

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMIE A MANAGEMENTU

Nárožní 2600/9a, 158 00 Praha 5

DIPLOMOVÁ PRÁCE

MANAGEMENT FIREM

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMIE A MANAGEMENTU

Nárožní 2600/9a, 158 00 Praha 5

NÁZEV DIPLOMOVÉ PRÁCE/TITLE OF THESIS

Analýza finanční gramotnosti žáků na základních a středních školách

TERMÍN UKONČENÍ STUDIA A OBHAJoba (MĚSÍC/ROK)

Září / 2020

JMÉNO A PŘÍJMENÍ STUDENTA / STUDIJNÍ SKUPINA

Stefania Hanák / MF27

JMÉNO VEDOUČÍHO DIPLOMOVÉ PRÁCE

doc. Ing. Miroslav Špaček, Ph.D., MBA

PROHLÁŠENÍ STUDENTA

Odevzdáním této práce prohlašuji, že jsem zadanou diplomovou práci na uvedené téma vypracoval/a samostatně a že jsem ke zpracování této diplomové práce použil/a pouze literární prameny v práci uvedené.

Jsem si vědom/a skutečnosti, že tato práce bude v souladu s § 47b zák. o vysokých školách zveřejněna, a souhlasím s tím, aby k takovému zveřejnění bez ohledu na výsledek obhajoby práce došlo.

Prohlašuji, že informace, které jsem v práci užil/a, pocházejí z legálních zdrojů, tj. že zejména nejde o předmět státního, služebního či obchodního tajemství či o jiné důvěrné informace, k jejichž použití v práci, popř., k jejichž následné publikaci v souvislosti s předpokládanou veřejnou prezentací práce, nemám potřebné oprávnění.

Datum a místo: 01.09.2020 Benešov

PODĚKOVÁNÍ

Rád/a bych tímto poděkovala vedoucímu diplomové práce za metodické vedení a odborné konzultace, které mi poskytl/a při zpracování mé diplomové práce.

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMIE A MANAGEMENTU

Nárožní 2600/9a, 158 00 Praha 5

SOUHRN

1. Cíl práce:

Hlavním cílem práce je formulovat soubor doporučení pro zlepšení finanční gramotnosti v systému českého školství a následně komparovat výsledky výzkumu provedeného dotazníkovým šetřením mezi jednotlivými vybranými školami.

Díličím cílem je identifikace aktuálních modelů nakládání s finančními prostředky žáků na těchto školách.

2. Výzkumné metody:

V teoretické části práce je pomocí kvalitativní obsahové analýzy, analýzy sekundárních zdrojů, explanace a komparace zpracována literární rešerše. Zpracováním zdrojů a následným zhodnocením a zmapováním problematiky byly vyvozeny závěry, které byly aplikované v praktické části.

V rámci praktické části diplomové práce proběhla identifikace problémových oblastí pomocí kontextuálního rozhovoru, následně byl proveden výzkum zpracováním dat získaných z kvantitativního dotazníkového šetření a pomocí deskriptivní statistiky a komparace proběhlo vyhodnocení získaných údajů z dotazníkového šetření, analýza úrovně finanční gramotnosti studentů vybraných základních a středních škol a následné porovnání výsledků výzkumu provedeného dotazníkovým šetřením.

3. Výsledky výzkumu/práce:

Na počátku zkoumání byl proveden kontextuální rozhovor, při kterém byly identifikovány problémové okruhy ve vztahu k úrovni finanční gramotnosti studentů na základních a středních školách, tato zjištění byla aplikována v rámci provedeného dotazníkového šetření, při kterém proběhla analýza úrovně finanční gramotnosti žáků vybraných základních a středních škol.

Dále proběhla diskuse a shrnutí klíčových zjištění, ve které jsou uvedena negativa ale i pozitiva zjištěna v rámci výzkumu finanční gramotnosti, jsou identifikovány problémové okruhy a trendy nakládání studentů s finančními prostředky. Následně jsou vypracovaná doporučení pro zlepšení finanční gramotnosti v systému českého školství. Tyto doporučení jsou rozdělená na tři oblasti: doporučení ve vztahu k institucionálnímu vzdělávání, ve vztahu k fakultativnímu vzdělávání a doporučení ve vztahu k výchově v rodině. V dalším kroku jsou uvedeny limitace výzkumu a návrh dalšího výzkumu.

4. Závěry a doporučení:

Mezi hlavní doporučení vyplývající z diplomové práce lze zařadit: lepší vzdělávání pedagogů v oblasti finanční gramotnosti, zasazení některých psychologických teorií do výuky finanční gramotnosti, lepší dostupnost výukových materiálů, zapojení interaktivních metod do výuky finanční gramotnosti, intenzivnější spolupráce soukromého sektoru, neziskových organizací, vlády a pedagogů v rámci výuky finanční gramotnosti, větší kontrola státu související s výukovými programy soukromých institucí a ochrana spotřebitele i v tomto ohledu, pořádání celostátních soutěží a projektů se zaměřením na finanční vzdělávání, snaha o celoživotní vzdělání populace v tomto směru, zapojení rodičů do výuky finanční gramotnosti svých dětí pomocí různých her a dalších možností, které přináší gamifikace a zapojení dětí do sestavování rodinného rozpočtu, seznámení s konkrétními rodinnými výdaji a příjmy.

KLÍČOVÁ SLOVA

Finanční gramotnost, finance, vzdělávání, osobní rozpočet, hospodaření.

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMIE A MANAGEMENTU

Nárožní 2600/9a, 158 00 Praha 5

SUMMARY

1. Main objective:

The main objective of the diploma thesis is to formulate recommendations for improving financial literacy in the Czech education system and to analyze and then compare the results of research conducted by a questionnaire survey among selected schools.

The partial objective is to identify the current models for the management of financial resources of students at these schools.

2. Research methods:

In the theoretical part of the work is processed a literary research using qualitative content analysis, analysis of secondary sources, explanation and comparison. By processing, evaluating and mapping the sources were made conclusions, which were applied in the practical part. In the practical part of the diploma thesis were identified problem areas by a contextual interview. Research was performed by processing data obtained from the quantitative questionnaire survey. With descriptive statistics and comparison were evaluated data obtained from the questionnaire survey and was made analysis of the financial literacy level and subsequent comparison of the results carried out by a questionnaire survey.

3. Result of research:

At the beginning of the research was conducted a contextual interview, which identified the problem areas in relation to the level of financial literacy of students at the primary and secondary schools. These findings were applied in a questionnaire survey, which analyzed the level of the financial literacy of selected primary and secondary school students.

There was also a discussion and summary of key findings, which included the negatives but also the positives found in the research of financial literacy, identified problem areas and trends in students' financial management. Subsequently, there were made recommendations to improve financial literacy in the Czech education system. These recommendations are divided into three areas: recommendations in relation to the institutional education, in relation to the facultative education and recommendations in relation to the family education. In the next step, are presented the limitations of the research and the proposal of further research.

4. Conclusions and recommendation:

The main recommendations arising from the thesis include: better education of teachers in the problematics of financial literacy, incorporation of some psychological theories into financial literacy, better availability of teaching materials, involvement of interactive methods in teaching financial literacy, intensified cooperation of the private sector, nonprofits, government and teachers in financial literacy, greater state control over the curricula of private institutions and consumer protection in this regard, the organization of national competitions and projects focusing on financial education, efforts for lifelong learning of the population in this problematics, the involvement of parents in teaching financial literacy their children through various games and other options that bring gamification and involvement of children in drawing up the family budget, getting acquainted with specific family expenses and income.

KEYWORDS

Financial literacy, finance, education, personal budget, management.

JEL CLASSIFICATION

G53 - Financial Literacy

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Jméno a příjmení:	Stefania Hanák
Studijní program:	Ekonomika a management (Ing.)
Studijní obor:	Management firem
Studijní skupina:	MF 27
Název DP:	Analýza finanční gramotnosti žáků na základních a středních školách
Zásady pro vypracování (stručná osnova práce):	<ol style="list-style-type: none">1. Úvod2. Teoreticko-metodologická část – metodika práce, finanční gramotnost a její vymezení, finanční gramotnost ve světě a v Česku, trendy ve výchově k finanční gramotnosti, bariéry finanční gramotnosti, projekt „Finanční vzdělávání ČSOB pro školy“3. Praktická část – vlastní průzkum finanční gramotnosti, analýza stavu finanční gramotnosti v cílové skupině, identifikace nedostatků ve stávajícím systému výchovy k finanční gramotnosti, formulace doporučení pro zvýšení finanční gramotnosti, validace doporučení4. Závěr
Seznam literatury: (alespoň 4 zdroje)	<ul style="list-style-type: none">• BOHANESOVA, E. <i>Finanční gramotnost</i>. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2018. ISBN 9788024453972.• HESOVÁ, A. et al. <i>Finanční gramotnost ve výuce</i>. Praha : Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků, 2011. ISBN 9788086856766.• JAKEŠ, P. <i>Finanční gramotnost pro druhý stupeň základní školy</i>. Praha : Fortuna, 2011. ISBN 9788073730895.• KOCIÁNOVÁ, H. <i>Finanční gramotnost v kostce: aneb co Vás neměl kdo naučit</i>. Praha : Fortuna, 2011. ISBN 9788072637676.
Harmonogram:	<ul style="list-style-type: none">• Zpracování cílů a metodiky do 10. 12. 2019• Zpracování teoretické části do 31. 12. 2019• Zpracování výsledků do 31. 3. 2020• Finální verze do 30. 4. 2020
Vedoucí práce:	Ing. Miroslav Špaček, Ph.D., MBA

V Praze dne 1. 12. 2019

prof. Ing. Milan Žák, CSc.
rektor

Prof. Ing.
Milan
Žák CSc.

Digitální podpis Prof.
Ing. Milan Žák CSc.
DN: cn=Prof. Ing. Milan Žák
CSc., o=CZ, ou=Vysoká škola
ekonomie a
managementu, ou=
givenName=Milan, sn=Žák,
serialNumber=JCA-
10390525

Obsah

1	Úvod.....	1
2	Teoreticko-metodologická část práce	4
2.1	Pojem finanční gramotnost.....	5
2.2	Historické ukotvení finanční gramotnosti	7
2.3	Psychologické a sociální ukotvení finanční gramotnosti	8
2.4	Vzdělávání zaměřené na finanční gramotnost	8
2.5	Finanční gramotnost a podnikání.....	10
2.6	Finanční vzdělávání v zemích OECD	12
2.6.1	Začlenění finančního vzdělávání do školních osnov podle OECD.....	13
2.7	Finanční vzdělávání ve vybraných zemích světa	14
2.7.1	Německo	14
2.7.2	Spojené státy americké.....	14
2.7.3	Finsko.....	15
2.8	Finanční vzdělávání v České republice.....	15
2.9	Systém budování finanční gramotnosti na školách.....	20
2.10	Projekt Finanční vzdělávání ČSOB pro školy	22
2.11	Bariéry finanční gramotnosti	23
2.12	Ochrana spotřebitele	24
3	Metodika.....	26
3.1	Zpracování teoretické části.....	26
3.2	Zpracování praktické části.....	28
4	Analytická část práce	31
4.1	Zúčastněné školy.....	31
4.2	Výsledky výzkumu analýzy úrovně finanční gramotnosti studentů vybraných základních a středních škol.....	34
4.3	Shrnutí a diskuse klíčových zjištění.....	48
4.4	Modely nakládání s finančními prostředky žáků	50
4.5	Doporučení pro zlepšení finanční gramotnosti žáků v systému českého školství	51
4.5.1	Doporučení ve vztahu k institucionálnímu vzdělávání	51
4.5.2	Doporučení ve vztahu k fakultativnímu vzdělávání.....	52
4.5.3	Doporučení ve vztahu k výchově v rodině	52
4.6	Limitace výzkumu finanční gramotnosti.....	53
4.7	Návrh dalšího výzkumu	53
5	Závěr	55

Literatura.....	58
Přílohy.....	I

Seznam zkratk

OECD	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj
USA	Spojené státy americké
U.S.	United States (Spojené státy americké)
ZŠ	Základní škola
OA	Obchodní akademie
SPŠ	Střední průmyslová škola
ČSOB	Československá obchodní banka

Seznam obrázků

Obrázek 1 Složky finančního vzdělávání	9
Obrázek 2 Standard finančního vzdělávání pro základní školy	21
Obrázek 3 Rozdíly v budování finanční gramotnosti v České republice a v zahraničí.....	21
Obrázek 4 Procentuální rozložení respondentů dle pohlaví (N=187 studentů)	34
Obrázek 5 Rozložení studentů dle jednotlivých škol a jejich zaměření (N = 187 studentů)....	35
Obrázek 6 Rozložení studentů dle ročníku základních škol (N = 91 studentů).....	35
Obrázek 7 Rozložení studentů dle ročníku na středních školách (N = 96 studentů)	36
Obrázek 8 Vyhodnocení otázky číslo 1: Vyděláváš si? Pokud ano, jakým způsobem?	37
Obrázek 9 Dostáváš kapesné? Pokud ano, zakroužkuj přibližně v jaké týdenní výši: (N = 187 studentů).....	38
Obrázek 10 Spoříš si část svého kapesného? (N = 187 studentů).....	39
Obrázek 11 Co si za našetřené peníze chceš koupit?	40
Obrázek 12 Vystačíš si se svým kapesným? (N = 187 studentů)	41
Obrázek 13 Půjčuješ si? (N = 187 studentů).....	42
Obrázek 14 Od koho si nejčastěji půjčuješ?	43
Obrázek 15 Když si půjčuješ peníze, jsi ochoten dát nějakou věc do zástavy (a třeba o ni přijít)? (N = 187 studentů)	44
Obrázek 16 Myslíš si, že je správné půjčit si na věc, která má kratší životnost než doba splácení dluhu? (N = 187 studentů).....	45
Obrázek 17 Kdybys vyhrál /a 100 000,- Kč, co bys s nimi udělal /a?	46
Obrázek 18 Jsi v určitých situacích ochoten / ochotna půjčit peníze svým příbuzným nebo známým? (N = 187 studentů).....	48

1 Úvod

Téma finanční gramotnosti je v dnešní době velmi aktuální, neboť velká část rozhodnutí každého jedince či domácnosti je spojena právě s financemi. Na trzích se objevují stále nové produkty, které dávají spotřebitelům nevídané možnosti. Rozmach finančního sektoru, bezhotovostního platebního styku a dalších souvislostí s nimi spojených vyvíjí na společnost stále větší tlak na zvyšování finanční gramotnosti obyvatel a ne vždy se jedinci rozhodují racionálně a na základě důkladné analýzy dostupných informací. Mít relevantní informace a znalosti z oblasti finančních trhů je tak nezbytné pro efektivní rozhodování o produktech a službách, které nabízejí nejrůznější finanční instituce. Toto osvojení a rozvíjení základních pojmů týkajících se financí a jejich následná aplikace do reálního života by měla být součástí znalostí každého z nás. Z těchto důvodů je pojem finanční gramotnost propagován v médiích, literatuře a ve státní sféře a vlády jednotlivých zemí spolu s finančními institucemi provádějí výzkumy se snahou změřit tuto těžko uchopitelnou veličinu a snaží se ji pozvednout v rámci různých projektů.

Postupem času a neustálým vývojem finančních trhů si jednotlivé státy začaly uvědomovat, že je nutné systematicky vzdělávat všechny občany ve finančních pojmech a souvislostech. Vznikaly různé příručky a standardy, které popisovaly toto vzdělání. Velkým nedostatkem těchto snah je však nejednotnost didaktických postupů směřujících ke zvládnutí tohoto problému.

Nositeli finanční gramotnosti ale nejsou pouze stát a finanční instituce, znalosti obyvatelstva by se měly také opírat o relevantní knižní a internetové zdroje a své návyky je dobré mít zažité prostřednictvím našich rodičů již od dětství. Faktorů, které ovlivňují rozsah znalostí o financích a následné dovednosti je správně interpretovat a využít je celá řada. Za zmínku stojí vzdělání každého jednotlivce. Tento faktor je stěžejní také pro tuto diplomovou práci. Nedostatečná míra finanční gramotnosti se ukázala jako hlavním spouštěčem hypoteční finanční krize a ačkoli České republice nehrozí narušení rovnováhy finančního systému tak, jako tomu bylo v USA, jedním z hlavních důvodů, proč se tomu tak neděje, není důsledkem vyšší úrovně finanční gramotnosti, nýbrž tím, že na našem retailovém trhu chybí určité rizikové finanční produkty. Znepokojující skutečností v této souvislosti je, že roste dynamika negativních jevů ve společnosti, jako je zadlužování obyvatelstva, růst počtu exekucí na majetku a navýšení množství neplacení dluhů. Všechny tyto okolnosti vypovídají o důležitosti finančního vzdělávání a proškolení mladých lidí v této oblasti je jakýsi příslib do budoucna, že se minulé finanční krize nebudou opakovat a vzdělávání dospělé populace je důležité z toho důvodu, aby se řešily nepřímo i budoucí finanční krize.

Finanční vzdělávání by se mělo odehrávat nejen na základě osvojování si teoretických znalostí, ale mělo by se orientovat i na praktické dovednosti, které jedinec může ve svém každodenním životě využít. Význam finanční gramotnosti je hlavně v tom, že se tím podpoří aktivní role občana jako spotřebitele, což mu následně pomůže lépe se orientovat v množství finančních produktů, které jsou na trhu. Je následně veden také k větší odpovědnosti za finanční zajištění sebe a svých blízkých. Při pohledu ze širší perspektivy, občan si díky finančnímu vzdělávání lépe uvědomuje důsledky socioekonomického vývoje společnosti, ve které žije a slouží k prevenci předlužení a zajištění se na stáří.

O důležitosti finančního vzdělávání žáků již na základních školách si je vědom nejen stát, ale také různé soukromé instituce, které se také zasazují o zvyšování úrovně finanční gramotnosti mládeže a zapojují se tak do celého systému strategie finančního vzdělávání. Za příklad stojí zmínit například banky, které svými nejrůznějšími programy realizují finanční výuku mládeže, vznikají také nejrůznější výukové programy pro žáky, kteří se mají možnost

interaktivní formou novým dovednostem naučit, či jsou pořádány soutěže finanční gramotnosti mládeže, které se svým obsahem snaží přimět studenty se o dané téma zajímat.

Problémem, který se zabývá tato diplomová práce, je obecně nedostatečná finanční gramotnost žáků, která pokud není řešená, se projevuje v pozdějších letech formou zadlužování, neplacení dluhů vůči státu nebo ostatním věřitelům, hraním hazardních her, osobními bankroty, dluhovými pastmi, různými exekucemi, půjčováním si finančních prostředků za nepřiměřený úrok apod.

Hlavním cílem práce je formulovat soubor doporučení pro zlepšení finanční gramotnosti v systému českého školství a následně komparovat výsledky výzkumu provedeného dotazníkovým šetřením mezi jednotlivými vybranými školami.

Dílčím cílem je identifikace aktuálních modelů nakládání s finančními prostředky žáků na těchto školách.

První část práce je zaměřená na teoretickou rovinu finanční gramotnosti. Jsou popsány základní pojmy v této oblasti, uvedeny různé definice finanční gramotnosti různých autorů, které jsou následně konfrontovány. Je rovněž věnována pozornost historickému ukotvení finanční gramotnosti, kde je rozebrán vývoj finanční gramotnosti a finančního vzdělávání v českých zemích od dob první republiky přes nástup socialismu až po listopadových událostech a současnost. Je věnována pozornost také psychologické a sociální podmíněnosti finanční gramotnosti a jsou popsány důvody, proč je finanční gramotnost důležitá ve vztahu ke klíčovým občanským a demokratickým hodnotám a proč tuto problematiku společnost řeší.

Diplomová práce dále zavede čtenáře do oblasti orientované na vzdělávání zaměřené na finanční gramotnost, ve které je uvedeno z jakých složek se finanční gramotnost skládá, důvody, proč je finanční vzdělání důležité a proč je nezbytné zvyšovat povědomí celé společnosti v této oblasti. Je taktéž popsáno finanční vzdělávání v zemích OECD¹ a začlenění finančního vzdělávání do školních osnov podle OECD, kde jsou uvedena doporučení této organizace v rámci zavádění finančního vzdělávání do jednotlivých zemí.

V souvislosti s aktuální krizí koronaviru a tím, že se mnoho firem dostalo do finančních problémů důsledkem nejrůznějších karanténních opatření, přerušením dodavatelsko – odběratelských vztahů, úbytku pracovníků nebo dopady chybějících materiálových vstupů, zpomalení plateb, rušení zakázek a podobně, považuje autorka diplomové práce za důležité věnovat krátkou kapitolu také finanční gramotnosti v podnikatelském prostředí, kdy jsou zmíněné základní doporučení pro podnikatele, jak zvládnout každé období nejistoty, což tento rok zajisté je. V rámci této kapitoly je pozornost zaměřená na doporučení jak snížit množství zásob a nákladů spojených s nadměrným množstvím zásob ve firmách, dále jak snížit množství pohledávek a snahu o předvídání nákladů s určitým časovým předstihem.

Další kapitola popisuje finanční vzdělávání ve vybraných zemích světa, do seznamu těchto zemí byly vybrány tři země pro svoji ekonomickou vyspělost: Německo, Spojené státy americké a Finsko. Navazující kapitola zavádí čtenáře do finančního vzdělávání v České republice, kde jsou popsány standardy tohoto vzdělávání v systému českého školství. Na tuto pasáž dále navazuje kapitola popisující systém budování finanční gramotnosti na školách a jsou uvedeny hlavní rozdíly v budování finanční gramotnosti v České republice a v zahraničí. Je také představen projekt Finanční vzdělávání ČSOB pro školy a jsou uvedeny bariéry

¹ OECD – Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (Organisation for Economic Co-Operation and Development). Ministerstvo zdravotnictví České republiky (2014) uvádí, že se jedná se o organizaci, která si dala za úkol zvýšit finanční gramotnost a v souvislosti s tím se vyhnout nebo minimalizovat dopady dalších budoucích ekonomických krizí. Tato organizace sdružuje ekonomicky rozvinuté státy celého světa, které fungují na principu demokracie a tržní ekonomiky.

finanční gramotnosti, které brání efektivnímu šíření finanční gramotnosti v rámci České republiky a jsou důsledkem jejího nesystematického zařazení do výuky. Tyto bariéry jsou rozděleny na interní a externí. Snahou je taktéž poukázat na ochranu spotřebitele v této oblasti. V této kapitole je uvedeno, kdo se ochranou spotřebitele na finančních trzích zabývá a kapitola se věnuje také právním pojmům z této oblasti v souvislosti s ochranou spotřebitele a důsledkům finanční ngramotnosti.

Další část je věnována metodické části práce, kde je věnována pozornost popisu použitých metod a postupů, výzkumným otázkám, výběru respondentů a sběru dat a jejich zpracování.

Čtvrtá část diplomové práce zaměřuje pozornost na prezentaci výsledků zaměřeného na problematiku výzkumu finanční gramotnosti žáků na základních a středních školách. V této části jsou představeny zúčastněné školy, jsou prezentovány výsledky výzkumu analýzy finanční gramotnosti studentů vybraných základních a středních škol, je realizováno shrnutí a diskuse klíčových zjištění a sestavena doporučení pro zlepšení finanční gramotnosti žáků v systému českého školství. Tyto doporučení jsou rozdělena do třech skupin: doporučení ve vztahu k institucionálnímu vzdělávání, doporučení ve vztahu k fakultativnímu vzdělávání a doporučení ve vztahu k výchově v rodině. Následně jsou uvedeny také limitace výzkumu finanční gramotnosti a návrh dalšího výzkumu.

Pátá část této práce je věnována závěru, kde proběhlo shrnutí celé diplomové práce, základních výsledků práce a hlavních doporučení.

2 Teoreticko-metodologická část práce

Obsah teoretické části diplomové práce je zaměřen na definici pojmu finanční gramotnost a jejím základním aspektům. V rámci ní je popsáno, co vše si lze pod pojmem finanční gramotnost představit, jak se finančně gramotný člověk chová ke svým financím a nad čím uvažuje. Častou chybou některých jedinců bývá, že si mylně vysvětlují pojem „finanční gramotnost“ a zaměňují ji za bohatství – jejich základní ideou je, že čím více je člověk bohatý, tím více je finančně gramotný, přitom je třeba si uvědomit, že finančně gramotný člověk nemusí vydělávat statisíce měsíčně, ale umí hospodařit se svými prostředky a umí je rozmnožovat, zatímco pokud jedinec s lukrativní prací a výborným finančním zázemím nezvládne ze své výplaty na konci měsíce nic ušetřit, tak se skutečně nelze bavit o finanční gramotnosti.

Je rovněž kladen důraz na historické ukotvení finanční gramotnosti, kde autorka zaměřuje svoji pozornost na vývoj finančního vzdělávání a finanční gramotnosti v českých zemích od dob první republiky přes nástup socialismu až po porevoluční období a současnost.

Je vyličen také význam finančního vzdělávání ve vztahu k psychologické a sociální podmíněnosti a jeho přínos pro ekonomické zdraví jedince, ale i celé rodiny. V rámci této kapitoly jsou popsány rovněž důvody, proč je finanční gramotnost důležitá ve vztahu ke klíčovým občanským a demokratickým hodnotám a proč tuto oblast společnost řeší.

Dále jsou čtenáři zavedeni do oblasti orientované na vzdělávání zaměřené na finanční gramotnost, zde jsou uvedeny složky finanční gramotnosti, důvody proč je nezbytné zvyšovat povědomí celé společnosti v této oblasti a proč je finanční vzdělávání důležité pro společnost jako celek. Pozornost se následně zaměří na začlenění finančního vzdělávání do školních osnov dle OECD, kde jsou uvedena doporučení této organizace v rámci implementace finančního vzdělávání do jednotlivých zemí.

Od obecného vymezení autorka pokročí ke konkrétnějším tématům a budou srovnány přístupy k finanční gramotnosti u nás a v nejvyspělejších evropských i světových ekonomikách, konkrétně v Německu, Finsku a USA². Dále je pozornost zaměřena na finanční vzdělávání v České republice, kde jsou uvedeny standardy tohoto vzdělávání v systému českého školství. Na toto navazuje podkapitola popisující systém budování finanční gramotnosti na školách v České republice a jsou uvedeny rozdíly v budování finanční gramotnosti v zahraničí a v České republice. Následně je popsán projekt Finanční vzdělávání ČSOB pro školy, jako příklad fakultativního vzdělávání v této oblasti a jsou popsány problémy a bariéry finanční gramotnosti a pomocí komparace s výše uvedenými státy také předvídan možný vývoj této problematiky u nás. Z toho důvodu, že finanční gramotnost úzce souvisí s ochranou spotřebitele, bude kladen důraz na obě tyto oblasti a jejich vzájemné prolínání. Je uvedeno, kdo se ochranou spotřebitele na finančních trzích zabývá a na koho se spotřebitel v této oblasti může obrátit. Je věnována pozornost také právním pojmům z této oblasti v souvislosti s ochranou spotřebitele a důsledkům finanční ngramotnosti.

Obsah teoretické části by proto měl přinést nejdůležitější poznatky z oblasti finanční gramotnosti a tuto problematiku čtenáři objasnit.

² USA – Spojené státy americké

2.1 Pojem finanční gramotnost

Pod pojmem finanční gramotnost si lze představit jako souhrn znalostí a dovedností, které uplatňujeme při práci s financemi. Metodický portál (2019) definuje finanční gramotnost jako soubor dovedností, znalostí a hodnotových postojů občana nezbytných k tomu, aby především finančně zabezpečil sebe a svou rodinu v současné společnosti a vystupoval aktivně na trhu finančních produktů a služeb. Stejný zdroj dále uvádí, že finančně gramotný jedinec se orientuje v problematice finančních prostředků a cen a je schopen odpovědně spravovat osobní / rodinný rozpočet, včetně správy finančních aktiv a závazků s ohledem na měnící se životní situace.

Z tohoto popisu i z životní zkušenosti každého člověka je zřejmé, že v mnoha situacích společnost rozhoduje ať už přímo či nepřímo i o penězích. V souvislosti s pracovní rovínou, ale i osobním životem je nutno nad touto stránkou uvažovat, je třeba považovat finanční gramotnost za důležitou složku vzdělávání.

OECD (2019) definuje finanční gramotnost jako proces, jehož prostřednictvím si uživatelé finančních služeb a investoři zvyšují schopnost porozumění finančním produktům a pojmům a současně prostřednictvím informací, instrukcí a nestranných rad vytváření schopnost si uvědomovat finanční rizika a finanční příležitosti, schopnost provádět informovaný výběr, učit se, kam se obrátit o radu či pomoc a provádět další kroky vedoucí ke zlepšování své finanční pohody a ochrany.

Jak je uvedeno na webových stránkách Ministerstva financí České republiky (2019) o povinném finančním vzdělávání ve školách bylo rozhodnuto již v roce 2007, kdy vláda přijala usnesení o zlepšení podmínek v bankovním sektoru. Stejný zdroj dále popisuje, že v návaznosti na toto rozhodnutí byl vydán dokument, který popisuje Systém budování finanční gramotnosti na základních a středních školách, jenž byl připraven ve spolupráci Ministerstva financí, Ministerstva průmyslu a obchodu a Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. Podrobněji je tomuto dokumentu a jeho manifestaci na školách práce věnována v praktické části.

OECD (2019), která se problematikou finanční gramotnosti a jejího rozvoje začala zabývat v době ekonomické krize, definuje dvě základní roviny finanční gramotnosti, jedná se o kognitivní a nekognitivní faktory finanční gramotnosti. V případě kognitivních faktorů je myšleno:

- **fakta** – pod tímto si lze představit znalost základních pojmů (např. úrok, dluh...) a znalostí základních operací s finančními prostředky, dále plánování a správa rodinného rozpočtu, posouzení rizik a očekávaného zisku a širší souvislosti (znalost práva či psychologických účinků reklam apod.);
- **práce s fakty** – zde se jedná o to, jak jedinec s fakty, které zná, naloží. Zdali bude své znalosti praktikovat v souvislosti s podpisem smluv nebo finančním rozhodováním, zdali si bude umět spočítat budoucí plat a cash flow, zdali bude umět dobře kalkulovat se svými příjmy a výdaji;
- **situační posouzení** – zde se jedná o schopnost nahlížet na své finance z hlediska čtyř oblastí, kterými jsou vzdělání a práce, domácnost a rodina, individuální potřeby a společenská odpovědnost. Zde je myšleno především to, aby člověk uměl uvažovat nad všemi těmito oblastmi a zvažoval je ve svém finančním rozhodování.³

³ V případě konkrétního příkladu se jedná například o situaci, kdy se jedinec rozhodne nastoupit do zaměstnání, které mu dává prostor ke vzdělání a rozvoji, ale finanční mu nedovoluje zabezpečit rodinu. V případě společenské odpovědnosti lze zmínit příklad, kdy se jedinec rozhodne v rámci úspory svých nákladů

Mezi nekognitivní faktory potom patří ty, které nelze přímo ovlivnit vzděláním. Dle OECD (2019) se jedná konkrétně o tyto:

- **přístup k informacím a vzdělání** – zde se jedná o práci vlády, kdy může být vytvořeno v některých zemích lepší prostředí pro přístup ke klíčovým informacím a vzdělání, které má usnadnit orientaci v této problematice;
- **přístup k finančním prostředkům a finančním produktům** – toto souvisí opět s ekonomickou situací dané země, kde některé ekonomiky mohou mít přístup k jiným finančním produktům než ekonomiky jiné. Také je zde souvislost s bohatstvím země jako takové. V opravdu chudých zemích nemůžeme hovořit o finanční gramotnosti, protože způsob nakládání s penězi a jejich získávání je diametrálně odlišný;
- **osobní postoj k finančním otázkám a sebedůvěra při jejich řešení** – toto souvisí s nastavením osobnosti a s mírou ochoty riskovat v otázce financí nebo s tendencí k impulzivnímu jednání;
- **skutečné jednání člověka v oblasti financí** – tento bod popisuje situaci, kdy i vzdělaný člověk učiní nemoudré rozhodnutí, které ale vybavuje jedince dalšími zkušenostmi v této oblasti. Je to složka nevyhnutelná a tzv. učící se v praxi.

Teplý (2013, s. 41) se na otázku finanční gramotnosti dívá z pohledu finanční institucí, kde rozlišuje prvotní a druhotnou finanční gramotnost. Stejný zdroj uvádí, že prvotní finanční gramotnost popisuje schopnost člověka využívat finančních produktů kvalitních společností, druhotná finanční gramotnost hovoří o schopnosti porovnání konkurenčních nabídek a schopnosti si vybrat tu nejlepší. Lze si všimnout, že pro finanční instituce je výhodné, pokud je člověk finančně gramotný, ale pouze do té míry, aby využíval služby, nikoli do té míry, aby byl ochoten a schopen odejít ke konkurenci z důvodu lepší nabídky. Teplý (2013, s. 41) k tomu dodává velice důležitý poznatek, že finanční instituce usilují o finanční gramotnost jedince pouze v omezené míře.

Bohanesová (2018, s. 7) pojmenovává finanční gramotnost jako schopnost spravovat finanční prostředky ve smyslu tvorby vlastního rozpočtu, orientovat se ve finančních produktech, které nabízí dnešní trh, rozumět principu finančních produktů a schopnost rozhodovat o použití cizích zdrojů.

Z tohoto a výše uvedeného je zřejmé, že základní orientace na finančních trzích je nutnou složkou finanční gramotnosti. V rámci této myšlenky však může být kladená otázka, zdali skutečně pouhé znalosti stačí k dostatečné finanční gramotnosti?

Klínský (2008, s. 3) si je vědom toho, že důležité jsou především praktické poznatky, z toho důvodu byla sestavena příručka, která prakticky popisuje i základní postřehy z práce s rodinným rozpočtem, náklady a příjmy a v praxi vysvětluje možné situace, do kterých se může člověk dostat.

Z výše zmíněného je zřejmé, že finanční gramotnost je především souhrn vědomostí a znalostí z oblasti finančních trhů, ale také praktických příkladů. Bezpochyby do finančního rozhodování zasahuje i osobnost každého jedince. Lze se jistě shodnout na tom, že jeden z hlavních úkolů finančního vzdělávání je ekonomické zdraví obyvatelstva a co nejmenší počet neudržitelně zadlužených jedinců.

nakupovat levné ekologicky škodlivé zboží – v tomto případě ulehčí svému rozpočtu, ale přitíží životnímu prostředí.

2.2 Historické ukotvení finanční gramotnosti

Lze s jistotou říct, že finanční gramotnost je stejně stará jako peníze samotné. I v dobách, kdy ještě peníze tak, jak jsou známy dnes, neexistovaly, byla potřeba umět přemýšlet nad tím, jak se svým majetkem zacházet, jak ho rozmnožovat, ale hlavně, jak neupadnout do chudoby.

Balabán (2011) ve své knize píše, že se české země v historii poprvé setkaly s finanční gramotností z úst profesora Karla Engliš⁴, který ve své knize Národní hospodářství z roku 1924 v úvodu upozorňuje na to, že se občané musí podílet na správě veřejných financí, protože volí své veřejné zástupce, kteří s jejich financemi přímo pracují (pracují s prostředky vybraných z daní).

Stejný autor zastává názor, že finanční gramotnost znamenala v minulosti hlavně schopnost hospodařit se svým majetkem, ale že se zároveň mění v průběhu let obsah toho, co pojem znamenal dříve, a co znamená nyní a proto je tento pojem aktuálně velice komplexní, protože již nezahrnuje pouze práci s fyzickými penězi, ale také práci s úvěry, bankovními produkty, finančními trhy a jinými investičními příležitostmi, kterými díky dnešní digitální době společnost disponuje.

Další autoři, Skořepa a Skořepová (2008), se zmiňují o tom, že v období první republiky až do nástupu socialismu, byly první zmínky a možná i snahy o finanční vzdělávání obyvatelstva a nástupem socialismu jakékoli snahy o rozvoj obyvatelstva v tomto směru uhasly důsledkem toho, že hospodářství bylo centralizované a řízené.

Stejní autoři dále uvádí, že každý jedinec měl ve společnosti své přidělené místo, pevný plat a ne příliš možností, jak ho využívat, finanční gramotnost se proto tehdy omezila na nutné minimum, a to na práci se svými osobními financemi. Tito autoři dokonce zastávají názor, že k zadlužování u obyvatelstva panoval spíše odmítavý postoj, protože obyvatelé byli přesvědčeni, že se o ně postará stát.

Pelikán (2004) k tomuto tématu dále uvádí, že změna nastala až po listopadových událostech roku 1989, kdy lidé tehdy získali více možností přístupu k financím a jejich nakládání s nimi a najednou zde mohlo panovat také riziko dostupných věcí, které si lidé mohli pořídit, což je mohlo potenciálně vést do finanční pasti a toto mohlo být podnětem k tomu, že finanční gramotnost začala získávat více pozornosti.

Stejný autor dále upozorňuje na to, že najednou byla zodpovědnost za finance a za život dána do rukou lidí samotných, a že ti mohli čelit různým výzvám, které doposud nepocíťovali, také se začal projevovat vliv marketingu a reklam, který mnohdy vedl k zadlužování jedince a k nebezpečí dluhových pastí. Tento autor také upozorňuje na skutečnost, že finanční úroveň v českých zemích není na dobré úrovni.

Naše země se dále postupně začala v oblasti finanční gramotnosti zapojovat do různých projektů a organizací zaměřujících se na rozšiřování znalostí ohledně tohoto tématu, kterým je dále v rámci této práce věnována pozornost.

⁴ prof. JUDr. Karel Engliš – Internetová encyklopedie dějin Brna (2019) uvádí k této významné osobnosti, že to byl národohospodář, politik, vysokoškolský pedagog, první rektor Masarykovy univerzity, guvernér Národní banky, ministr financí, čestný doktor Masarykovy univerzity.

2.3 Psychologické a sociální ukotvení finanční gramotnosti

Aby byl pochopen kompletní obrázek o problematice finanční gramotnosti, lze považovat za žádoucí uvést pár podrobností ohledně psychologie člověka v oblasti financí.

Riegel (2007, s. 7) k této problematice uvádí, že někdy ani veškeré dostupné znalosti nezabrání člověku v iracionálním jednání a racionální jedinec je v ekonomii pouze jakousi chimérou, která pomáhá formulovat ekonomické teorie, ale je třeba si přiznat, že jsme pouze lidé, kteří se nechávají snadno ovlivnit svými touhami a přáními, a na které má dopad marketing, takže lze učinit rozhodnutí, která nejsou v našem nejlepším zájmu, ale i přesto nám dělají dobře na duši.

Jako první z psychologických problémů v oblasti finanční gramotnosti lze zmínit tzv. vzácnost. Lyn (2019) uvádí, že pokud člověk vnímá, že je nějaký statek vzácný, může mít tendenci k jeho vlastnění pro pocit vlastní výjimečnosti i přesto, že reálně daný statek nepotřebuje.

Riegel (2007, s. 59) popisuje, že zajímavá je i psychologická teorie ohledně bohatství, která říká, že pokud člověk vnímá pocit bohatství, může tihnout k nerozumnému zacházení s finančními prostředky z důvodu přesvědčení, že peníze přeci vydělá nebo že přijdou. Stejný autor tvrdí, že zde záleží samozřejmě na individuální míře zodpovědnosti každého jedince, ale obecně platí, že bohatí lidé mají větší tendenci k hromadění statků, které reálně nepotřebují. Stejný zdroj dále líčí další teorie, například placení daní a tendenci k „ošizení“ státu nebo konkurenci či vnímání práce (například myšlenka „pro více peněz vezmu pro mě horší práci“). Výše zmíněným lze demonstrovat, že finanční gramotnost netvoří pouze znalosti, ale i osobnost člověka.

Riegel (2007, s. 146) v tomto ohledu zmiňuje některé teorie týkající se psychologie peněz u dětí. Děti jsou bezesporu účastníci trhu finančních prostředků již od útlého věku, ať již uvažujeme nad situací, že dostávají peníze (kapesné, dary) nebo nad tím, že s těmito penězi nějak hospodaří (koupí si sladkost apod.) a od určitého věku funguje v oblasti peněz u dětí princip nápodoby – sledují a „kopírují“ finanční chování svých rodičů, vnímají, co si rodič pořizuje, zdali čerpá úvěry a celkově, jak s penězi hospodaří.

Stejný autor uvádí, že problémem ale je, že toto vnímají dříve, než mají možnost nějaké peníze sami vydělat a jejich vztah k nim se tedy formuje dříve než přístup k penězům, to znamená, že si snáze tak mohou osvojit neužitečné vzorce chování ještě dříve, než pochopí skutečnou hodnotu peněz.

Pokud tato teorie skutečně v praxi platí, znamenalo by to, pro efektivní finanční gramotnost, že je nutné změnit finanční chování rodičů, protože jako primární sociální skupina mají totiž právě oni na dítě největší vliv a pokud bude rodič finančně ngramotný, je větší pravděpodobnost, že finanční vzdělání na škole dítěti plně nepomůže. Ovšem jako každý jiný proces v ekonomice by bylo i toto běh na několik generací, a proto je jistě užitečné v něm pokračovat všemi možnými dostupnými způsoby.

2.4 Vzdělávání zaměřené na finanční gramotnost

OECD (2019) uvádí, že významy finančního vzdělávání a zvyšování finanční gramotnosti jsou důležité jak pro zvyšování kvality ekonomického života jedince, tak pro ekonomický růst země a na jeho význam lze nahlížet jednak z globálního hlediska celé země nebo dokonce i planety, ale i z hlediska jednotlivce.

Dle OECD (2019) jsou tři důvody, proč je finanční vzdělání důležité:

- přesun následků finančních rozhodnutí k jedinci a domácnostem;
- zlepšení finančního systému a minimalizace nejistot, které zde vznikají;
- nízká úroveň finanční gramotnosti napříč státy.

Společný dokument Ministerstva financí ČR, Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR a Ministerstva průmyslu a obchodu ČR (2007) uvádí k finančnímu vzdělávání, že toto téma souvisí kromě finanční gramotnosti také s numerickou gramotností (z hlediska finančního vzdělání se týká především finančních numerických úkonů), informační gramotností (schopnost vyhledat, použít a vyhodnotit relevantní informace v kontextu) a právní gramotností (jako orientace v právním systému, přehled o právech a povinnostech a možnostech, kam se obrátit v případě pomoci). Rozvoj těchto kompetencí je dále prostředkem k vytváření a posilování politického, právního a ekonomického myšlení obyvatelstva.

Na Obrázek 1 je toto znázorněno graficky:

Obrázek 1 Složky finančního vzdělávání

Zdroj: vlastní zpracování dle Ministerstvo financí ČR, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR a Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR (2007)

Jak uvádí zákon č. 634/1992 Sb. ve znění pozdějších předpisů (1992) v případě zaměření se na jednotlivce je první z významů ochrana spotřebitele. OECD (2019) dále popisuje, že tato problematika je právně zpracována na úrovni ČR i EU, ale sama o sobě je účinná pouze jako řešení problému a jeho předcházení lze napomoci právě díky finančnímu vzdělávání. Stejný zdroj vysvětluje, že právě finanční vzdělávání dopomůže spotřebiteli chápat souvislosti a nevstupovat do neužitečných právních vztahů na prvním místě. V souvislosti s tím lze narazit na další význam finančního vzdělávání a tím je přístup k informacím. Aby byl spotřebitel dostatečně chráněn, potřebuje mít možnost přístupu k podstatným informacím a potřebuje chápat význam jednodolých finančních produktů.

OECD (2019) dále popisuje, že se tímto lze dostat k dalšímu klíčovému významu finančního vzdělávání pro jedince, a tím je zajištění jeho životní úrovně. Tento zdroj uvádí, že ať už si pod tím lze představit, že se díky znalostem v této oblasti nedostane do tzv. finanční nebo dluhové pasti, dále může zajistit své stáří nebo různá rizika tím, že využije různé finanční produkty ve svůj prospěch. Stejný zdroj dále popisuje, že možnost zajistit si bydlení pomocí hypotečního úvěru a další podobné znalosti jsou důležité pro zvyšování životní úrovně daného jedince a celkově by se dalo říci, že finanční gramotnost souvisí i s psychickým zdravím

člověka, protože zachází-li jedinec se svými financemi zodpovědně a bude-li si vědom jeho příjmů a nákladů, pak bezpochyby bude mít i klidnější život, stabilní rodinný rozpočet je i jedním z předpokladů pro zdravý vývoj dětí.

Stejný zdroj uvádí, že jedinec a jeho chování tvoří poté celkový obraz ekonomiky dané země a je zřejmé, že od jednání jedinců se bude odvíjet i finanční zdraví celé země. OECD (2019) v této souvislosti zmiňuje fakt, že při pohledu zpět do historie na hypoteční krizi v USA v roce 2008, si lze všimnout, že k této krizi vedlo mimo jiné i to, že si lidé brali neúměrné množství hypoték, které nebyli schopni splácet, vznikla tzv. hypoteční bublina, důsledkem toho nastala ekonomická krize, jež se projevila krachem významných společností, zvýšením nezaměstnanosti a ohrožením stability finančních trhů. Lze tedy s jistotou říci, že finanční gramotnost má vliv na ekonomický růst země, výši nezaměstnanosti a finanční stabilitu, ale také na podporu ekonomického růstu země. Potřebné je také v souvislosti s ekonomikou zemí zmínit i tíživou otázku stáří a důchodu.

Potůček (2017) k této problematice uvádí, že důchodové reformy trápí mnoho států a vyhlídky jsou takové, že nebude v jejich moci dlouhodobě zajistit ze svého státního rozpočtu dostatečně všechny lidi v důchodovém věku. Zeman (2019) tuto problematiku dále rozvádí a píše, že finanční gramotnost je něco, co by mohlo této situaci pomoci a pokud by se člověk naučil celoživotně pracovat se svými financemi efektivně, mohl by se na stáří zajistit z velké části sám a pro stát by to znamenalo značnou úlevu a samotná manifestace finanční gramotnosti by potom měla probíhat současně jak na úrovni státu, tak i jednotlivce, jedno totiž nemůže existovat bez druhého. Stejný zdroj uvádí, že pokud bude existovat pouze právní úprava, potom nelze zajistit, že spotřebitel bude činit racionální finanční rozhodnutí vedoucí k jeho životní spokojenosti, naopak pokud by neexistovala dostatečná právní oprava, pak se i racionální rozhodnutí mohou stát neúčinná, pokud nebude existovat právní ochrana těchto kroků.

2.5 Finanční gramotnost a podnikání

Občan není jediný, který se potřebuje vzdělávat finančně. Finanční gramotnost je důležitá i pro firmy a podnikatele. Bez znalosti základních zákonitostí nemohou firmy úspěšně fungovat. I firmám hrozí dluhová past, platební neschopnost, či úpadek. Autorka diplomové práce tedy považuje za důležité zde zmínit i tuto problematiku.

iPodnikatel (2011) k této problematice píše, že finanční gramotnost podnikatele lze charakterizovat jako „*soubor znalostí a dovedností nezbytných k tomu, aby podnikatel zabezpečil sebe a svou rodinu a dokázal se bez problémů orientovat v problematice financí s ohledem na měnící se životní situace*“. Dále zmiňuje, že pro podnikatele je klíčové na začátku správně vybrat zdroj financí pro své podnikání. Tentýž zdroj uvádí, že podnikatel musí nad rámec znalostí „běžného člověka“, které jsou popsány výše v práci, umět také analyzovat a spravovat finanční zákonitosti, které mají dopad na fungování firmy, musí také ovládat orientaci ve vlastním účetnictví, v obecných mechanismech ekonomiky (vliv inflace na firmy apod.) a plánovat i s ohledem na možné situace v budoucnu tak, aby zajistil veškerá možná rizika.

Finanční gramotnost podnikatelů se zároveň velmi liší. Je to dáno zkušenostmi, které během podnikání získali. Přeci jen podnikání je o praxi a v otázkách finanční gramotnosti bude mít vždy výhodu ten, kdo podniká úspěšně delší dobu. Zároveň finanční gramotnost podnikatele spočívá i ve znalosti toho, kolik prostředků odložit do rezerv, kolik do firmy, a kolik investovat sám do sebe. Velký význam má také pro podnikatele pochopení termínu cashflow a práce s ním, což má velký dopad na firmu jako takovou. Celkově je nutné, aby podnikatel

disponoval většími znalostmi a především chápal celou věc z pohledu systému a nejen z pohledu jedince.

Zpravodajství 24 (2019) tuto problematiku dále rozvíjí a píše, že jeden či dva špatné měsíce mohou především u malých podnikatelů znamenat velké finanční potíže a řešením nemusí být obvykle půjčky či jiné externí závazky, které často postaví společnost zpět na nohy a zabrání finančním problémům a bankrotu, ale především kontrola příjmů a výdajů uvnitř podniku. Stejný zdroj popisuje, že nejčastějšími důvody konce malých podnikatelů je špatné rozložení kapitálu, přílišné výdaje a nedostatek finančních rezerv.

Mezi velice aktuální příklady patří krize podniků důsledkem koronaviru. Prvních dopadů si lze všimnout již nyní v rámci přerušení dodavatelsko – odběratelských řetězců, úbytku pracovníků důsledkem karanténních opatření nebo dopady chybějících materiálových vstupů, zpomalení plateb, rušení zakázek a podobně uvádí Karásek (2020) in Pleva (2020).

Pleva (2020) dále uvádí, že byly vypracovány doporučení pro firmy, zejména výrobní, které pojednávají o jednotlivých podnikových procesech nebo činnostech a jako nejdůležitější doporučení pro zachování chodu firmy v období největší nejistoty je zajištění dostatku finančních prostředků na hrazení závazků společnosti. Dále píše, že dalším doporučením je neopomenout možnost odložení splátek úvěrů, navýšení provozního financování, jednání s dodavateli a nejrůznějšími institucemi o možnostech pozdější platby nebo splátkování závazků.

Zpravodajství 24 (2019) dále popisuje, že se majitelé firem či finanční ředitelé při prvních problémech s hospodařením velmi často zkoumají kam peníze společnosti proudí a i přes to, že se nedá obecně generalizovat, že každý podnik zbytečně utrácí, ve většině případů platí skutečnost, že vždy existují nějaké výdaje, na kterých lze ušetřit a to mnohdy aniž by se to muselo projevit na výplatních páskách zaměstnanců, jako příklad lze zmínit náklady na vedení kanceláří, energie nebo objednávání příliš drahého zboží a je dobré mít přehled i o zdánlivě malých výdajích, protože v součtu mohou firmě mnohdy ušetřit značnou část finančních prostředků.

Mezi další položkou, na které lze ušetřit uvádí Zpravodajství 24 (2019) právě zásoby a i přesto, že je dobré být připraven na nečekaný zájem zákazníků, právě zásoby bývají položkou, která může výsledné hospodaření firmy nepříjemně zatížit. Jsou s tím spojené náklady na uskladnění zásob, náklady z rizika, na správu zásob a vázanosti prostředků (Eulog, 2009)

Stejný zdroj popisuje, že například náklady na skladový prostor zahrnují všechny náklady spojené s provozováním skladů a evidencí zásob, patří se odpisy budov, skladových a manipulačních zařízení a výpočetní techniky, mzdy všech pracovníků, energie, údržba a opravy, případně ostražba, pojištění budov a to je pouze část nákladů, na kterých lze ušetřit.

Dalším doporučením je dle serveru Zpravodajství 24 (2019) snížit množství pohledávek. Stejný zdroj píše k problematice pohledávek, že nastávají situace, kdy je zboží předané nebo služby řádně odvedené, faktura odeslaná a čeká se již jen na uhrazení ze strany odběratele, což se může protáhnout a v případě, že se nesplacené pohledávky nakumulují, může to především u malého podniku znamenat stav, kdy je nejen bez zboží, ale i bez finančních prostředků. Mnohdy se k tomu přidávají další standardní závazky, které musí podnik bezodkladně uhradit a to může znamenat značný finanční problém. Stejný zdroj uvádí jako řešení této situace snížení množství pohledávek a jejich nahrazení příjmy v hotovosti, které zajistí finanční akceschopnost podniku, zároveň je také vhodné spojit platby v hotovosti nebo platby před splatností faktury i s určitým zvýhodněním pro odběratele, například ve formě procentuální slevy z fakturované částky.

Server Zpravodaj 24 (2019) doporučuje podnikatelům také předvídat výdaje dopředu a uvádí, že jedním ze základních podnikatelských pravidel je myslet o několik kroků napřed, to platí také v případě nečekaných výdajů, které se čas od času žádnému podniku nevyhnou a pokud je navíc nečekaná i výše tohoto výdaje, je dobré být připravený v dostatečné míře. Tento zdroj píše, že je rozhodně dobré mít k dispozici rezervu, která takovou trhlinu, nebo alespoň její část zacelí a pokud určená rezerva není dostačující, rozhodně se nevyplatí otálet se získáváním potřebných prostředků ať již formou bankovního úvěru nebo jinou finanční injekcí, protože v obou případech se jedná o poměrně dlouho procesy.

Zpravodaj 24 (2019) také popisuje, že pokud jsou finanční výsledky opakovaně neuspokojivé, mělo by se zauvažovat, zda je současný model podnikání dlouhodobě udržitelný, protože i dlouhodobě úspěšná firma se může dostat do situace, že se její byznys model vyčerpá a je ho následně potřeba ho zrevidovat. Stejný zdroj říká, že se často jedná pouze o malé změny, které firmu opět nastartují, a není úplně na místě uvažovat o úplné změně koncepce po jednom neúspěšném měsíci.

2.6 Finanční vzdělávání v zemích OECD

Táto podkapitola je zaměřená na činnost OECD, tedy Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj. OECD (2019) vznikla v roce 1960 a sdružuje země s tržním hospodářstvím, poskytuje data, zabývá se statistikami a sleduje změny ve společnosti v oblastech jako je životní prostředí, ekonomika, zemědělství, rozvoj aj. Stejný zdroj píše, že v současné chvíli sdružuje desítky států z celého světa, mezi které patří i Česká republika. S finanční gramotností souvisí i cíle, které si OECD ve své činnosti stanovila. Konkrétně se jedná o tyto body (OECD, 2019):

- podpora ekonomického růstu;
- růst zaměstnanosti;
- růst životní úrovně;
- udržení finanční stability;
- pomoc ekonomickému rozvoji v dalších zemích;
- růst světového obchodu.

Stejný zdroj uvádí, že OECD přijala v roce 2003 program finančního vzdělávání, který v roce 2006 přijali ministři všech zemí G8, cílem tohoto programu je upozornit v mezinárodním měřítku na nutnost finančního vzdělávání, práce na doporučeních, která mohou využít tvůrci programů finančního vzdělávání a usnadnění výměny informací na nejrůznějších úrovních – od nadnárodních organizací, přes jednotlivé státy a města. Tento zdroj dále zmiňuje, že hlavními nástroji, kterými jsou pro tuto činnost využívány, jsou různé publikace, pořádání průzkumů a konferencí po světě a uveřejňování informací na internetovém portálu.

Výše zmíněný zdroj upozorňuje, že než se program naplno rozběhl, přišla ekonomická krize v roce 2008, která byla dalším znamením nutnosti finančně vzdělávat obyvatelstvo a možná i na základě této události vzniká v OECD projekt Mezinárodní síť pro finanční vzdělávání a v souvislosti s tím na webu volně dostupné programy poskytující finanční vzdělání z celého světa a tento projekt dodnes představuje celosvětově ucelenou databázi pro finanční vzdělávání a snaží se upozornit na jeho důležitost a význam.

2.6.1 Začlenění finančního vzdělávání do školních osnov podle OECD

V rámci této podkapitoly bude věnována pozornost doporučením začlenění finančního vzdělávání do školních osnov. OECD (2019) uvádí, že byly vydané doporučení, které mají sloužit jako jisté vodítko pro zavádění finančního vzdělávání do jednotlivých zemí a tato doporučení jsou inspirovaná daty ze zemí, kde jsou v otázkách finančního vzdělávání nejpokročilejší a zároveň jsou aktualizována a rozšiřována na základě informací z praxe. V současné chvíli lze tyto doporučení shrnout následovně:

- **národní plán** – podle OECD je důležité, aby byla finanční gramotnost součástí národního plánu a strategie, za kterou bude zodpovědné příslušné ministerstvo a konkrétní lidé. Je podle ní důležité, aby tyto instituce spolupracovali i se samotnými pedagogy;
- **vytvoření systému** – OECD považuje za důležité, aby v rámci jednotlivých zemí vznikl ucelený systém výuky, který bude popisovat vše, co je k výuce potřeba a to jak její obsah, materiály, pomůcky, tak její cíle a zdroje. Tento bod také říká, že vedle znalostí a dovedností je důležité žáky učit i postojům a hodnotám ve finanční oblasti;
- **finance** - jako pro každou jinou operaci, která probíhá na celostátní úrovni, je i pro zavedení finančního vzdělávání důležité, aby byl zajištěn dostatek financí na její realizaci ještě před samotným začátkem procesu. Případné finanční deficity mohou totiž celý proces implementace značně zkomplikovat a prodloužit;
- **povinnost** - finanční vzdělávání by mělo být povinné ideálně po celou dobu školní docházky včetně předškolního věku;
- **předmět** - finanční vzdělávání by mělo být samotným předmětem nebo součástí předmětu jiného;
- **vzdělání pedagoga** – je také velice důležité, aby byl pedagog vzdělaný a celoživotně se vzdělával v oblasti finančních trhů, protože tyto trhy se neustále mění;
- **lidé z praxe** - zapojení lidí z praxe do výuky považuje OECD jako zajímavý faktor především z důvodu, že mohou žáky obohatit jiným způsobem. Je ale důležité, aby tito lidé „neprodávali“ své produkty nebo nenabádaly žáky k různému chování na finančních trzích – např. využívání kreditních karet;
- **test** - znalosti z této oblasti musí být ověřovány různými testy nebo hodnoceny na vysvědčení;
- **projekty** – OECD považuje za důležitý i fakt využití různých soutěží a projektů pro žáky v této oblasti.

Pokud se porovnají výše zmíněné body se současnou situací v České republice, lze zjistit, že většinu bodů Česká republika naplňuje nebo se o to snaží. Ministerstvo financí ČR, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR a Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR (2007) uvádí, že program finanční gramotnosti je u nás zaveden od roku 2007, stejně jako systém pro implementaci tohoto vzdělávání, který také existuje. Finanční vzdělávání je předmětem na školách a je povinné od prvního stupně základní školy až po střední školu, kdy je hodnocen a testován. Zde je potenciál k zavedení tohoto typu vzdělávání i v předškolním věku.

2.7 Finanční vzdělávání ve vybraných zemích světa

Pro lepší pochopení situace finančního vzdělávání lze považovat za zajímavé srovnat stejnou situaci v nejvyspělejších ekonomikách Evropy i světa. Byly vybrány Spojené státy americké jako jedna z nejrozvinutějších ekonomik celého světa, dále Německo a Finsko jako jedny z nejsilnějších ekonomik Evropy. Yliopisto (2018) mimo jiné uvádí k finskému systému školského vzdělávání, že je prokazatelně jedno z neefektivnějších na světě.

2.7.1 Německo

Deutsche Bundesbank (2014) líčí, že situace v Německu v oblasti finančního vzdělávání je složitá, protože do roku 2013 nebyla přijata ucelená strategie tohoto vzdělávání. Spolkovým státům v rámci Německa byla dána volnost, a ačkoli bylo finanční vzdělávání stanovené jako povinný předmět, jednotlivá území získala svobodu v jeho implementaci a provedení. Stejný zdroj popisuje, že se důsledkem výše zmíněného stalo to, že v jednu chvíli existovalo velké množství různých předmětů, jejich výkladů a cílů a na většině škol se tento systém lišil, někdy byly předměty samostatné, někde byly součástí jiných atd., z tohoto důvodu bylo v roce 2013 vládou v Německu navrženo, aby se tato situace sjednotila v rámci celé země, a to pomocí spolupráce pedagogů s vládou, soukromým sektorem, neziskovými organizacemi atd., nicméně do současné chvíle tento proces probíhá a stále neexistuje ucelená národní strategie rozvoje finanční gramotnosti obyvatel.

2.7.2 Spojené státy americké

My Money (2019) uvádí, že ve většině států USA je finanční vzdělávání zahrnuto do školních osnov, avšak konkrétní podobu a obsah tohoto učiva si každý stát stanovuje sám a pro všechny státy pouze platí povinnost jedno semestrového vzdělávání pro pedagoga za účelem poskytnutí dostatek informací k tvorbě učebního plánu, učební materiály jsou poskytovány zdarma nebo za symbolický poplatek, a to i ze soukromého sektoru a na bázi celé USA existuje dokonce systém vzdělávání a rozvoje pedagogů, který dokonce těm nejlepším zaručuje granty.

Stejný zdroj líčí, že v návaznosti na krizi v roce 2008 byl prezidentem ustanoven Advisory Council, konzultační článek pro finanční vzdělávání, který dává různá doporučení v této oblasti, například Council navrhl stanovit toto vzdělávání jako zákonnou povinnost a dodnes je ve Spojených státech amerických aktivní, a to především z důvodu, že krize, která začala v Americe, je přisuzována nízké finanční gramotnosti obyvatelstva, USA se tedy aktivně snaží tuto situaci změnit a finanční gramotnost je šířena i mediálními prostředky pomocí různých reklam a kampaní, není tedy zaměřena pouze na školy.

House Committee on Financial Services (2008) popisuje, že v USA existuje celá národní strategie, která se tomuto věnuje, tato strategie mimo jiné obsahuje i vzdělávání dospělých, investice do důchodového věku nebo ochranu spotřebitele.

V souvislosti s výše uvedeným uvádí U. S.⁵ Department of the Treasury (2019), že federální vláda Spojených států Amerických vytvořila webovou stránku MyMoney.gov, která slouží jako kontaktní místo pro federální výuku finanční gramotnosti, vzdělávací programy a granty.

⁵ U. S. – United States (Spojené státy americké)

2.7.3 Finsko

Skálová (2017) uvádí, že ve Finsku v současné chvíli lze najít ucelený systém finančního vzdělávání, který je založený na vytváření osnov za pomoci Ministerstva školství a kultury, které vytváří osnovy tak, aby každý občan uměl analyzovat příležitosti i zisky a orientoval se na finančním trhu.

Kalmi (2017) k tomuto tématu popisuje, že je pořádána také řada celostátních soutěží a projektů pro všechny stupně vzdělávání, které prověřují vzdělání žáků, byla vytvořena také vzdělávací platforma Zaldo.fi, která zábavným způsobem vzdělává děti ve finančních otázkách, navíc mají také vytvořený vzdělávací program pro učitele, který je vzdělává v důležitých oblastech ekonomiky tak, aby dokázali žákům předat ucelené znalosti. Stejný zdroj uvádí, že zde zároveň také funguje spolupráce na rozvoji finanční gramotnosti se soukromým sektorem, ale i na bázi nadnárodních organizací.

2.8 Finanční vzdělávání v České republice

Dvořáková (2011, s. 30) považuje milníkem pro vzdělání v České republice rok 2007, kdy byla sestavena Strategie finančního vzdělávání Ministerstvem financí. Tento zdroj uvádí, že před touto dobou lze hovořit pouze o povědomí ohledně této problematiky nebo o snahách formovat základní prvky finančního vzdělávání. Česká republika, v minulosti jako země s komunistickým režimem a centrálně plánovanou ekonomikou, nečelila potřebě finančního vzdělávání a finanční trh za těchto podmínek téměř neexistoval, ale situace se velmi rychle změnila po listopadové revoluci a s nástupem tržní ekonomiky. Dvořáková (2011, s. 30) píše, že se tehdy začal trh plnit mnoha produkty a finančními institucemi, jejichž zájmy ne vždy byly poctivé, a to byl moment, kdy začalo Ministerstvo financí považovat za důležité začít vzdělávat obyvatelstvo ve finančních otázkách, a v roce 2010 byla formována Národní strategie finančního vzdělávání, která si klade za cíl systematické posílení finanční gramotnosti občanů České republiky. Stojí na několika pilířích, kterými jsou:

- definice finanční gramotnosti;
- vymezení prioritních oblastí;
- stanovení principů finančního vzdělávání;
- rozdělení vzdělávání do dvou pilířů – školního a navazujícího vzdělání.

Školský zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním a vyšším odborném a jiném vzdělávání rozděluje vzdělávací systém v České republice na 4 skupiny:

- preprimární vzdělávání;
- primární vzdělávání;
- sekundární vzdělávání;
- terciární vzdělávání.

Stejný zdroj popisuje preprimární vzdělávání tak, že tento způsob vzdělávání představuje předškolní výchova, která se uskutečňuje především v mateřských školách, navštěvující je nejčastěji děti od 3 do 6 let.

Školský zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním a vyšším odborném a jiném vzdělávání dále uvádí podrobnosti o primárním vzdělávání a popisuje, že délka základní školy je shodná s délkou povinné školní docházky, která činí 9 let. Stejný zdroj píše, že do základních škol jsou nejčastěji přijímány děti, které dovršily věku šesti let k 1. září

příslušného školního roku, jsou však výjimky, kdy dítě, které dovrší šestý rok věku v době od počátku školního roku do konce kalendářního roku, může být přijato do školy, pouze pokud o to požádá jeho zákonný zástupce.

K sekundárnímu vzdělávání uvádí výše zmíněný zdroj, že tento typ vzdělávání poskytuje žákům všeobecné a odborné vzdělávání, jejímž cílem je rozvíjení vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot získaných v základním vzdělávání, také by mělo vytvářet předpoklady pro plnoprávní osobní a občanský život, samostatné získávání informací s celoživotním učením, pokračování v navazujícím vzdělávání a přípravu pro výkon povolání.

Terciární vzdělávání, dle Školského zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním a vyšším odborném a jiném vzdělávání, reprezentuje studium na vysokých a vyšších odborných školách. Stejný zdroj uvádí, že vyšší odborné školy existují zpravidla při středních odborných školách a pokrývají úsek kvalifikačních požadavků mezi středním a vysokoškolským vzděláváním, vysoké školy mohou být univerzitního i neuniverzitního typu a v České republice se vysokoškolské vzdělávání realizuje ve třech úrovních a tento typ vzdělávání je nejvyšším článkem vzdělávací soustavy v České republice. Výše uvedený zdroj popisuje, že to jsou centra vzdělanosti, poznání, vědecké a tvůrčí činnosti, mají důležitou roli ve vědeckém, kulturním, ekonomickém a sociálním životě společnosti a jejím rozvoji.

Hesová a Zelendová (2011, s. 7) uvádí, že v oblasti školního vzdělávání byly stanoveny tři standardy, konkrétně:

- standart finanční gramotnosti pro žáka 1. stupně základní školy;
- standart finanční gramotnosti pro žáka 2. stupně základní školy;
- standart finanční gramotnosti pro žáka střední školy, který je současně standardem dospělého člověka.

Dvořáková (2011, s. 34) říká, že implementace všech tří stupňů probíhala od roku 2007 (nejdříve pro střední školy a víceletá gymnázia) až do roku 2013 (pro všechny typy výše uvedených škol).

Hesová a Zelendová (2011, s. 41) uvádí, že obsah učiva pro I. a II. stupeň základních škol je rozdělen pro I. a II. stupeň ZŠ a pro lepší přehlednost dle jednotlivých okruhů takto:

Obsah učiva pro I. stupeň základních škol:

- **Peníze:**
 - hotovostní a bezhotovostní forma peněz;
 - způsoby placení;
 - banka jako správce peněz.
- **Hospodaření domácností:**
 - rozpočet, příjmy a výdaje domácnosti;
 - nárok na reklamaci.
- **Finanční produkty:**
 - úspory;
 - půjčky.

Obsah učiva pro II. stupeň základních škol:

- **Peníze:**
 - nakládání s penězi;
 - tvorba peněz;
 - inflace.
- **Hospodaření domácností:**
 - rozpočet domácnosti, typy rozpočtů a odlišnosti;
 - základní práva spotřebitelů.
- **Finanční produkty**
 - služby bank, aktivní a pasivní operace;
 - produkty finančního trhu pro investování a získání prostředků;
 - pojištění;
 - úročení.

Dvořáková (2011, s. 34) dále tvrdí, že tyto oblasti jsou zařazeny ve výukových programech základních škol, kdy za jejich realizaci zodpovídají ředitelé škol a jejich provedení je dále na konkrétním pedagogovi, oblasti mohou být lehce upraveny v závislosti na zaměření školy nebo na zájmech rodičů apod.

Stejný zdroj uvádí, že v případě, že by došlo k jakýmkoli změnám nebo úpravám v přístupu vzdělávání v této oblasti, musí být dodržen výstup čili to, co se žák naučí.

Dvořáková (2011, s. 34) uvádí k jednotlivým výstupům, že jsou rozděleny pro I. a II. stupeň ZŠ a pro lepší přehlednost dle jednotlivých okruhů tímto způsobem:

Výstupy finančního vzdělávání na základních školách pro I. stupeň:

- **Peníze:**
 - žák umí používat peníze v běžných situacích;
 - umí odhadnout a zkontrolovat cenu nákupu a vrácené peníze.
- **Hospodaření domácností:**
 - umí na příkladu ukázat a vysvětlit, proč není možné realizovat všechny chtěné výdaje.
- **Finanční produkty:**
 - umí vysvětlit jak spořit, kdy si půjčit a jak splácet dluhy.

Výstupy finančního vzdělávání na základních školách pro II. stupeň:

- **Peníze:**
 - na příkladu umí ukázat vhodné využití nástrojů bezhotovostního a hotovostního platebního styku;
 - na příkladu umí ukázat tvorbu ceny jako součet nákladů, zisku a DPH;
 - umí objasnit vliv nabídky a poptávky na tvorbu ceny a její změny;
 - umí popsat vliv inflace na hodnotu peněz.

- **Hospodaření domácností:**

- umí sestavit jednoduchý rozpočet domácnosti, uvést hlavní příjmy a výdaje, rozlišit pravidelné a jednorázové příjmy a výdaje a umí zvážit nezbytnosti jednotlivých výdajů;
- umí vysvětlit princip vyváženého, přebytkového a schodkového rozpočtu;
- chápe, jak se bránit v případě porušení práv spotřebitele.

- **Finanční produkty**

- umí uvést příklad využití kreditní a debetní platební karty a vysvětlí jejich omezení;
- zná a umí porovnat nejobvyklejší způsoby nakládání s volnými prostředky (spotřeba, úspory, investice);
- zná a umí porovnat nejčastější způsoby krytí deficitu (úvěr atd.);
- zná význam placeného a přijatého úroku;
- zná nejčastější druhy pojištění a umí uvést jak a kdy je využít.

Při zpracování tohoto tématu je třeba zmínit, že výše uvedené hovoří pouze o teoretických poznatcích a o souboru znalostí z pohledu finanční gramotnosti, což lze považovat pouze za první stupeň celé problematiky.

Webový online srovnávač služeb ušetřeno.cz⁶ (2015) popisuje, že práce s financemi sice začíná u znalostí, ale tento proces je celoživotně především o praxi. V případě uvažování o faktu, že toto je osnova pro žáky základních škol čili děti, chybí zde hravá forma praxe, například praxe formou hry, kdy si děti mohou na vlastní kůži vyzkoušet práci s jednotlivými produkty. Je pravda, že jednotlivé školy mohou zavádět do osnov toto učivo modifikovaně, není tedy vyloučeno, že se někde takový přístup neuplatňuje, nicméně na tomto místě lze považovat za zajímavé uvést i možnosti, jak tyto poznatky praktikovat pomocí hry. Z dětství si lze vybavit hru Sázky a dostihy, která demonstruje práci s penězi hravou formou. V dnešní době je velice populární Monopoly nebo americká hra Cashflow. Nicméně se ani v jednom případě nejedná o schválené pomůcky pro učitele.

Jak vyučovat finanční gramotnost (2020) uvádí, že v oblasti akreditovaných pomůcek má učitel možnost využít pomůcek, které nabízí společnost KFP, s. r. o., která je od roku 2009 akreditovaná Ministerstvem práce a sociálních věcí. Stejný zdroj uvádí se, že jejich materiály jsou využívány již na 370 školách a jimi nabízené produkty obsahují několik her a pomůcky pro učitele a návody jak s nimi pracovat. Takové řešení lze považovat za velice vhodné. Pro děti je přirozená hra a na tuto formu výuky lze pohlížet nejen jako na zábavnou, ale především přínosnou, protože se nejvíce blíží praxi.

Hesová a Zelendová (2011, s. 42) uvádí přehled oblastí vzdělávání pro střední školy rozdělené dle jednotlivých tematických okruhů:

⁶ Ušetřeno.cz – český online srovnávač služeb založen v roce 2010, porovnávající produkty z celkem 18 oblastí (elektřina, plyn, půjčky, mobilní tarify, refinancování, konsolidace půjček, spořicí účty, pevný internet, termínované vklady, srovnání TV, hypotéky, běžné účty, kreditní karty, stavební spoření, mobilní internet, cestovní pojištění, povinné ručení a pojištění domácností). Zakladateli tohoto portálu jsou David Nevečeřal a Jakub Zamrazil.

Peníze:

- placení v tuzemské i zahraniční měně;
- tvorba ceny;
- inflace.

Hospodaření domácností:

- rozpočet domácností.

Finanční produkty:

- přebytek finančních prostředků;
- nedostatek finančních prostředků;
- pojištění.

Práva spotřebitele:

- předpisy na ochranu spotřebitele;
- obsah smluv.

Dvořáková (2011, s. 35) popisuje, že oproti základnímu vzdělávání se může obsah studia na středních školách jevit jako velice strohý a je to z toho důvodu, že na středních školách se má pouze prohlubovat získané vzdělání na základní škole a navíc má být doplněno o ochranu spotřebitele.

Hesová a Zelendová (2011, s. 40) uvádí následující výstupy z výuky finanční gramotnosti na středních školách dle jednotlivých tematických okruhů:

Peníze:

- umí používat platební nástroje a umí směnit peníze podle kurzovního lístku;
- mí stanovit cenu jako součet zisku, nákladů a DPH;
- umí vysvětlit, jak se liší cena podle zákazníků, oblasti a období;
- umí rozpoznat cenové triky a klamavé nabídky;
- umí vysvětlit dopad inflace na veškeré finanční fungování člověka a chápe, jak se jejím důsledkům bránit.

Hospodaření domácností:

- umí rozlišit pravidelné příjmy a výdaje a na základě nich stanovit rozpočet domácnosti;
- umí navrhnout, jak řešit schodkový rozpočet domácnosti a jak nakládat s přebytkovým rozpočtem.

Finanční produkty:

- umí navrhnout, jak řešit přebytek (spoření, cenné papíry atd.);
- umí vybrat nejvhodnější produkt pro investování volných finančních prostředků a umí vysvětlit, proč vybral zrovna tento;
- umí vybrat vhodný způsob řešení schodkového rozpočtu a umí vysvětlit, proč vybral zrovna tento;
- umí vysvětlit zajištění úvěru a jak se vyvarovat předlužení;
- umí vysvětlit způsob stanovení úrokové sazby a umí vysvětlit rozdíl mezi úrokovou sazbou a RPSN;
- umí vybrat vhodný pojistný produkt s ohledem na své potřeby.

Práva spotřebitele:

- na příkladu umí vysvětlit, jak uplatňovat práva spotřebitele;
- umí vysvětlit důsledky neznalosti smluv.

Dvořáková (2011, s. 365) dále uvádí, že tato forma vzdělávání je již velice praktická a vede žáka k zodpovědnému nakládání s finančními prostředky.

Opět ale zde chybí zkouška v praxi. U středních škol, kde již žáci bez pochyby disponují nějakým kapesným od rodičů, je možné vidět potenciál právě v práci s kapesným a za vhodné lze považovat i zapojení do iniciativy učitele a rozšíření vědomí, jak žák s kapesným nakládá a proč volí zrovna tuto cestu.

2.9 Systém budování finanční gramotnosti na školách

Ministerstvo financí České republiky (2014) popisuje, že prvním krokem pro vybudování systému finanční gramotnosti je definice a stanovení jednotlivých oblastí viz výše. Stejný zdroj uvádí, že samotná implementace do systému škol je potom dalším krokem, který se mírně liší od její definice, celkový obrázek o tom, jak má systém finanční gramotnosti vypadat, stanovil Společný dokument Ministerstva financí, Ministerstva průmyslu a obchodu a Ministerstva školství mládeže a tělovýchovy (2007). Tento zdroj také píše, že pokud má mít finanční gramotnost dopad na ekonomickou situaci jedince ale i celé společnosti, jsou právě tyto resorty pro jeho tvorbu zásadní. Ministerstvo financí (2017) však uvádí, že realizačním článkem zůstává právě Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, jednotliví ředitelé a pedagogové.

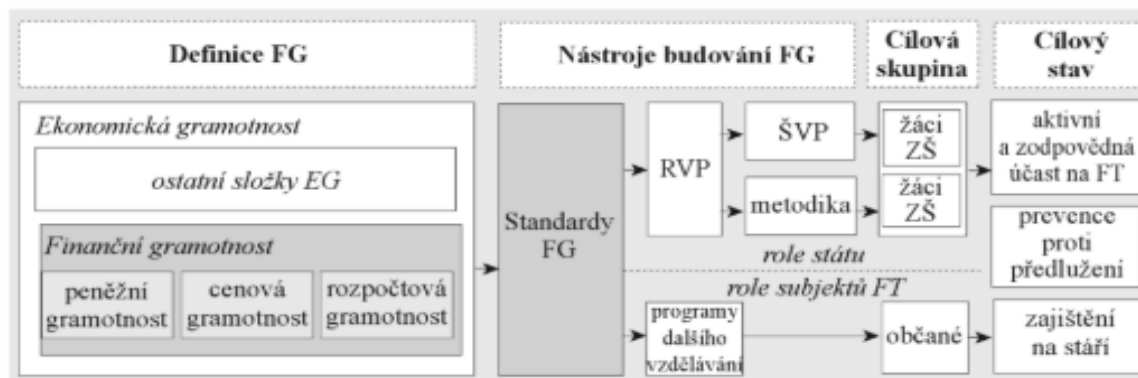
Dvořáková (2011, s. 29, 30) k této problematice dále uvádí, že z toho důvodu, že se jedná pro pedagogy o novou formu výuky, na kterou nebyli svým vzděláním připraveni, byly pro ně vydány dva klíčové dokumenty, a to Finanční gramotnost – obsah a příklady z praxe škol z roku 2008, kterou vydal Národní ústav pro odborné vzdělávání a dokument z roku 2009 Finanční gramotnost – úlohy a metodika, které byly dodány středním školám. Tento zdroj popisuje, že dalším důležitým dokumentem byla práce České národní banky s názvem Ekonomická a finanční gramotnost pro ZŠ a víceletá gymnázia – Manuál pro učitele, která

byla také zdarma distribuována základním školám a víceletým gymnáziím. Od roku 2008 také poskytuje Národní institut pro další vzdělávání vzdělání pedagogům v tomto ohledu.

Na

Obrázek 2 je uvedené schéma budování systému finančního vzdělávání pro základní školy:

Obrázek 2 Standard finančního vzdělávání pro základní školy

Zdroj: Dvořáková (2011, s. 37)

Jak je uvedeno na obrázku 2, definice finanční gramotnosti začíná u stanovení složek finanční gramotnosti, která se skládá z peněžní gramotnosti, cenové gramotnosti, rozpočtové gramotnosti a ostatních složek ekonomické gramotnosti. Postupuje se k nástrojům budování finanční gramotnosti, které se skládají ze standardů finanční gramotnosti, rámcového vzdělávacího programu, školního vzdělávacího programu, metodiky a dalších programů vzdělávání. Cílovou skupinou jsou žáci základních škol, středních škol a občané. Cílovým stavem je aktivní a zodpovědná účast na finančních trzích, prevence proti předlužení a zajištění na stáří.

Obrázek 3 znázorňuje rozdíly v budování finanční gramotnosti v České republice a v zahraničí:

Obrázek 3 Rozdíly v budování finanční gramotnosti v České republice a v zahraničí

Zdroj: vlastní zpracování dle Dvořáková (2011, s. 29, 30, 34), Ministerstvo financí České republiky (2014), Skalová (2017), Kalmi (2017), House Committee on Financial Services (2008), My Money (2019) a Deutsche Bundesbank (2014)

2.10 Projekt Finanční vzdělávání ČSOB pro školy

Základním předpokladem pro budování finanční gramotnosti na školách je rozvinutá čtenářská a matematická gramotnost a rozvíjení finanční gramotnosti lze zároveň propojit s rozvíjením matematické gramotnosti s důrazem na společné prvky, jako jsou: práce s grafy, tabulkami, letáky, zaměření na osvojování strategií pro život, řešení úloh z běžného života a problémových úloh nebo využívání informačních a komunikačních technologií uvádí k tomuto tématu Klufa (2019).

ČSOB (2019) v této souvislosti dále uvádí, že v rámci projektu Finanční vzdělávání ČSOB⁷ pro školy nabízí zdarma praktickou doplňkovou výuku finanční gramotnosti na základních a středních školách. Tento zdroj uvádí, že záměrem je zpestření standardní výuky formou interaktivních a zábavných přednášek v předem dohodnutém rozsahu a dle individuálních potřeb jednotlivých škol.

Hajičová (2019) píše, že výuku realizují osobně regionální pracovníci banky, kteří jsou proškoleni na toto téma a zároveň s tím podporují komunitní život v daném regionu.

Klufa (2019) popisuje, že ČSOB je přesvědčena o skutečnosti, že vyšší úroveň finanční gramotnosti a vzdělání nejenže obohacuje život jednotlivcům, ale také přispívá k zdravému hospodářskému růstu společnosti a spotřebitele s dobrou finanční znalostí a zdravými osobními financemi přispívají ke zvýšení zdravé konkurence, inovativnosti a kvalitě produktů na finančních trzích tím, že oni sami vyžadují lepší a efektivnější produkty a řešení. V této souvislosti tento zdroj také uvádí, že úroveň finanční gramotnosti občanů v České republice není uspokojivá, a proto se snaží podporovat výuku finanční gramotnosti prostřednictvím lokálně založených aktivit v oblastech, kde pracovníci banky působí.

Hajičová (2019) dále uvádí, že cílovou skupinou tohoto projektu jsou primárně žáci 1. a 2. stupně základních škol a žáci středních škol.

Klufa (2019) ji dále doplňuje a popisuje, že projekt je realizován jako praktická doplňková výuka v základních a středních školách v návaznosti na Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání MŠMT v těchto oblastech: peníze, hospodaření domácnosti, finanční produkty a právo a spotřebitel a rozsah výuky je dle dohody se školou, obvykle to jsou však 2 vyučovací hodiny na třídu. Stejný zdroj dále uvádí, že v rámci výuky nabízí škola i mini učební skripta a dotazník s otázkami na probírané učivo, které mohou ambasadoři projektu využít dle svého uvážení, dále v rámci podpory výuky finanční gramotnosti nabízí banka také další aktuální témata, jako například: kybernetická bezpečnost, odpovědné zadlužování, exekuce, funkce a činnosti dohledových orgánů, práva spotřebitele, reklamační proces, moderní platební prostředky a metody atd.

Sadil (2020) píše k metodám výuky, že ČSOB jako banka má obrovský zájem o pokračování v projektu jako v době před Covidem – 19 a nabádá ambasadory projektu k tomu, aby si aktivně vybrali školy v jejich blízkosti, které tento projekt poptávají a přihlásili se k výuce. Stejný zdroj uvádí, že o výuku finanční gramotnosti je ze strany škol enormní zájem, ale je možné, že základní a střední školy dostanou z MŠMT doporučení, aby nepouštěly třetí osoby do budovy škol. V takovém případě ale upozorňuje, že ČSOB může výuku přenést do online

⁷ ČSOB – Československá obchodní banka

prostředí. K tomu tématu dále uvádí, že na jaře ČSOB tímto způsobem úspěšně učila děti zaměstnanců banky i několik školních tříd a zpětné vazby byly velice dobré.

Stejný zdroj také popisuje, že v září 2020 banka spustí nové webové stránky, kde bude představen celý projekt. Navíc v tento měsíc ČSOB také spustí novou mobilní aplikaci Filip a v této souvislosti uvádí, že pro děti jsou mobilní aplikace známé a důvěrné prostředí.

2.11 Bariéry finanční gramotnosti

Aby byla lépe pochopena situace v oblasti finanční gramotnosti tak, jak je aktuálně, měly by se uvést také bariéry finanční gramotnosti. Tomu je věnována tato kapitola.

Jandová (2014) říká, že jednou z bariér, která brání efektivnímu šíření finanční gramotnosti v rámci ČR je její nesystematické zařazení do výuky. Stejný zdroj k této problematice píše, že v roce 2004 v Čechách proběhla kurikulární reforma, která ponechává školám volnost v zavádění povinných vzdělávacích programů a přesto, že je tedy povinností na školách od roku 2007 resp. 2012 tento předmět vyučovat, je již na dané škole, zdali vytvoří samostatný předmět, zařadí tuto problematiku do předmětu jiného nebo zvolí úplně jiný přístup. Výše uvedený zdroj popisuje, že tato cesta se tak stává neefektivní, protože na každé škole může vzdělání vypadat jinak a výstup je tak nekonzistentní a mohou vznikat velké rozdíly mezi studenty.

Stejný zdroj uvádí, že byl vytvořen výzkum, z jehož výsledků vyplývá, že téměř polovina žáků základních škol má výuku finanční gramotnosti nepravidelnou, a to v rozsahu méně jak hodinu týdně, tento problém z části souvisí i s „přeplněností“ školních osnov, kdy ředitelé škol bojují s časem, ale i finančními prostředky, aby naplnily všechny své zákonné povinnosti. Zároveň získávají volnost v implementaci osnov, proto často dochází k situaci, kdy je pro ně vhodnější předmět zařadit „okrajově“ uvádí Jandová (2014).

Jandová (2014) tvrdí, že částečně s touto bariérou souvisí i další otázka, a to finanční gramotnost samotných učitelů a pedagogové jsou postaveni do situace, kdy musí učit předmět, který se sami neučili, proto mnoho z nich se tak nemusí cítit k výuce kompetentní. Tento zdroj také popisuje, že samotný ředitel školy se také může cítit tak, že nemá pro výuku dostatečné kapacity, a i z tohoto důvodu může finanční gramotnost „odsunout na vedlejší kolej“, řešením by tedy bylo vzdělávat samotné učitele a poskytnout jim ucelený systém seminářů a rozvoje. Z důvodu, že lze hovořit o systému vzdělávání, který je platný na území celé republiky, nelze opomenout ani politickou vůli, v současné chvíli se v České republice řídíme akčním plánem z roku 2010, který obsahuje nutné kroky pro zavedení finanční gramotnosti a jejich termín plnění, avšak tyto kroky nejsou detailně popsány, chybí například i míra vyhodnocení jejich zavedení a soustředí se především na veřejnou správu, změna a aktualizace akčního plánu by si však žádala změnu celé národní strategie v tomto ohledu, což by bylo procesem komplikovaným uvádí Jandová (2014).

Tento problém dále rozvíjí výše uvedený autor a uvádí, že pokud se na bariéry finanční gramotnosti podíváme z nadhledu, je třeba si uvědomit, že pokud by finanční gramotnost díky povinnému vzdělávání na školách sílila mezi mladými, stále tu bude velká většina ekonomicky aktivního obyvatelstva, které už není součástí vzdělávacího procesu a teoreticky zůstává finančně negramotná a pokud by se Česká republika měla zaplnit finančně gramotnými lidmi ze školského systému, trvalo by to několik generací, z tohoto důvodu je tedy nutné neopomenout, že vzdělávání by mělo být zacíleno i na již dospělé nebo i starší část obyvatelstva.

Zde vstupuje i otázka bariér vzdělávání jako takového – jak přimět dospělé k celoživotnímu vzdělávání? Nejspíše by se jednalo o propagaci významu finanční gramotnosti v médiích nebo skrze klíčové finanční instituce, a tímto způsobem rozšířit vzdělání i mezi další vrstvy obyvatelstva.

Jandová (2014) uvádí, že děti jsou ve finančních otázkách ovlivněni chováním svých rodičů, je tedy nezbytné neopomenout ani tuto složku, v současné chvíli je na českém trhu bezpočet neziskových organizací ale i institucí ze soukromého sektoru, které se zabývají otázkou finančního vzdělávání, ale neexistuje systém vyhodnocení efektivity tohoto vzdělávání, což může v určitém pojetí představovat také jednu z bariér, protože stát nemá přehled o tom, nakolik jsou tyto programy efektivní, co konkrétně své účastníky učí, a jaký je výstup.

Jandová (2014), Lin (2019) a Riegel (2007, s. 59) uvádí následující bariéry finanční gramotnosti, které jsou pro lepší přehlednost rozděleny na interní a externí a jsou rozděleny dle významnosti.

Mezi **interní bariéry** finanční gramotnosti patří:

- kopírování vzorců chování k penězům po rodičích;
- tendence k iracionálnímu chování (ekonomická vzácnost, pocit bohatství).

Mezi **externí bariéry** finanční gramotnosti lze zařadit:

- nedostatečnou úroveň finanční gramotnosti starší části společnosti;
- nedostatečnou úroveň finanční gramotnosti samotných učitelů;
- nesystematické zařazení finanční gramotnosti do výuky.

2.12 Ochrana spotřebitele

Tato kapitola je věnována finanční gramotnosti a její spojitosti s ochranou spotřebitele. Tak, jako obecně platí v každé jiné oblasti života i vzdělávání, s člověkem neznalým problému se mnohem snáze manipuluje. Tato manipulace bývá především ve prospěch manipulátora, který tím získá jistou výhodu (finanční, majetkovou apod.). V oblasti financí má ale tato manipulace dopad na celou ekonomickou situaci a finanční zdraví obyvatelstva, což je jedním z důvodů, proč se tato problematika dostala do hledáčku státu a snaží se tuto situaci zlepšit.

Ministerstvo financí České republiky (2007) uvádí, že ačkoli v otázkách ochrany spotřebitele existuje velmi komplexní legislativa jak na úrovni států, tak na úrovni Evropské unie nebo i mezinárodních organizací, je potřeba ochranu začít u nejmenších článků (občanů), protože v současné chvíli se legislativa snaží zabránit nekalému jednání, popřípadě řeší jeho důsledky a vzděláním občanů lze těmto problémům zcela předcházet. Stejný zdroj uvádí, že běžně na trhu nastává situace, kdy si klient může vybírat mezi několika produkty / společnostmi a vybere tak pro sebe to nejlepší a u finančních otázek je ale tato problematika složitější, především z důvodu, že je zde nerovnováha v přístupu k informacím – finanční instituce disponují rozsáhlými informacemi o sektoru, zatímco občan nikoli a v tomto případě lze hovořit o primární asymetrii informací. Tento zdroj dále píše, že s tímto jevem se nedá zcela bojovat, protože odborník vždy bude mít více informací než laik, s čím ale lze bojovat je asymetrie finanční gramotnosti.

K výše zmíněnému přistupuje OECD (2019) a popisuje, že se jedná o schopnost posoudit důsledky svého jednání, což je právě smyslem finančního vzdělávání, toto není ale jediným problémem na trzích, dalším bodem je například to, že finanční instituce a občan mají velmi rozlišné ekonomické postavení nebo že míra rizika, kterou mohou podstoupit je také odlišná, z tohoto důvodu je tedy nutné rozšířit povědomí a finanční gramotnost, aby se situace na trhu vyrovnala a spotřebitel nebyl manipulován v zájmu finančních institucí.

V českých podmínkách se věnuje ochraně spotřebitele a finanční gramotnosti Ministerstvo financí České republiky (2007), které ve své rámcové politice stanovilo cíl v následujícím znění: „*Obecným cílem ministerstva je dosažení stavu, kdy spotřebitel činí na finančním trhu odpovědné a adekvátní rozhodnutí ve vztahu k jeho aktuální situaci, tj. obstarává si služby a pořizuje si produkty, jež nejlépe vyhovují jeho aktuálním potřebám a možnostem. Současně musí být spotřebitel schopen efektivně prosazovat a chránit své zájmy a práva.*“ Stejný zdroj popisuje, že tento cíl má postavení na třech pilířích, prvním z nich je informovanost spotřebitele, kdy jí má za úkol zajistit dostatečně kvalifikovanými pracovníky, druhým pilířem je právě finanční gramotnost, ale nejen v rozsahu, jak ji popisuje tato práce, ale také u dospělých a dalších věkových skupin a posledním pilířem je zajištění adekvátního postavení spotřebitele vůči finančním institucím.

Ochraně spotřebitele a finanční gramotnosti se kromě jiného věnuje i Česká národní banka (2020), která v tomto ohledu poskytla v roce 2008 zdarma školám manuály pro učitele a pracovní sešity pro žáky základních škol a také v roce 2011 uspořádala školení pro pedagogy a poskytla jim animovaný film O penězích a lidech, navíc od roku 2010 pořádá i vzdělávání pro univerzity třetího věku. Mimo tyto instituce samozřejmě problematika finanční gramotnosti spadá i pod Ministerstvo školství nebo Ministerstvo obchodu a průmyslu, ale tato ministerstva se této otázce nevěnují v souvislosti s ochranou spotřebitele na finančních trzích.

Souvisejícími právními předpisy lze zmínit zákon č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele, zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance a zákon č. 89/2012 Sb., Nový občanský zákoník, ve kterých je tato problematika ukotvena.

V této souvislosti rozvíjí zákon č. 89/2012 Sb., Nový občanský zákoník pojmy jako je lichva, bezdůvodné obohacení a dobré mravy.

Stejný zdroj definuje v § 1796 pojem lichva tímto způsobem „*Neplatná je smlouva, při jejímž uzavírání někdo zneužije tísně, nezkušenosti, rozumové slabosti, rozrušení nebo lehkomyšlnosti druhé strany a dá sobě nebo jinému slíbit či poskytnout plnění, jehož majetková hodnota je k vzájemnému plnění v hrubém nepoměru.*“

Výše uvedený zdroj dále rozvíjí v části čtvrté, hlava IV, díl 1, § 2991 pojem bezdůvodné obohacení a k tomuto pojmu uvádí následující: „*Kdo se na úkor jiného bez spravedlivého důvodu obohatí, musí ochuzenému vydat, oč se obohatil. Bezdůvodně se obohatí zvláště ten, kdo získá majetkový prospěch plněním bez právního důvodu, plněním z právního důvodu, který odpadl, protiprávním užitím cizí hodnoty nebo tím, že za něho bylo plněno, co měl po právu plnit sám.*“

Zákon č. 89/2012 Sb., Nový občanský zákoník se věnuje také pojmu dobré mravy, který definuje poněkud nejasně. Sivák (2016) v této souvislosti uvádí, že dobré mravy mají být brzdou jednání, které morálním není a které překračuje morální standardy očividným způsobem, lze je tedy přirovnat k etickému minimu a měly by být alespoň do jisté míry pružné a měly by vyplňovat bílá místa v legislativě, kdy zákon nebo vůle smluvních stran může být v rozporu se spravedlností nebo selským rozumem.

Ministerstvo financí České republiky (2007) uvádí v souvislosti s ochranou spotřebitele, že byl také zřízen institut finančního arbitra, který zdarma řeší otázky ochrany spotřebitele na finančních trzích. Tento zdroj uvádí, že celkově je problematika ochrany spotřebitele řešena i na úrovni Evropské unie s cílem vytvořit komplexní a kompletní systém platný napříč celou EU tak, aby v každém členském státu byla práva spotřebitele chráněna stejným způsobem ve stejném rozsahu.

MPSV (2020) uvádí jako sociální důsledek finanční negramotnosti předlužení a následnou chudobu, s čímž je spojeno vyloučení ze společnosti či přesun jedince na její okraj a s tím jsou spojena další rizika jako růst počtu lidí bez domova, růst lidí čerpajících finanční podporu státu nemluvě o možném rozpadu rodin (kvůli finanční nestabilitě) a problémů s tím spojených. Stejný zdroj dále popisuje, že při pohledu na společnost jako celek, je zřejmé, že do ní bude lépe zapojen jedinec, který pochází ze stabilního sociálního prostředí.

OECD (2019) k této problematice píše, že v právní oblasti se finanční negramotnost projevuje především neznalostí předpisů nebo neschopností se v nich orientovat, často se může projevat také neochotou smlouvy číst, neznalostí svých práv a povinností a podobně, právním důsledkem je ale v opačném pohledu na věc také rostoucí související legislativa a její neustálé prohlubování a aktualizace ve prospěch spotřebitele.

3 Metodika

Účelem této kapitoly je popsat metody a postupy použité v rámci této diplomové práce. Pro analýzu finanční gramotnosti žáků na základních a středních školách bylo současně využito několik výzkumných metod, konkrétně kvalitativní obsahová analýza, kontextuální rozhovory nebo kvantitativní dotazníkové šetření.

Základem zpracování teoretické části je literární rešerše a sběr informací z odborné literatury, zabývající se problematikou finančního vzdělávání, finanční gramotnosti a ochranou spotřebitele. Sekundární zdroje byly čerpány z odborných médií zabývajících se danou problematikou.

Hlavním cílem práce je formulovat soubor doporučení pro zlepšení finanční gramotnosti v systému českého školství a následně komparovat výsledky výzkumu provedeného dotazníkovým šetřením mezi jednotlivými vybranými školami.

Dílním cílem je identifikace aktuálních modelů nakládání s finančními prostředky žáků na těchto školách.

3.1 Zpracování teoretické části

V rámci teoretické části práce byla pomocí kvalitativní obsahové analýzy, analýzy sekundárních zdrojů, explanace a komparace zpracována literární rešerše.

Kvalitativní obsahová analýza

Bryman (2015, 297 s.) in Špaček (2020, 11 s.) uvádí, že obsahová analýza je metodou zaměřenou na analýzu textů v rámci sociálního výzkumu, zároveň je výzkumnou metodou využívanou pro objektivní, kvantitativní a systematický popis obsahu sdělení. Berelson (1971, 18 s.) in Špaček (2020, 11 s.) k tomu tématu dále píše, že tato metoda spočívá v subjektivní

interpretaci obsahu textových dat za využití systematického třídícího procesu kódování a identifikace témat nebo vzorů.

Divišová (2017) k tématu obsahové analýzy píše, že se tato technika analýzy dat využívá k třídění většího množství dat za účelem další analýzy, zahrnuje v sobě systematickou práci s daty, identifikování vzorců a umožňuje zvýšení reliability u kvalitativních prací.

Práce je zaměřená na zajištění odborné literatury týkající se uvedeného tématu. Některé z použitých monografií byly zakoupené, jiné zapůjčené z městských knihoven v Příbrami a Benešově nebo dohledány na internetu. Veškeré internetové zdroje byly vyhledány pomocí webového vyhledávače. V teoretické části byly také použity sekundární zdroje. Z monografie a ostatních zdrojů byly použity přímé i nepřímé citace, na které je vždy odkázáno v textu. Všechny zdroje použité v teoretické části diplomové práce jsou citovány přímo v samotné práci a je uveden jejich následný záznam v seznamu použité literatury.

Sekundární analýza dat

Hora (2017) popisuje sekundární analýzu dat jako práci s daty vytvořenými někým jiným nebo za jiným účelem. Stejný zdroj uvádí, že tato výzkumná metody zahrnuje vyhledávání dat, využívání dat a vytváření dat. Analýzu dat lze definovat jako proces, který spočívá v definici problémů (vymezení), hledání a shromažďování dat, porozumění povaze dat (například sledování meta-dat – tj. textové popisy o základních charakteristikách dat), třídění, posuzování z metodologického hlediska, průzkum dat, jejich úprava (čištění, redukce dat, rekódování), testování validity a prezentace dat.

Mezi přínosy sekundární analýzy dat lze zařadit relativní rychlost a finanční nenáročnost výzkumu (někdy stačí počítač s internetem nebo přístup do knihovny), časovou úsporu (data již někdo sesbíral a očistil), hospodárnost (z hlediska financování se již nevynakládají finanční prostředky na výzkum a i když je nutné data koupit, je to zpravidla mnohonásobně levnější než obdobný vlastní výzkum), nedochází ke ztrátě cenných dat a tato výzkumná metoda je zdánlivě nezasahující (zpravidla již nenarušuje soukromí respondentů) a nereaktivní (výzkumník již nemůže ovlivnit výsledek).

Jako další výhody této metody výzkumu lze uvést také možnost práce s daty, které bychom nikdy sami nemohli získat (jsou například individuální rovině důvěrné nebo by to bylo velmi náročné), snížení problému prostorové nedostupnosti (mezinárodní srovnání), data jsou velice často vytvořena autoritami (tj. záruka kvality, lze studovat i podvorky z důvodu velkých vzorků výzkumu, obsahují velké množství informací) a v neposlední řadě sekundární analýzu lze využít i pro podpoření vnější validity výzkumu (lze srovnat dosažené výsledky s výsledky jiných výzkumníků, užitečnost pro dokreslení kontextu výzkumu), Hora (2017).

Explanace

Čechák (2017) k této výzkumné metodě uvádí, že je zaměřená na logickou rekonstrukci nebo pochopení nějakého jevu nebo procesu. Vysvětluje, z jakého důvodu dochází k pozorovaným a popisovaným jevům. Jedná se o vyvození teoretických forem závěrů, formulaci zdůvodnění příčin popisovaných jevů.

Komparační a srovnávací metody

Dvořák et al. (2014) ke komparaci uvádí, že se zpravidla rozlišuje mezi prostým srovnáním dvou a více jevů a mezi užitím komparativní metody, protože srovnání samo o sobě není komparací, proces srovnávání je považován za techniku práce a komparace pak za metodu s propracovanou teorií. Stejný zdroj popisuje, že mezi základními pravidly pro komparaci patří definice objektu komparace, určení cíle komparace, stanovení kritérií pro vlastní analýzu zvolených objektů a vymezení vztahu komparace k časové ose.

Lorenc (2013) k této výzkumné metodě dále píše, že na základě komparace lze vyvozovat závěry o vlastnostech objektů nebo procesů. Stejný zdroj popisuje, že předpokladem komparace je především přesnost předešlých metod – například pozorování, popisu nebo měření a při komparaci dvou a více jevů lze využít ukazatele podílu (relativní rozdíl), rozdílu (absolutní rozdíl) nebo index (podíl dvou hodnot téhož ukazatele).

Při psaní teoretické části této práce bylo postupováno tím způsobem, že z prostudované literatury byly sesbírány vhodné definice, postřehy a myšlenky autorů ke konkrétní problematice, které byly následně komparovány.

Zpracováním zdrojů a následným zhodnocením a zmapováním problematiky byly vyvozeny závěry, které byly aplikované v praktické části.

3.2 Zpracování praktické části

Struktura a zpracování analytické části vychází z údajů obsažených v teoreticko-metodologické části. Hlavní výzkum je tvořen zpracováním dat získaných z kvantitativního dotazníkového šetření, díky kterému je možné identifikovat návyky studentů a má přiblížit jejich chování v reálném životě s ohledem na finance.

Kontextuální rozhovory

K dosažení cílů diplomové práce směřovalo několik kroků. Nejdříve musela proběhnout identifikace problémových oblastí. Toto bylo zajištěno pomocí kontextuálních rozhovorů.

Bryman (2015, 478 s.) in Špaček (2020, 12 s.) uvádí k problematice kontextuálních rozhovorů, že tento typ výzkumu spočívá ve využití rozličných technik pro sběr dat zaměřených na víru, hodnoty a praxi člověka, který je objektem výzkumu. Stejný zdroj také píše, že metoda kontextuálních rozhovorů umožňuje dotazovaným, aby si rozpomněli na specifické detaily, které by jinak zapadly ve standardním prostředí. Kontextuální rozhovory, v obou případech polostrukturované, byly vedeny se 2 osobami, první z nich je pí Eva Vízková, supervizorka projektu Finanční vzdělávání ČSOB pro školy. Díky tomuto kroku byly zjištěné problémové oblasti výzkumu. Další kontextuální rozhovor byl veden s Mgr. Marií Míkovou, ředitelkou Základní školy Vlašim – Březinská. Tento rozhovor měl za účel vzniklé výsledky z kvantitativního dotazníkového šetření diskutovat a kriticky zhodnotit. Následně byly sestavené konkrétní doporučení pro zlepšení úrovně finanční gramotnosti žáků na základních a středních školách. Snahou autorky, která se snažila kvantitativní výzkum průběžně doplňovat kvalitativním v podobě rozhovorů, které měly za cíl doplnit uskutečněné průzkumy o další rozměr a obsah, bylo zajistit vyšší validitu interpretace zjištěných dat. Rozhovory byly zaznamenávány a kódovány na základě charakteristických slov. Délka každého rozhovoru trvala přibližně 40 minut.

Následoval kvantitativní výzkum, který je blíže popsán v následující části této kapitoly a poté vyhodnocení získaných dat a identifikace aktuálních modelů nakládání s finančními prostředky respondentů.

Kvantitativní dotazníkové šetření

Dotazník vznikl tím způsobem, že autorka diplomové práce adaptovala již existující dotazníky zjištěným problémovým oblastem z výše uvedeného předběžného kontextuálního rozhovoru. Původní dotazníky, ze kterých autorka této práce vycházela a které byly následně adaptovány tomuto konkrétnímu výzkumu, jsou součástí příloh.

Dotazník, který byl využit k výzkumu v rámci této diplomové práce, obsahoval celkem 12 otázek a jeho plná podoba je uvedena v příloze č. 3 této diplomové práce. Dotazník byl distribuován studentům v listinné i elektronické podobě autorkou této diplomové práce nebo prostřednictvím vyučujících v rámci výuky.

Z důvodu zákazu osobní přítomnosti žáků na základních, středních a vysokých školách důsledkem vládního Mimořádného opatření ze dne 10. 03. 2020 byla nutnost vyplnit část dotazníků v elektronické podobě (Ministerstvo zdravotnictví, 2020). Elektronickou distribucí dotazníků žákům se zvýšily nároky na organizační a časovou stránku celkového vyplňování.

Otázky v dotazníku zkoumají především návyky studentů a mají přiblížit jejich chování v reálném životě s ohledem na finance.

Otázky je možné rozdělit do 2 skupin. První skupinou jsou otevřené otázky, kde se dotazovaný student může vyjádřit svými slovy dle svého vlastního uvážení. Druhou skupinou otázek jsou otázky škálové, kde se měří názor nebo postoj dotazovaného.

Dotazníkové šetření probíhalo v měsících březen – červen 2020 a koncipování dotazníků bylo z důvodu citlivosti některých údajů anonymní.

Komparace, deskriptivní statistika

Následně proběhl výzkum aktuální úrovně finanční gramotnosti žáků na základních a středních školách a identifikace aktuálních modelů nakládání s finančními prostředky těchto respondentů. Pomocí deskriptivní statistiky a komparace proběhlo vyhodnocení získaných údajů z dotazníkového šetření.

Vodáková (2017) uvádí, že komparace je způsob myšlení spočívající ve vzájemném přiřazování jevů k sobě a v uvažování o jejich podobnostech a rozdílnostech. Stejný zdroj k tomuto tématu dále píše, že může být chápána jako myšlenková operace vedoucí k výroku o míře podobnosti či rozdílnosti, systém podobných operací, který může mít charakter výzkumné procedury nebo návod provádění myšlenkových operací či procedur. Metoda komparace proběhla z důvodu srovnávání základních a středních škol mezi sebou. U každé otázky byly srovnány základní školy a střední školy zvlášť.

Deskriptivní statistika se dle Homoly (2014) zabývá popisem stavu nebo vývoje hromadných jevů, kdy se nejdříve vymezí soubor prvků, na nichž se bude jev zkoumat, dále se vyšetří všechny prvky z hlediska studovaného jevu. Stejný zdroj popisuje, že deskriptivní statistika není založená na teorii pravděpodobnosti, nýbrž používá ukazatele obecně používané k popisu datového souboru a poskytuje jednoduchou sumarizaci vzorků a učiněných pozorování formou dat nebo grafického znázornění.

Dále jsou takto získané údaje dále interpretovány za účelem formulace doporučení pro zlepšení finanční gramotnosti v systému českého školství a identifikace aktuálních modelů nakládání s finančními prostředky žáků na vybraných školách.

Veškerá získaná data byla pomocí transkripce převedena do zpracovatelné podoby, tyto data byly vyhodnoceny a jejich výsledky zpracovány do přehledových tabulek a grafů.

Výzkumná otázka

Hlavním cílem výzkumu bylo odpovědět na výzkumnou otázku, která byla definována takto:

Do jaké míry ovlivňuje úroveň finanční gramotnosti typ školy, kterou studenti navštěvují?

Pojmem typ školy v rámci tohoto výzkumu rozumíme dle zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) pojem, který odlišuje školy v rámci určitého druhu školy (vzdělávání) podle jejich zaměření. Typ školy na rozdíl od druhu školy nevyjadřuje odlišnost v právní úpravě uskutečňovaného vzdělávání.

V rámci tohoto výzkumu jsou zvolené 4 typy škol: Základní škola Divišov, Základní škola Březinská, Vlašim⁸ (základní škola speciální), Střední průmyslová škola Vlašim a Obchodní akademie Vlašim.

V souvislosti s touto výzkumnou otázkou se dostává na povrch i další otázka, která s úrovní finanční gramotnosti úzce souvisí. Jedná se konkrétně o tuto:

Jak ovlivňuje úroveň finanční gramotnosti studentů ročník jejich studia?

Výběr respondentů

Jako vzorek respondentů pro kvantitativní výzkum finanční gramotnosti v rámci této diplomové práce byli vybráni studenti 2 základních a 2 středních škol: Základní škola Vlašim – Březinská, Základní škola Divišov, Střední průmyslová škola Vlašim a Obchodní akademie Vlašim. O spoluúčast ve výzkumu byly požádány další 2 školy z Benešova, bohužel žádná z kontaktovaných škol neměla zájem se do výzkumu zapojit.

Cílovou skupinou v případě základních škol byli žáci 3. 4. ročníků na prvním stupni a 9. ročníků na druhém stupni. V případě středních škol byli cílovou skupinou žáci 3. a 4. ročníků. Do škol bylo distribuováno celkem 200 dotazníků a navraceno bylo 187 vyplněných dotazníků. To je 93,50% návratnost vyplněných dotazníků. Vyřazeno bylo 8 dotazníků z důvodu nesprávného vyplnění.

⁸ RVP ZŠS (2008) uvádí, že dle klasifikace zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) se jedná o základní školu speciální. Tento obor vzdělání poskytuje vzdělávání žákům s takovou úrovní rozumových schopností, která jim nedovoluje zvládat požadavky v rámci Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání ani Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání upravující vzdělávání žáků s lehkým mentálním postižením.
RVP ZŠS – Rámcový vzdělávací program pro základní školu speciální

Sběr dat a jejich zpracování

Sběr dat proběhl v rámci jednotlivých vyučovacích hodin, kdy byl studentům poskytnut čas na zodpovězení otázek v dotazníku. Výzkum probíhal v termínu od 02. 03. 2020 do 30. 04. 2020. Před samotným vyplněním byly studentům sděleny základní charakteristiky průzkumu a samotného formuláře. Odpovědi byly anonymní, tím pádem nebyli studenti ovlivněni možnou odměnou nebo penalizací za své odpovědi. V dotazníku bylo nutné odpovědět na všechny otázky a také zaškrtnout pouze jednu nabízenou možnost. Odpovědi byly ručně přepsány do tabulkového softwaru Excel, který umožnil jejich další vyhodnocení.

4 Analytická část práce

V analytické části diplomové práce je proveden kvalitativní výzkum na celkem dvou základních a dvou středních školách ve Vlašimi a Divišově. Tento výzkum byl proveden v podobě dotazníkového šetření a jeho záměrem bylo analyzovat úroveň finanční gramotnosti na jednotlivých školách.

Cílem tohoto výzkumu je formulovat soubor doporučení pro zlepšení finanční gramotnosti v systému českého školství a následně komparovat výsledky výzkumu provedeného dotazníkovým šetřením mezi jednotlivými vybranými školami.

Dílčím cílem je identifikace aktuálních modelů nakládání s finančními prostředky žáků na těchto školách.

Výsledky tohoto šetření jsou popsány v následujících kapitolách.

4.1 Zúčastněné školy

Jak již bylo zmíněno, do výzkumu byly zapojené celkem 4 školy z Vlašimi a Divišova. Vlašim (2019) je obec s rozšířenou působností v okrese Benešov s více než 12 600 obyvateli a do škol se sem sjíždí studenti z okolí. Dle Českého statistického úřadu (2019) má Divišov v porovnání s Vlašimi pouze přibližně 1 700 obyvatel.

Základní škola Vlašim – Březinská (základní škola speciální)

Základní škola Vlašim – Březinská (2019) funguje již od roku 2000, celkem je na škole 6 kmenových tříd a tuto základní školu navštěvuje 46 studentů. Výzkumu, který proběhl v rámci této diplomové práce, se zúčastnilo celkem 30 studentů. Otázky týkající se finanční gramotnosti jsou na této škole vyučovány v rámci výuky společenských věd.

Výše uvedený zdroj uvádí, že tato škola je i díky jejímu typu specifická tím, že v každé třídě pracuje speciální pedagog se svým asistentem, to umožňuje přistupovat ke každému dítěti individuálně dle jeho potřeb, škola má bezbariérový přístup a výtah pro děti, které využívají pohybové kompenzační pomůcky a výuka probíhá v malých třídách o maximálně 10 studentech, ve speciálních třídách pro těžce mentálně postižené je pouze 5 dětí. Žáci jsou vedeni k praktickým činnostem a mají rovněž k dispozici keramickou dílnu, kuchyňku, dílenské studio a moderně vybavenou učebnu informatiky. Po absolvování povinné školní docházky studenti odcházejí do různých učebních oborů, s jejich výběrem již pedagogičtí pracovníci pomáhají (Základní škola Vlašim – Březinská, 2019).

Odkaz na webové stránky Základní školy Vlašim - Březinská: <http://zsbrezinska.cz>.

Základní škola Divišov

Základní škola Divišov (2020), v podobě v jaké je známa dnes funguje od roku 1967, celkem je na škole 11 kmenových tříd a tuto školu navštěvuje 198 studentů z Divišova a okolí. Výzkumu se zúčastnili studenti z 3. a 4. tříd na prvním stupni a 9. tříd na druhém stupni. Otázky týkající se finanční gramotnosti jsou na této škole vyučovány v rámci výuky základů společenských věd.

Odkaz na webové stránky Základní školy Divišov: <http://www.zsdivisov.cz>.

Střední průmyslová škola Vlašim

Střední průmyslová škola Vlašim (2020) na svých webových stránkách uvádí, že se zde vyučuje celkem 8 oborů: technické lyceum (gymnaziální obor), strojírenství, nábytkářství, stavebnictví, obráběč kovů, strojní mechanik – zámečnický, mechanik seřizovač – Mechatronik, mechanik seřizovač pro CNC stroje. Stejný zdroj popisuje, že při studiu na této škole je kladen velký důraz na využívání výpočetní techniky, průmyslový design a praktickou přípravu. Škola provozuje také vlastní autoškolu a svářečskou školu.

Absolventi oboru pozemní stavitelství se mohou uplatnit v těchto stavebních profesích: projekční kanceláře, architektonické kanceláře, stavební odbory obecních úřadů, geodetické kanceláře, katastrální úřady, památková péče, stavební výzkum a laboratoře zkoušek materiálů, stavební technik vlastní realizace staveb, stavební technik technolog, marketing ve stavebnictví nebo realitní kanceláře, stejný zdroj uvádí, že studenti jsou připravováni pro činnost středních technicko – hospodářských pracovníků související s navrhováním, přípravou a realizací staveb.

Absolvent oboru technické lyceum se zaměřením na stavebnictví se při studiu zaměří na techniku, matematiku, přírodní vědy a informatiku, toto studium je koncipováno jako odborné technické studium s vyšším podílem všeobecného vzdělávání a výrazným zastoupením vzdělávacích oblastí, které jsou obsahem významné pro rozvoj technického myšlení. (Střední průmyslová škola Vlašim, 2020)

Střední průmyslová škola Vlašim (2020) uvádí, že absolventi oboru návrhář nábytku jsou kvalifikovaní pracovníci, kteří řídí technologické postupy, řeší konstrukce nových výrobků a zajišťují technologickou přípravu a průběh nábytkářské výroby.

Obor studia obráběč kovů je vhodný pro technicky nadané žáky, manuálně zručné, přesné a precizní, je vyžadována konstrukční a prostorová představivost, vztah k materiálům a nekovovým materiálům. (Střední průmyslová škola Vlašim, 2020)

Tento vzdělávací institut byl založen v roce 1891 a má dlouholetou historii, v roce 2004 se Střední průmyslová škola spojila se Středním odborným učilištěm a učilištěm ve Vlašimi uvádí výše zmíněný zdroj.

Dle Inspekční zprávy (2015) se k září 2015 vzdělávalo na této škole celkem 275 žáků.

Odkaz na webové stránky Střední průmyslové školy Vlašim:

<https://www.sps-vlasim.cz/index.php?type=Blog&id=9&ids=8>.

Obchodní akademie Vlašim

Obchodní akademie Vlašim (2020) je střední odbornou školou s maturitou, zahájila výuku 01. 09. 1991 jako první střední škola ekonomického zaměření na Benešovsku a v současné době ji navštěvuje přibližně 300 žáků.

Výroční zpráva o činnosti Obchodní akademie Vlašim (2019) uvádí, že se na této škole vyučují celkem 4 obory: ekonomické lyceum, obchodní akademie – zaměření ekonomika a podnikání, obchodní akademie – zaměření zahraniční obchod a mediální komunikace, obchodní akademie – zaměření informatika v ekonomice a obchodní akademie – zaměření cestovní ruch.

Obchodní akademie Vlašim (2020) uvádí, že v rámci oboru ekonomické lyceum mají absolventi znalosti, které jsou na trhu práce velmi potřebné, tím je myšleno široké všeobecné vzdělání, mj. znalost dvou cizích jazyků, dovednosti z výpočetní techniky, znalosti přírodních

zákonů a jevů, poznatky z psychologie osobnosti, přehled v oblasti geografie a historie, praktické odborné vzdělání v oboru ekonomie, vědomosti z obecně ekonomických disciplín plnících přípravnou funkci ve vztahu k předpokládanému vysokoškolskému studiu. Stejný zdroj popisuje, že oproti učebnímu oboru obchodní akademie je posílená všeobecná složka přírodovědných předmětů, jako je právě matematika, fyzika, chemie, biologie, psychologie, společenská kultura, zeměpis a dějepis, navíc je zařazena ekonomika, účetnictví, právo, výpočetní technika a další odborné předměty.

Dále je uvedeno, že hlavním posláním ekonomického lycea je příprava na vysokoškolské studium a při přímém nástupu do praxe je absolvent ekonomického lycea schopen se rychle orientovat a zapracovat a tento typ vzdělání absolventům zajistí možnost zaměstnání v širokém spektru pracovních činností. Vzdělávací program je zaměřen nejen na osvojování teoretických poznatků, ale zejména na rozvíjení ekonomického myšlení, vytváření dovedností analyzovat a řešit problémy, aplikovat získané vědomosti, samostatně studovat a uplatňovat při studiu efektivní pracovní postupy a metody. (Obchodní akademie Vlašim, 2020)

Tato střední škola nabízí další obory studia, například ekonomika a podnikání. Tento obor je zaměřen především na studium dvou světových jazyků, obchodní korespondence, ekonomie, marketing, management a účetnictví. Absolventi tohoto jsou vybaveni znalostmi k tomu, aby mohli zakládat své vlastní firmy, mohli pracovat ve všech oblastech národního hospodářství – průmyslu, bankovníctví, pojišťovnictví, službách, cestovním ruchu nebo zahraničním a vnitřním obchodě. (Obchodní akademie Vlašim, 2020) Stejný zdroj dále popisuje, že absolventi mají možnost i dále studovat na vysokých školách a co se týče jazykové výuky, tak mohou studovat angličtinu, němčinu nebo ruštinu.

Výše uvedený zdroj píše, že v rámci oboru informatika v ekonomice získá absolvent během studia komplexní odborné a technické znalosti a dovednosti z oblasti běžného a specializovaného softwaru, počítačových sítí včetně přenosu dat, počítačové grafiky, tvorby webových stránek a základů programování. Tentýž zdroj uvádí, že absolvent je připraven pracovat v oboru technické podpory IT, informačních a telekomunikačních technologií, dále získává další tvůrčí schopnosti pro využití techniky i programového vybavení. Absolvent je připraven pracovat jako pracovník technické podpory IT, ekonom, účetní, finanční referent, pracovník marketingu, referent pro sběr dat, statistiku a zpracování dat, správce systému, informatik v oblasti personalistiky a mezd. (Obchodní akademie Vlašim, 2020)

Obchodní akademie Vlašim (2020) uvádí k oboru zahraniční obchod a mediální komunikace, že tento obor je určen pro studenty, kteří uvažují o kariéře podnikatelů v zahraničním obchodě, v tuzemské a mezinárodním bankovníctví, na kapitálových trzích, v oblasti diplomatických služeb, nebo jako tiskový mluvčí apod. K uplatnění v oblasti zahraničního obchodu uvádí stejný zdroj, že absolvent získá vědomosti o podnikání, obchodování, ekonomice a řízení mezinárodních firem, mezinárodním platebním styku a bankovníctví, účetnictví, celnictví a daních v zahraničním obchodu, má schopnost se orientovat v základech mezinárodního práva a v úkolech v zastupitelských úřadech v zahraničí. V oblasti mediální komunikace dokážou organizovat a vést obchodní jednání tuzemských i zahraničních obchodních partnerů, ovládají cizojazyčnou obchodní korespondenci, orientují se v marketingové prezentaci a cenových kalkulacích pro tuzemské i zahraniční firmy, dovede efektivně využívat informační technologie pro podnikání v rámci tuzemska, Evropské unie i na celosvětové úrovni (jsou mezi nimi zahrnuté internetové prezentace či obchodování přes internet) Stejný zdroj uvádí, že absolventi tohoto oboru studia dovedou zpracovat účetní agendu zahraničního obchodu, jsou připraveni pracovat v médiích a na pozici tiskového mluvčího, v rámci výuky je kladen důraz na intenzivní jazykovou přípravu, povinně jsou vyučovány dva cizí jazyky (z nabídky: angličtina, němčina, francouzština nebo ruština) a na to navazující obchodní korespondence v cizím jazyce. Odborné znalosti jsou z oblasti

zahraničního obchodu, mediálních komunikací, zahraniční obchod, základy mezinárodního práva a úvod do světa práce. (Obchodní akademie Vlašim, 2020)

K oboru cestovní ruch popisuje výše zmíněný zdroj, že absolventi se touto specializací se uplatní v cestovním ruchu, je například připraven na práci v cestovní kanceláři nebo agentuře a je schopen provádět činnosti související s provozem těchto zařízení. Také dokáže připravit klienty na zájezd a může pracovat jako průvodce. Stejný zdroj uvádí, že absolventi se výukou zaměřují na cizí jazyky a konverzaci v těchto cizích jazycích, ekonomiku, účetnictví, informační a komunikační technologie, řízení a provoz cestovních kanceláří, cestovní ruch, průvodcovství, geografie nebo management cestovního ruchu.

Odkaz na webové stránky Obchodní akademie Vlašim: <http://www.vlasimoa.cz>.

4.2 Výsledky výzkumu analýzy úrovně finanční gramotnosti studentů vybraných základních a středních škol

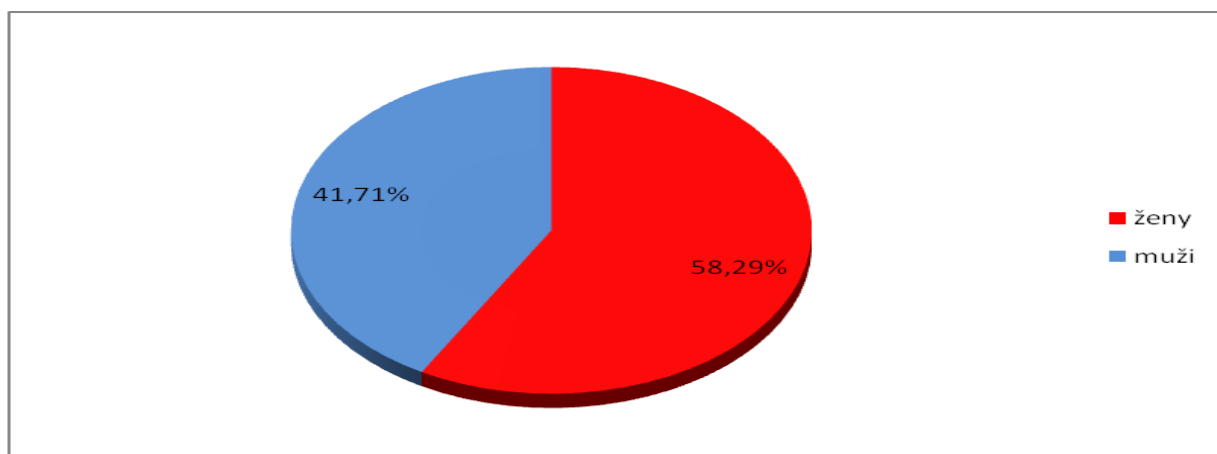
Následující podkapitola se věnuje samotným výsledkům dotazníkového šetření. Jednotlivé grafy a tabulky jsou vlastním zpracováním jednotlivých odpovědí studentů v softwaru Microsoft Excel mající za cíl poskytnout přehled dat a umožnit analýzu finanční gramotnosti.

Profil respondentů

Z celkového počtu 187 respondentů se výzkumu zúčastnilo celkem 109 žen (58,29 %) a 78 mužů (41,71 %). Byť nebyl tento poměr průběžně sledován, vyšel vzhledem k počtu dotazovaných poměrně vyrovnaně.

Obrázek 4 znázorňuje toto rozložení.

Obrázek 4 Procentuální rozložení respondentů dle pohlaví (N=187 studentů)

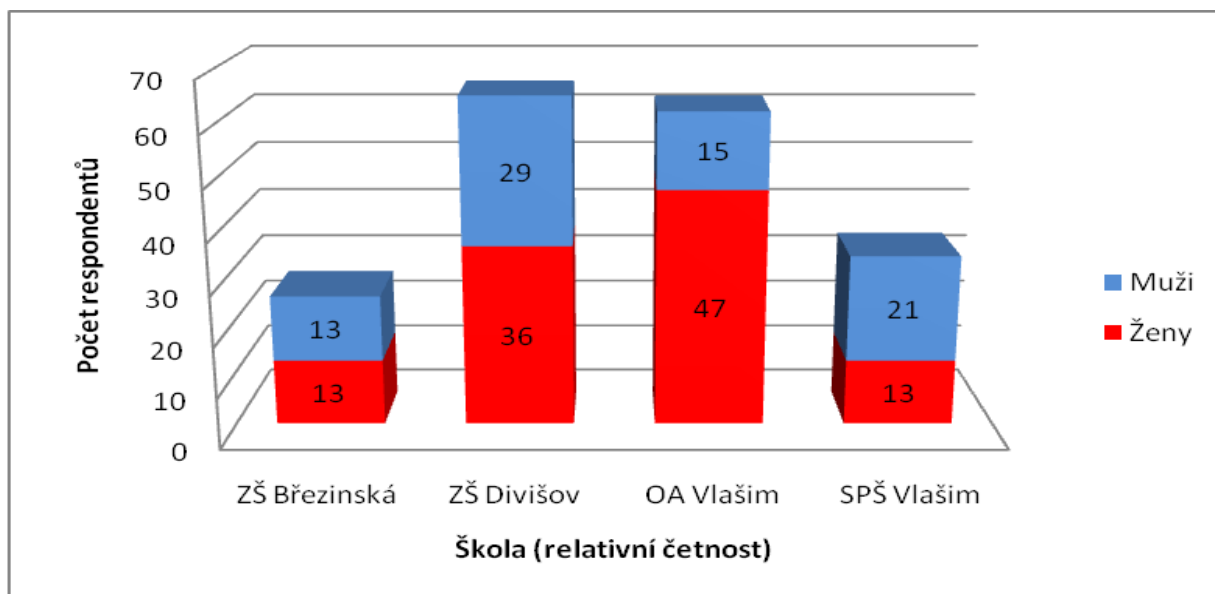

Zdroj: vlastní zpracování na základě výsledků dotazníkového šetření.

Dalším důležitým kritériem je rozložení studentů do jednotlivých škol a jejich zaměření, které je znázorněno na

Obrázek 5.

Obrázek 5 Rozložení studentů dle jednotlivých škol a jejich zaměření (N = 187 studentů)

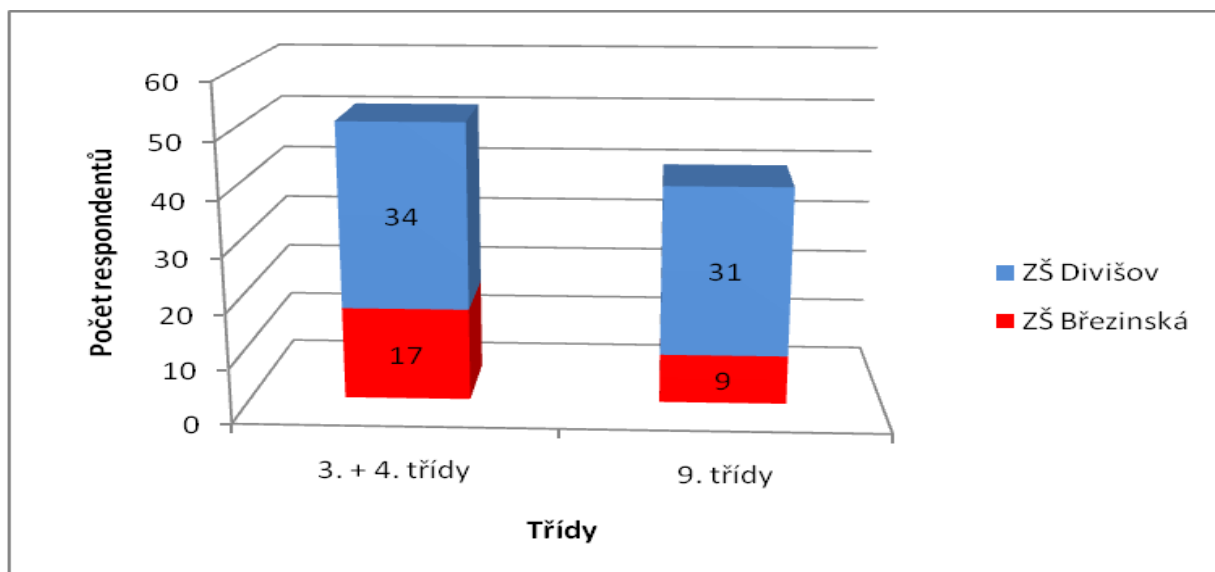

Zdroj: vlastní zpracování na základě výsledků dotazníkového šetření

Jak je patrné z Obrázku 5, největší podíl respondentů je ze Základní školy Divišov a Obchodní akademie Vlašim. Toto je dáno dvěma skutečnostmi, že Základní školu Březinská, vzhledem k jejímu oboru vzdělání, obecně nenavštěvuje velký počet žáků a Střední průmyslová škola Vlašim, stejně jako ostatní střední školy technického zaměření se v posledních letech potýkají se slabším zájmem studentů.

Rozložení studentů dle ročníků v případě základních škol znázorňuje Obrázek 6, pro lepší názornost jsou vytvořeny dvě skupiny žáků: žáci 3. a 4. tříd a žáci 9. tříd základních škol.

Obrázek 6 Rozložení studentů dle ročníku základních škol (N = 91 studentů)

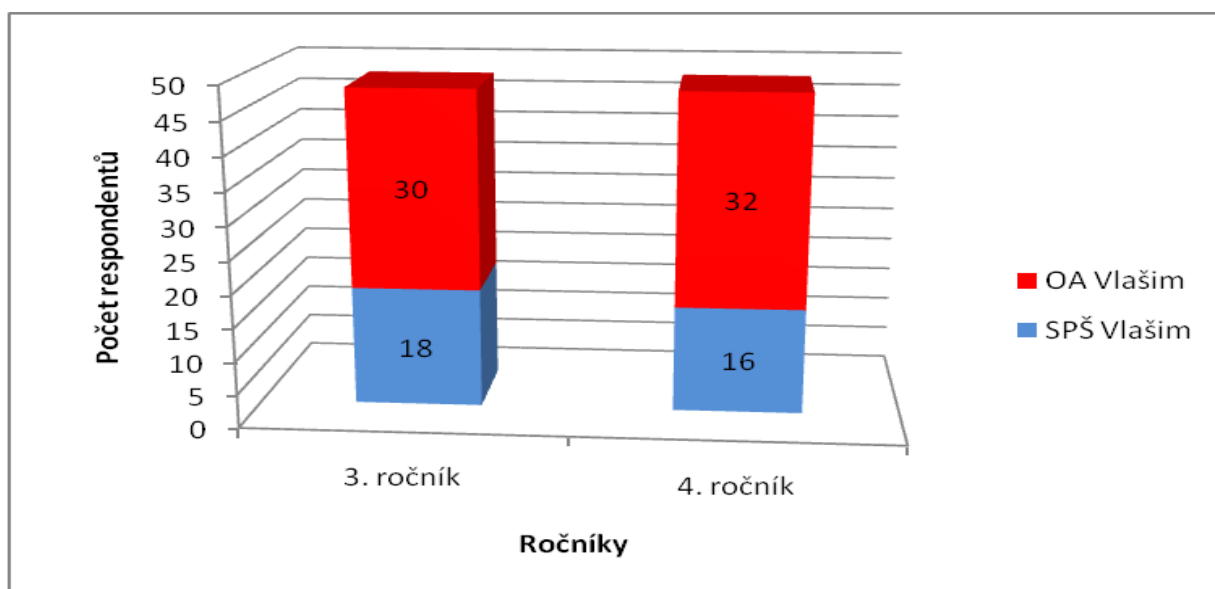

Zdroj: vlastní zpracování na základě výsledků dotazníkového šetření

Na Obrázku 6 si lze všimnout klesajícího počtu žáků v 9. třídách, což je dáno faktem, že někteří studenti migrují v průběhu studia například na víceletá gymnázia (v případě Základní školy Divišov). V případě Základní školy Vlašim – Březinská si lze zdůvodnit klesající počet žáků tím, že u některých studentů je psychický nebo fyzický stav natolik nevyhovující, že u nich není možné dokončit 9. třídu. Někteří studenti této základní školy mají skutečně tak špatný psychický nebo zdravotní stav, že nedokážou udržet pozornost při výuce, ani s pomocí asistenta či asistentky. Mnohdy se například ve třídách se studenty s nejtěžšími handicapem stávají situace, že se výuka musí přerušit a dát studentům čas na relaxaci.

Obrázek 7 znázorňuje rozložení studentů dle ročníku na středních školách.

Obrázek 7 Rozložení studentů dle ročníku na středních školách (N = 96 studentů)

Zdroj: vlastní zpracování na základě dotazníkového šetření

Interpretace dat

Následující část práce je věnována interpretaci získaných dat v kontextu dosažených cílů. Hlavním cílem práce je formulovat soubor doporučení pro zlepšení finanční gramotnosti v systému českého školství a následně komparovat výsledky výzkumu provedeného dotazníkovým šetřením mezi jednotlivými vybranými školami.

Dílním cílem je identifikace aktuálních modelů nakládání s finančními prostředky žáků na těchto školách.

K interpretaci získaných dat byly využité 3 metody. První z metod, sloužící k zpracování dat získaných z dotazníkového šetření je deskriptivní statistika. Tato statistická metoda pomohla zpracovat velký objem vstupních údajů z kvantitativního šetření, jejímž cílem je získat souhrnné údaje sledovaného jevu za účelem lepšího porozumění řešeného problému.

Druhou z metod využitých k interpretaci dat jsou kontextuální rozhovory. Při použití tohoto typu rozhovorů nebyla věnována pozornost pouze samotnému rozhovoru jako takovému, nýbrž se autorka zabývala i pozorováním respondenta v jeho prostředí čímž tento způsob

interpretace dat přinesl realistická a přirozená data. Autorka, díky tomuto způsobu získávání dat, odhalila informace často bez vědomí respondentů, získané informace jsou také mnohem pravdivější a detailnější Tyto rozhovory byly následně kódované.

Třetí z metod je metoda komparace, kdy byly mezi sebou srovnávány základní a střední školy a tyto údaje byly následně vyhodnocené.

Všechny výše uvedené metody byly podrobně popsány v rámci kapitoly 3 Metodika.

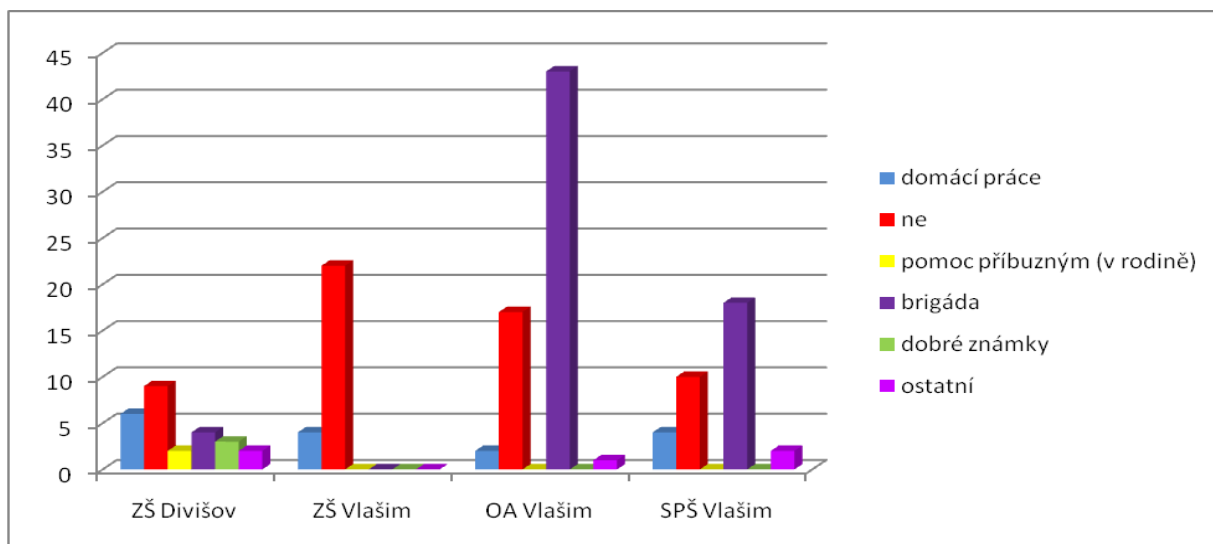
Otázka č. 1: Vyděláváš si? Pokud ano, jakým způsobem?

Tato otázka má za cíl prozkoumat, zda studenti mají nějaké pracovní návyky, případně od jakého věku jsou směřováni k tomu, aby si sami vydělávali? Zda znají hodnotu peněz a co pro svoji finanční nezávislost dělají / jakým způsobem je k finanční nezávislosti navádí rodiče?

Odpovědi jsou rozdělené do šesti skupin, kdy první skupinu tvoří respondenti, kteří si vydělávají domácími pracemi, další skupinu tvoří studenti, kteří si vůbec nevydělávají, třetí skupinu tvoří žáci vydělávající si tím, že pomáhají příbuzným (v rodině), čtvrtou skupina je tvořena žáky vydělávající si brigádně, pátá skupina respondentů si vydělává tím, že za každou dobrou známku dostávají kapesné a v neposlední řadě se vyskytli studenti, kteří si vydělávání jiným, netypickým způsobem (například profesionálním sportem)

Obrázek 8 znázorňuje zjištěné skutečnosti v porovnání se všemi zkoumanými školami:

Obrázek 8 Vyhodnocení otázky číslo 1: Vyděláváš si? Pokud ano, jakým způsobem?

Zdroj: vlastní zpracování na základě dotazníkového šetření

Pro lepší přehled jsou v následujícím popisu porovnány nejdříve údaje zjištěné na zkoumaných základních školách a poté údaje ze zkoumaných středních škol. V případě zmíněných základních škol je rozdíl je zřejmý, žáci Základní školy Vlašim jsou vedeni k mnohem větší finanční samostatnosti. Možnosti jejich výtěžků jsou velice různorodé: domácí práce, pomoc příbuzným (v rodině), brigádně nebo za dobré známky. Za zmínku také stojí dva případy, kdy si studenti přivydělávali například sběrem blíže neurčených bodů, kdy

za každý bod student dostane 10,- Kč nebo tím, že za každé sprosté slovo rodičů, žák obdrží 1 000,- Kč.

Naproti tomu studenti Základní školy Březinská si ve většině případů nevydělávají vůbec až na výjimky, kdy za pomoc rodičům domácími pracemi, dostávají peníze. Je možné, že to je z toho důvodu, že kvůli svému fyzickému či psychickému handicapu nemohou chodit na malé brigády nebo sociální a finanční situace v rodině není na takové úrovni, aby si to rodiče mohli dovolit, každopádně by bylo vhodné nějakým způsobem, byť symbolicky, motivovat děti k učení nebo k plnění svých povinností a pomoci příbuzným.

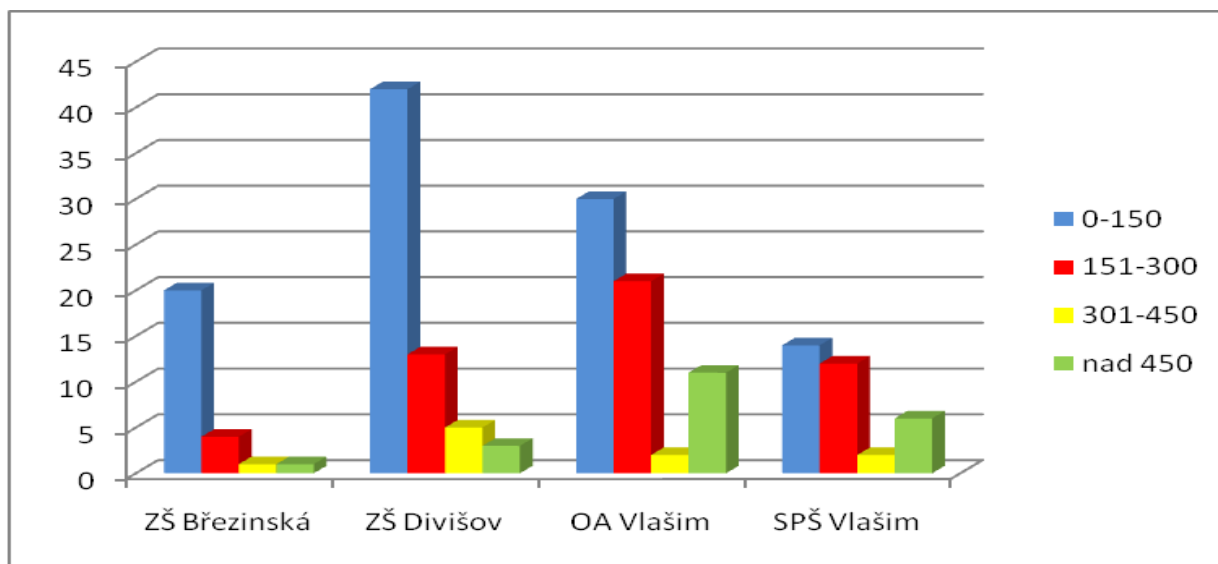
Při porovnání zjištěných údajů na zkoumaných středních školách je rozdíl také zřejmý na první pohled. Studenti Obchodní akademie Vlašim chodí mnohem více na sezonní nebo pravidelné brigády. Může to být dáno tím, že se při svém studiu setkávají mnohem více s finančním vzděláváním, jsou si vědomy hodnoty peněz a snaží se být co nejvíce finančně nezávislí. Na obou školách si studenti také vydělávají domácími pracemi nebo profesionálně sportem.

Otázka č. 2: Dostáváš kapesné? Pokud ano, zakroužkuj přibližně v jaké týdenní výši:

Úkolem této otázky je zjistit, zda studenti dostávají od rodičů kapesné, případně v jaké týdenní výši. Není záměrem zjistit konkrétní částku, pouze finanční rozmezí a na základě následujících otázek zkoumat finanční návyky studentů.

Na Obrázek 9 jsou znázorněné získané údaje.

Obrázek 9 Dostáváš kapesné? Pokud ano, zakroužkuj přibližně v jaké týdenní výši: (N = 187 studentů)

Zdroj: vlastní zpracování na základě dotazníkového šetření

Až na 3 výjimky ze Základní školy Vlašim, v případě kterých studenti nedostávali vůbec žádné kapesné, žáci každý týden dostávají peníze na útratu dle svého uvážení. Nejčastěji se tyto částky pohybují v rozmezí do 150,- Kč.

Stojí za to se pozastavit nad výjimkami, které tvoří respondenti ze základních škol, dostávající kapesné ve velice vysoké týdenní výši (nad 450,- / týdně). U těchto studentů bylo zjištěno (na základě otázky č. 3), že jejich návyky na spoření si části svého kapesného jsou téměř mizivé z toho důvodů, že mají

dostatek finančních prostředků, které dostávají v pravidelných intervalech a málokdy se setkají se situacemi, že by potřebovali na něco našetřit. Finanční situace v jejich rodině je velice dobrá a většinou plánované větší útraty fungují tak, že rodiče jim je zaplatí.

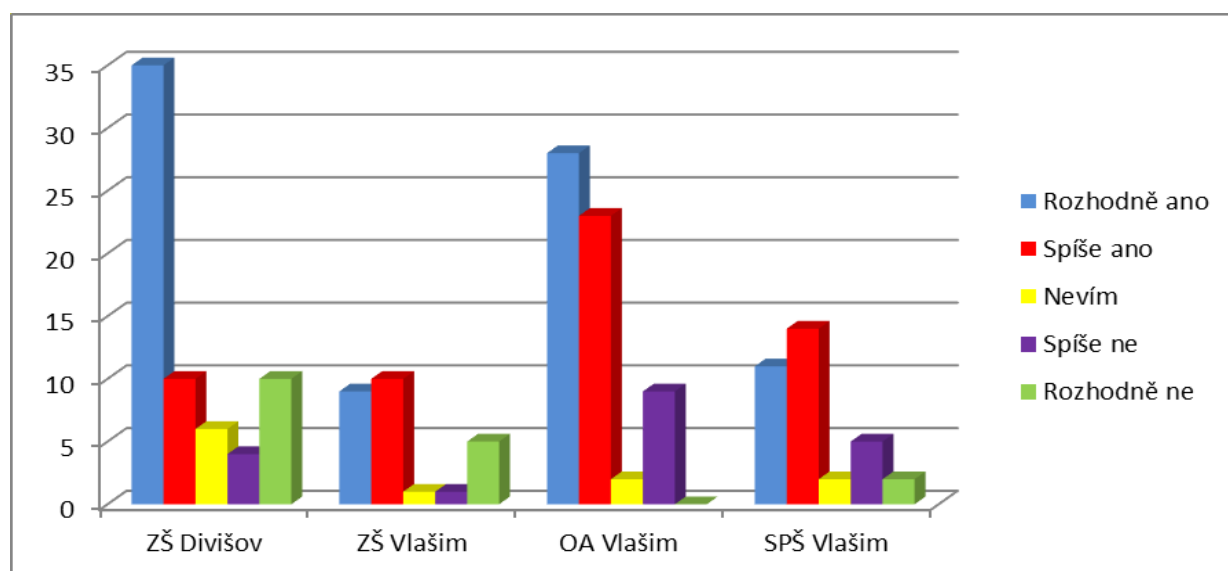
Tento přístup ale dle názoru autorky není dobrý, protože studenti jsou zvyklí na pravidelný a vysoký přísun finančních prostředků a nemají důvod si spořit. To je však chyba rodičů, že nenaučí své děti finančně plánovat do budoucna a vše jim zaplatí.

Otázka č. 3: Spoříš si část svého kapesného?

Cílem otázky je zjistit, zda si studenti dokážou a chtějí část svého kapesného ušetřit do budoucna nebo zda utratí všechny obdržené finanční prostředky hned. Otázka směřuje k myšlence, že čas od času se objeví nečekané / neplánované náklady, které je třeba uhradit. Také mohou nastat období, kdy má jedinec větší nebo naopak menší výdaje a jakým způsobem se poté tyto výkyvy dorovnávají. Získané údaje jsou prezentovány na

Obrázek 10.

Obrázek 10 Spoříš si část svého kapesného? (N = 187 studentů)

Zdroj: vlastní zpracování na základě dotazníkového šetření

V rámci jednotlivých škol si lze všimnout rozdílů. V případě porovnání Základní školy Vlašim a Základní školy Divišov je vidět, že žáci Základní školy Vlašim mají nižší tendence ke spoření, téměř 1/5 žáků si vůbec nespoří. To je poměrně alarmující zjištění i vzhledem ke zkoumanému počtu žáků na této základní škole, tj. 26.

Na druhou je ale třeba zmínit, že při rozhovorech probíhajících při vyplňování dotazníků vyšlo najevo, že rodiče respondentů, kteří si skutečně vůbec nespoří, jsou na tom velice podobně a děti pouze kopírují chování svých rodičů, kteří mají problém vycházet se svými finančními prostředky.

Toto je celkem smutné zjištění, které se pouze potvrdilo z rozhovoru s pí Evou Vízkovou před sestavením dotazníku.

Porovnání zkoumaných středních škol vychází již o poznání lépe a to z toho důvodu, že většina studentů spoří část svých finančních prostředků nebo se o to alespoň co nejvíce snaží.

Někteří z žáků Střední průmyslové školy Vlašim ale takové tendence nemají a přiklání se k odpovědi, že si spíše nic nespoří nebo možnost spoření úplně vylučují.

Otázka č. 4: Co si za našetřené peníze chceš koupit?

Otázka č. 4 zkoumá, za co vybraní respondenti chtějí své našetřené peníze utratit. Zda se drží základní idee investování, že se jedinec vzdá současné spotřeby za účelem vyšší spotřeby v budoucnu (například aktiva, která neztrácí na své hodnotě, ale naopak postupem času na hodnotě získávají) nebo zda finanční prostředky utratí za předměty, které jim sice přinesou aktuálně užitek a prestiž, ale pouze krátkodobě, předměty s velmi krátkou životností a s rapidně klesající hodnotou v čase.

Odpovědi jsou velice různorodé, z toho důvodu jsou rozděleny na skupiny dle významnosti. První skupinu tvoří hmotná aktiva, která postupem času získávají na hodnotě (např. nemovitosti), investice do budoucího vzdělání nebo do budoucího zaměstnání.

Druhou skupinu tvoří předměty, které zvyšují mobilitu jedince (auta a motorky), protože tyto předměty rozšiřují teritoriální možnosti – je tím myšlena například situace, kdy díky autu může jedinec vzít lépe placenou práci nebo zakázku dál od místa svého bydliště, může zůstat déle v práci, protože není závislý na jízdních řádech nebo se mu obecně rozšiřují možnosti studia a dalšího vzdělávání.

Další skupinu tvoří respondenti, kteří si spoří tzv. na „strýčka Příhodu“ – jsou to případy, kdy student neví, na co si konkrétně spoří, myslí ale na situace, které se mohou v budoucnu naskytnout, a bude je muset operativně řešit. Základní charakteristikou těchto nasporených finančních prostředků je likvidita – tzn., že jsou uloženy na spořicích účtech nebo obecně tam, kde se k nim lze snadno a bez sankcí dostat.

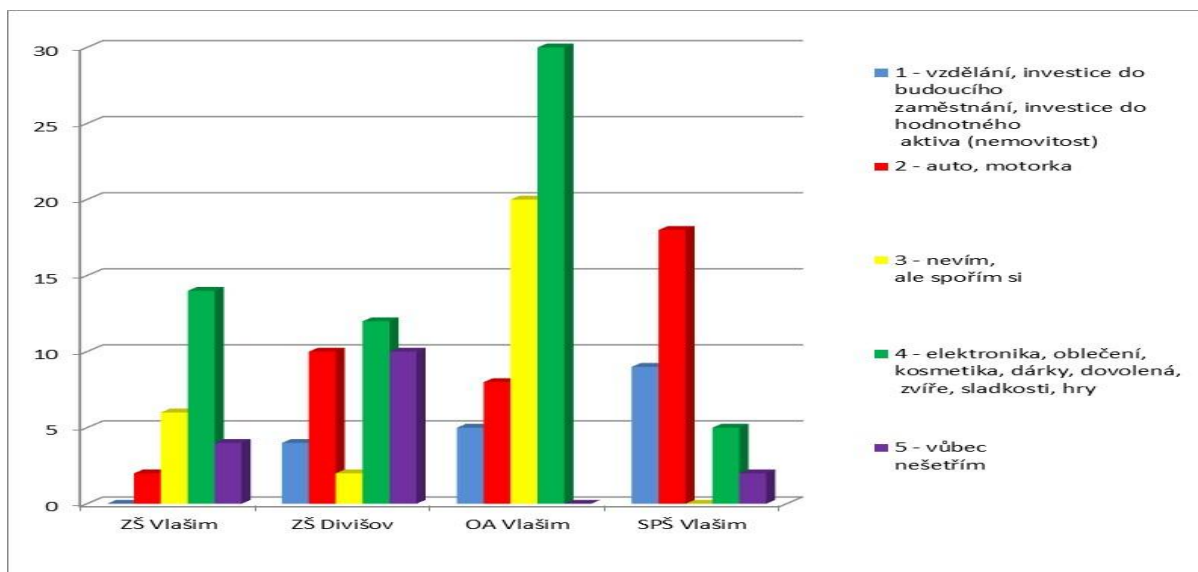
Čtvrtou skupinu tvoří předměty krátkodobé spotřeby, tím je myšlena spotřební elektronika, oděvy, kosmetika, dovolená nebo různé dárky, gastronomie atd. Tyto předměty nám dokážou zpříjemnit život, zvýšit prestiž a přinést užitek, ale pouze krátkodobě.

Poslední skupinou tvoří odpovědi, ve kterých se respondenti shodli na tom, že si vůbec nešetří. Jsou to jedinci, kteří žijí svůj život naplno, neřeší, co budoucnost přinese a problém řeší, až v okamžiku, kdy se objeví.

Zjištěné skutečnosti popisuje

Obrázek 11.

Obrázek 11 Co si za našetřené peníze chceš koupit?

Zdroj: vlastní zpracování na základě dotazníkového šetření

Zde si také lze všimnout markantních rozdílů. Mezi žáky základních škol nikdo ze Základní školy Vlašim nemyslel na to, že si lze spořit za účelem zvýšení svých konkurenčních schopností například na trhu práce nebo na investici do hodnotného aktiva. Tito žáci se svými odpověďmi nejvíce přiklání ke čtvrté skupině, kdy si spoří na předměty krátkodobé spotřeby. Žáci Základní školy Divišov u této otázky také nedopadli moc dobře z toho důvodu, že téměř 1/3 těchto žáků napsala, že si za našetřené peníze nechce nic koupit, protože si vůbec nešetří. Za zmínku ale stojí skutečnost, že u těchto studentů již někteří mysleli na svoji budoucnost a chtějí investovat do vzdělání, svého budoucího zaměstnání nebo právě do nákupu nemovitosti.

V případě porovnání situace u středních škol, Obchodní akademie Vlašim se svými odpověďmi se nejvíce přiklání ke čtvrté skupině, kdy většina studentů si spoří na předměty krátkodobé spotřeby. Lze se domnívat, že to je za účelem zvýšení si prestiže, kdy v tomto věku je to poměrně standardní jev. Na druhou stranu to je znepokojující zjištění, protože studenti Obchodní akademie Vlašim jsou vedeni k tomu, aby měli ponětí o financích, ekonomii a například psychologii. Tím pádem by si teoreticky měli být vědomi toho, že je vždycky výhodnější z dlouhodobého hlediska investovat do vzdělání, hmotných aktiv a tak podobně a je poměrně překvapivé, že se přiklání právě k investicím do předmětů krátkodobé spotřeby.

Druhou nejčastější odpovědí u této školy je to, že si studenti spoří na nenadálé situace (skupina třetí). Žáci Střední průmyslové školy Vlašim vyšli u této otázky nejlépe. Většina z nich si spoří na investice do svého vzdělání (nejčastější odpovědí bylo, že za naspořené peníze chtějí investovat do řidičského průkazu) nebo do svého budoucího zaměstnání či nemovitosti. Značná část studentů si za naspořené peníze chce koupit auto nebo motorku, což je také chvályhodné a je překvapivé, že i když tito studenti nemají ekonomické vzdělání, tak dopadli o poznání lépe než studenti Obchodní akademie Vlašim.

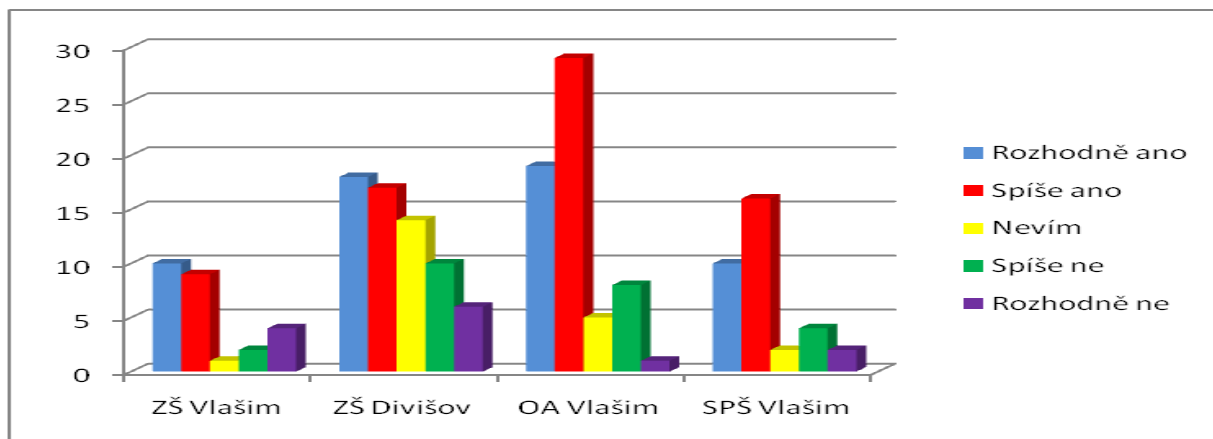
Otázka č. 5: Vystačíš si se svým kapesným?

Účelem otázky 5 je zjistit, zda si studenti vystačí se svým kapesným. Vůbec nezáleží na tom, jaká je výše kapesného, jde o umění hospodaření se svými prostředky.

Odpovědi jsou rozdělené do 5 skupin: rozhodně ano, spíše ano, nevím, spíše ne a rozhodně ne.

Obrázek 12 znázorňuje zjištěné údaje:

Obrázek 12 Vystačíš si se svým kapesným? (N = 187 studentů)

Zdroj: vlastní zpracování na základě dotazníkového šetření

V porovnání základních škol vyšla lépe Základní škola Vlašim, kdy téměř 40 % dotázaných odpověděla, že si se svými prostředky rozhodně vystačí. Se svými finančními prostředky si většinou vystačí téměř 1/3 dotázaných žáků z této školy. U Základní školy Divišov byly odpovědi o něco málo horší. Se svým kapesným si z dotázaných vystačí oproti výše zmíněné škole pouze necelá třetina žáků a většinou si se svým kapesným vystačí jedna čtvrtina žáků.

K těmto výsledkům je nutné podotknout, že si autorka diplomové práce při rozhovorech s respondenty všimla jedné poměrně zajímavé věci a tou je, že právě žáci Základní školy Vlašim – Březinská, u kterých mnohdy rodiče nemají tak dobré finanční zázemí nebo nedostávají tak vysoké kapesné, tak jsou „nuceni“ se svými finančními prostředky vystačit a nespolehnou se na to, že pokud nebudou mít dostatek finančních prostředků na nákup určitého předmětu nebo zaplacení určité služby a podobně, tak jim rodiče pomůžou a půjčí jim nebo předmět / službu zaplatí, protože vědí, že rodiče sami občas nemají dostatek peněz. Naopak část žáků Základní školy Divišov, kteří nemají problém s tím, aby jim rodiče něco koupili či zaplatili, tak ani neměly velké tendence si spořit, protože v mnoha věcech stále spoléhají na své rodiče. V tomto ohledu lze tvrdit, že jsou studenti Základní školy Vlašim o něco dále, i když za cenu toho, že někteří z nich poznali, co je to nedostatek.

U zkoumaných středních škol jsou odpovědi velice podobné, převažuje odpověď, že si žáci většinou vystačí se svým kapesným a následuje, ve velice podobném poměru, odpověď, že si rozhodně vystačí se svými penězi. K odpovědi spíše ne nebo rozhodně ne se opět přikláněli respondenti, kteří v mnoha záležitostech spoléhají na své rodiče.

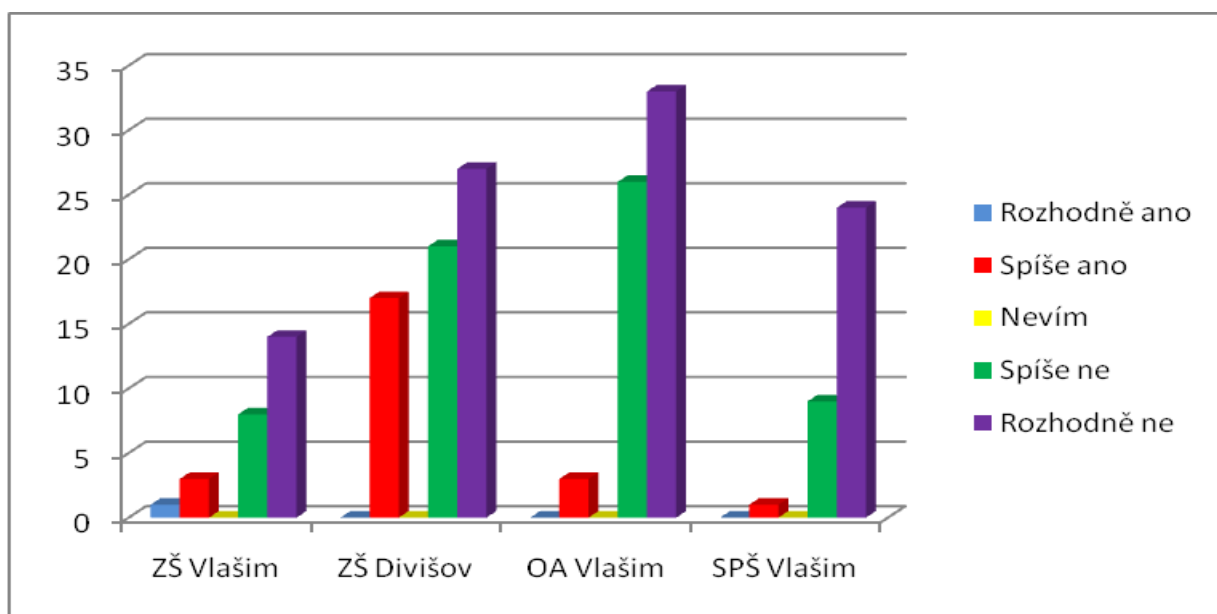
Otázka č. 6: Půjčuješ si?

Následující otázka má za úkol zkoumat, zda studenti, v případě, že se dostanou do situace, kdy nemají dostatek finančních prostředků, dokážou omezit své potřeby nebo si jsou ochotni půjčit peníze za účelem uspokojení těchto svých potřeb.

Na

Obrázek 13 jsou uvedené odpovědi na tuto otázku:

Obrázek 13 Půjčuješ si? (N = 187 studentů)

Zdroj: vlastní zpracování na základě dotazníkového šetření

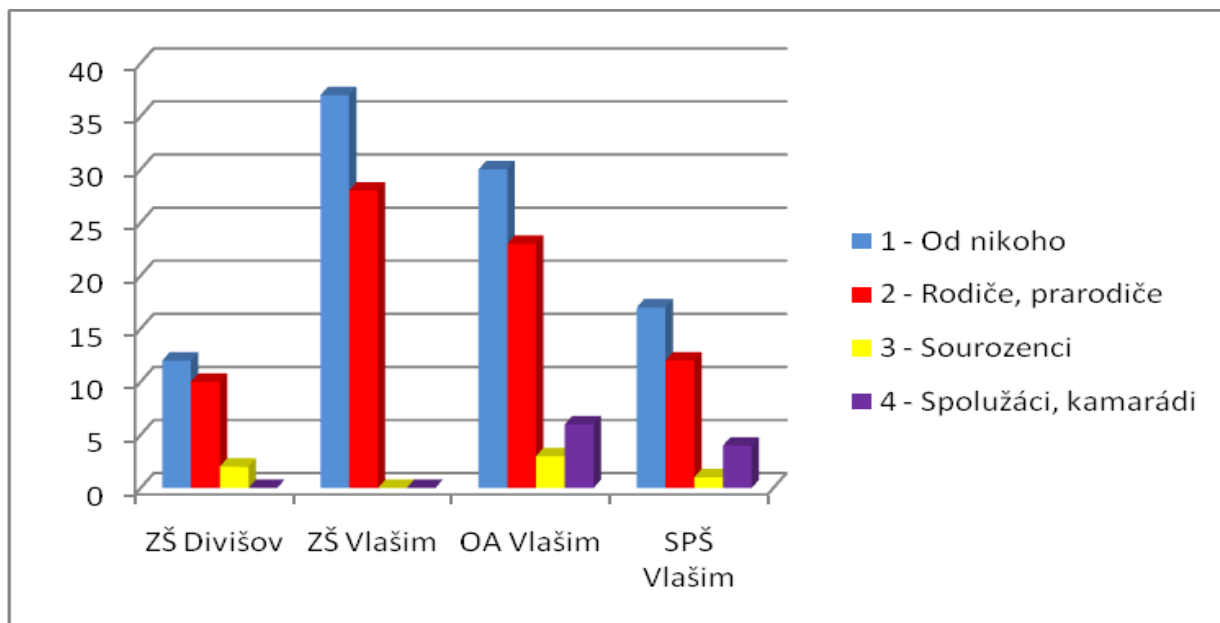
Odpovědi dopadly u všech zkoumaných škol velice dobře, ve všech školách se respondenti shodli na tom, že si vůbec nepůjčují nebo si spíše nepůjčují. Za zmínku stojí pouze odpovědi žáků ze Základní školy Divišov, kdy necelá třetina respondentů uvedla, že mají sklony k půjčování si, není to však pravidlem.

Otázka č. 7: Od koho si nejčastěji půjčuješ?

Otázka číslo 7 navazuje na otázku číslo 6 má za úkol zjistit, od koho si respondenti nejčastěji půjčují. Jedná se o otevřenou otázku, která měla různorodé odpovědi. Ty jsou seskupené do čtyř skupin, kdy první skupinu tvoří odpověď, která sdružuje studenty, kteří jsou toho názoru, že si nechtějí od nikoho půjčovat. Druhá otázka sdružuje respondenty, kteří si nejčastěji půjčují od rodičů nebo prarodičů. Tito „věřitelé“ jsou dle názoru autorky jedni z nejdůvěryhodnějších. Třetí skupinu tvoří sourozenci, u kterých hrozí, že by mohli půjčené peníze chtít nečekaně zpět nebo s nějakým úrokem. Čtvrtou skupinu, nejrizikovější, tvoří spolužáci a kamarádi, u kterých hrozí kromě výše zmíněného i reputační riziko.

Obrázek 14 popisuje zjištěné odpovědi respondentů:

Obrázek 14 Od koho si nejčastěji půjčuješ?

Zdroj: vlastní zpracování na základě dotazníkového šetření

U žáků ze zkoumaných základních škol dopadly odpovědi velice dobře, protože většina si je toho názoru, že si nepůjčuje od nikoho, nebo když se již dostanou do situace, že by si museli půjčit, volí si za věřitele právě rodiče, prarodiče nebo někdy i sourozence.

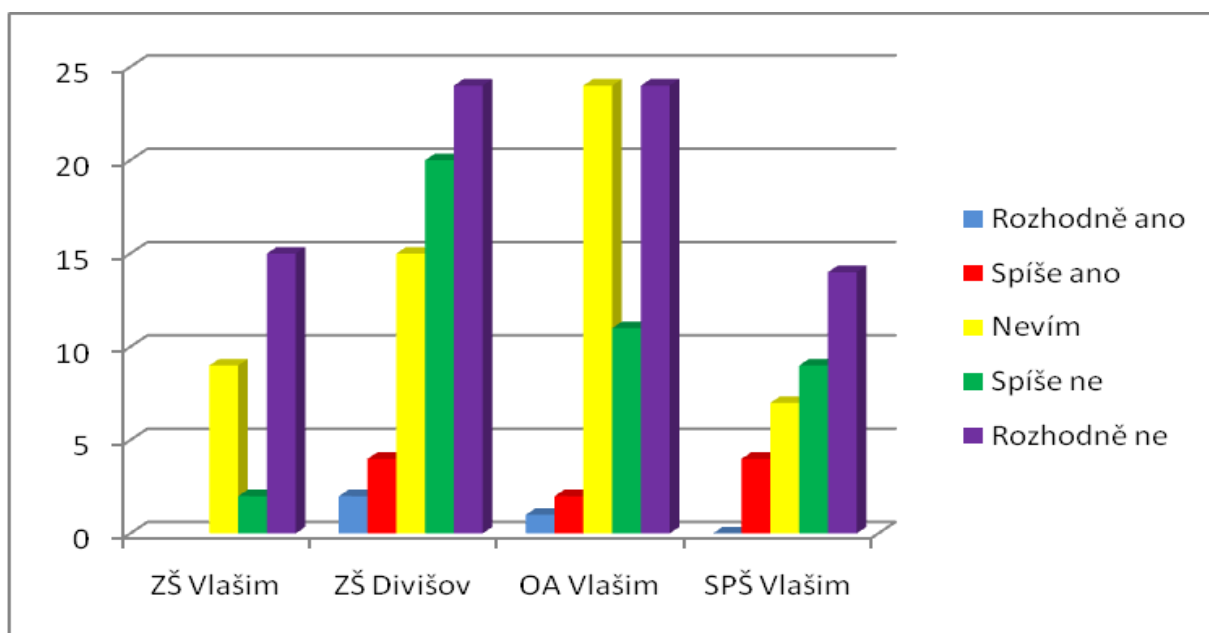
V případě studentů středních škol, dopadly odpovědi u obou zkoumaných středních škol hůře, protože se již mezi odpověďmi objevují minoritně názory, kdy si studenti půjčují od spolužáků nebo kamarádů. Toto může být způsobeno skutečností, že někteří studenti středních škol nevychází dobře se svými rodiči, objevují se různé názorové propasti a než by si šli půjčit od rodičů nebo od svých blízkých, volí si za případné věřitele právě spolužáky nebo kamarády.

Otázka č. 8: Když si půjčuješ peníze, jsi ochoten dát nějakou věc do zástavy (a třeba o ni přijít)?

Tato otázka zjišťuje, zda si respondenti jsou vědomy základních pravidel obezřetného půjčování finančních prostředků a co se stane, pokud se dlužník dostane do problémů se splácením.

Obrázek 15 znázorňuje získané odpovědi:

Obrázek 15 Když si půjčuješ peníze, jsi ochoten dát nějakou věc do zástavy (a třeba o ni přijít)? (N = 187 studentů)

Zdroj: vlastní zpracování na základě dotazníkového šetření

Uvedený Obrázek 15 ukazuje, že skutečně málo respondentů si jsou vědomi toho, že, v reálném životě, pokud si půjčí finanční prostředky je třeba je skutečně také vrátit a pokud se tak nestane, mohou o předmět, na který si půjčili, také přijít.

Nejhůře ze všech zkoumaných škol dopadla Základní škola Vlašim, pro jejíž žáky je ve většině případů nepřijatelná představa, že by oproti půjčeným finančním prostředkům dali nějaký předmět do zástavy. Žáci Základní školy Divišov však neměli lepší výsledky. Jsou ale výjimky v rámci jednotek respondentů, kteří jsou ochotni dát předmět do zástavy a znají zákonitosti obezřetného půjčování peněz.

Horší výsledek obou dvou zkoumaných základních škol lze odůvodnit faktem, že na základních školách se obecně nevyučují ekonomické předměty a z rozhovorů s respondenty i s p. Mgr. Marií Míkovou, není přikládáno výuce finanční gramotnosti dostatečná pozornost. Toto se ale zkoumané školy snaží vylepšit využitím různých fakultativních programů na výuku finanční gramotnosti – například spoluprací s ČSOB, která nabízí projekt Finanční vzdělávání ČSOB pro školy.

V případě zkoumaných středních škol je situace velice podobná. Drtivá většina studentů není ochotná přijmout skutečnost, že by měli dát nějaký předmět do zástavy, natož aby o něj přišli. Stejně jako u Základní školy Divišov, existují však výjimky, které jsou si této skutečnosti vědomi.

Tento výsledek u Obchodní akademie Vlašim je o to znepokojující, že tato střední škola uvádí na svých webových stránkách, že její absolventi mají dobrý základ v ekonomickém vzdělání, znají zákonitosti účetnictví a ekonomie a jsou připraveni pracovat v nejrůznějších ekonomických profesích.

Otázka č. 9: Myslíš si, že je správné půjčit si na věc, která má kratší životnost než doba splácení dluhu?

Tato otázka má zjistit, jaký názor mají respondenti na situaci, kdy si dlužník půjčuje finanční prostředky na předmět či zážitek, který má kratší životnost než doba splácení půjčených

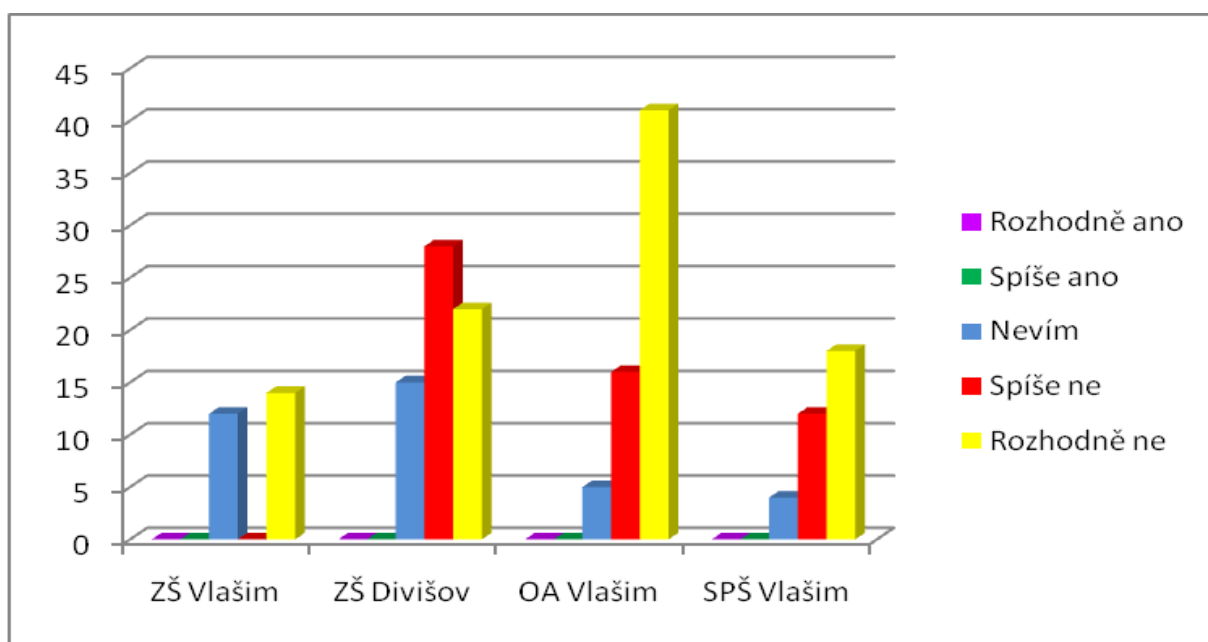
prostředků. Jedná se například o situaci, kdy si dlužníci, za účelem zvýšení své společenské prestiže nebo uspokojení potřeby, půjčují za účelem nákupu dovolené, trvající průměrně 10 dní a splácí půjčené finance například dva roky. Tento příklad byl uveden v rámci prezentace dotazníku a této konkrétní otázky.

Odpovědi jsou opět rozdělené do pěti skupin, jsou to: rozhodně ano, spíše ano, nevím, spíše ne, rozhodně ne.

Získané odpovědi jsou znázorněny na

Obrázek 16:

Obrázek 16 Myslíš si, že je správné půjčit si na věc, která má kratší životnost než doba splácení dluhu? (N = 187 studentů)

Zdroj: vlastní zpracování na základě dotazníkového šetření

Odpovědi jsou u všech zkoumaných škol, jak základních, tak středních velice pozitivní. Drtivá většina respondentů je toho názoru, že toto rozhodně není správné. V případě Základní školy Vlašim zhruba polovina studentů uvedla, že si tímto není jistá, protože dle jejich názoru záleží na konkrétní situaci.

Otázka č. 10: Kdybys vyhrál /a 100 000,- Kč, co bys s nimi udělal /a?

Otázka číslo 10 zkoumá, jakým způsobem by studenti vynaložili s nečekaně získanými finančními prostředky. Stejně jako u ostatních otevřených otázek byly odpovědi různé, z tohoto důvodu jsou rozdělené do skupin dle významnosti.

Hojně uváděná skupina odpovědí byla, že by respondenti uložili prostředky do banky na spořicí účet, investovala je do hodnotného aktiva, do vzdělání nebo do nákupu nemovitosti, to je skupina číslo jedna.

Druhá skupina obsahuje odpovědi žáků, kteří by vyhrané peníze investovali do nákupu auta, jak již bylo v předchozím textu zmíněno, tento druh aktiva zvyšuje mobilitu jedince a jeho teritoriální možnosti. Lze díky tomu předpokládat, že díky automobilu / motorce apod. může

jedinec přijmout lépe placenou práci dále od bydliště a nebude limitován jízdami řády či jinými omezeními. Také by mohl vydělat na vlastnictví automobilu tím, že by mohl vozit známé / spolupracovníky apod. do místa výkonu práce za poplatek a tím ušetřit na dopravních nákladech.

Třetí skupina v sobě shrnuje odpovědi, které se shodnou na pomoci rodičům, příbuzným nebo že by respondenti věnovaly peníze na charitu, to je ze společenského hlediska velice morální, a i když to jedinci nepřináší žádný užitek, tento skutek je užitečný pro společnost jako celek.

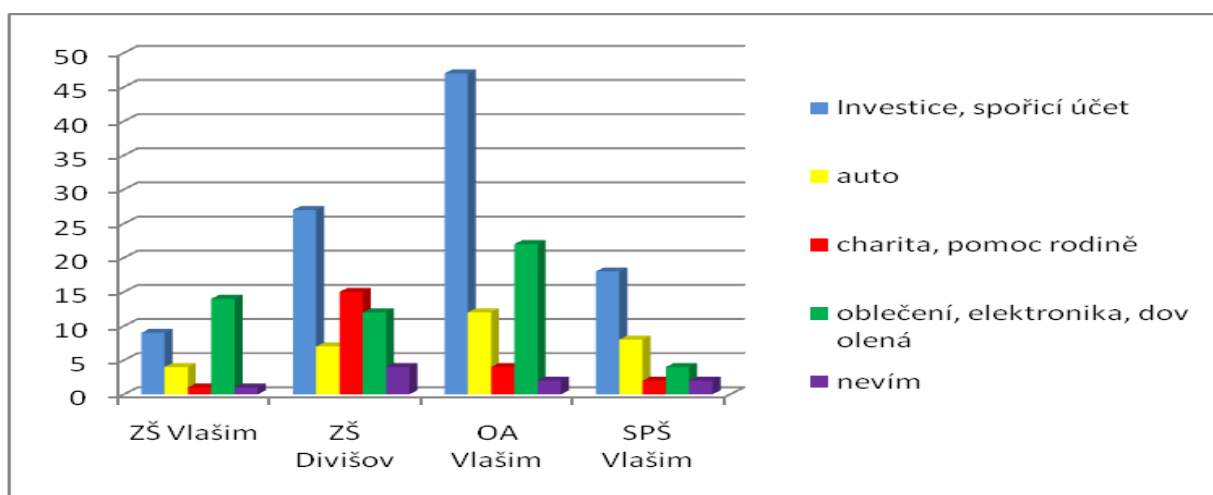
Čtvrtá skupina sestává z odpovědí zaměřených na nákup spotřebního zboží, zážitků s krátkou životností a tak podobně. Tyto předměty oproti předchozí skupině přináší konkrétnímu jedinci užitek, dle názoru autorky jsou však méně významné ve srovnání s předchozí skupinou.

Poslední skupina, skupina číslo pět, sdružuje respondenty, kteří vůbec neví, co by se získanými prostředky udělali.

Odpovědi jsou porovnány na

Obrázek 17:

Obrázek 17 Kdybys vyhrál /a 100 000,- Kč, co bys s nimi udělal /a?

Zdroj: vlastní zpracování na základě dotazníkového šetření

V případě srovnání základních škol lze posoudit, že lépe dopadla Základní škola Divišov a to z toho důvodu, že v případě těchto respondentů nebyl tak markantní poměr těch, kteří by vyhrané peníze investovali do rychloobrátkového zboží. Většina žáků této základní školy by prostředky uložila na spořicí účet jako rezervu do budoucna, druhou nejčastější odpovědí bylo, že by prostředky věnovali různým charitativním spolkům nebo pomoc rodině, následovalo zboží krátkodobé spotřeby, auta a motorčky a několik málo studentů odpovědělo, že se vyhranými finančními prostředky neví, jak by naložilo.

V případě Základní školy Vlašim většina žáků se shodovala na to, že by prostředky investovala do rychloobrátkového zboží, hned za tím následovala odpověď, že by si peníze uspořili – nejčastěji se v souvislosti s touto možností objevovaly odpovědi jako: uložil /a bych je do „kasičky“ apod.

Srovnání středních škol dopadlo poměrně zajímavě, a lze si všimnout genderového složení v případě zkoumaných vzorků. Studenti Obchodní akademie Vlašim, kteří se výuce finanční gramotnosti věnují ve větší míře, než žáci Střední průmyslové školy Vlašim většinou odpověděli, že by peníze investovali do hodnotných aktiv, vzdělání nebo uložili na spořicí účet do banky.

Následující nejčastější odpověď však ukazuje velký rozdíl v myšlení žáků těchto dvou středních škol a to z toho důvodu, že dotazovaní respondenti Obchodní akademii Vlašim se ve velké míře shodovali na tom, že by peníze investovali do zboží krátkodobé spotřeby – nejčastěji se v této souvislosti objevovala odpověď, že by za vyhrané peníze jeli na luxusní dovolenou do exotiky. Následovala investice do automobilu a hrstka žáků nevěděla, jak by s finančními prostředky naložila.

V případě Střední průmyslové školy Vlašim však odpovědi dopadly lépe. Největší procento žáků by peníze investovala do hodnotných aktiv, vzdělání nebo uložila do banky, hned za tím následovalo, že by vyhrané finanční prostředky investovali do nákupu auta a pouze hrstka studentů by si za tyto peníze koupila nějaké rychloobrátkové zboží nebo je utratila za dovolenou.

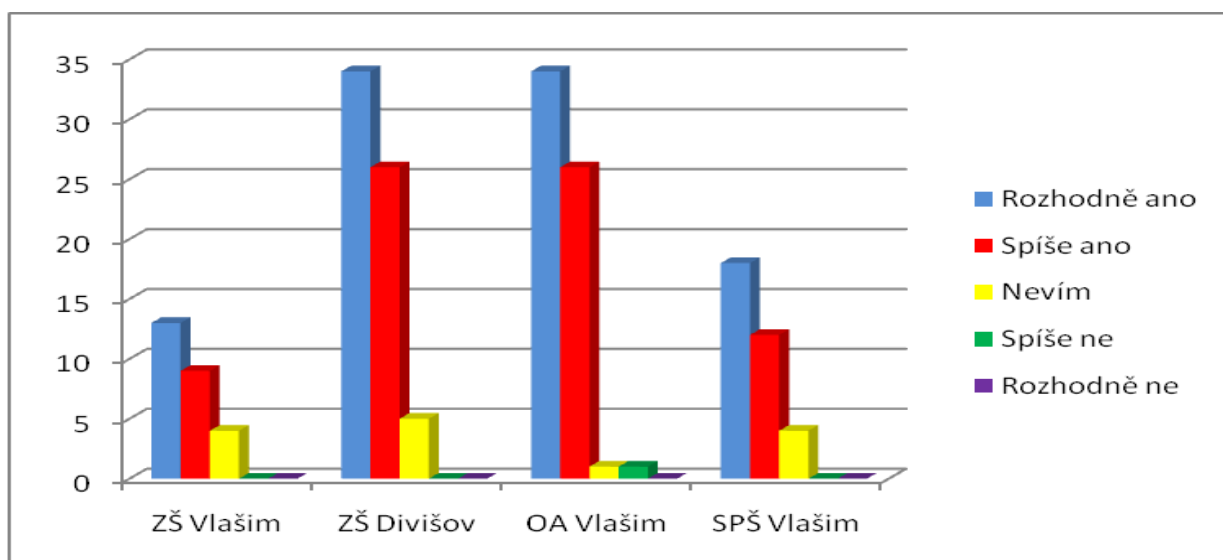
Otázka č. 11: Jsi v určitých situacích ochoten / ochotna půjčit peníze svým příbuzným nebo známým?

Otázka má za úkol zkoumat, zda jsou respondenti ochotni půjčit ve výjimečných případech nebo za určitých okolností peníze svým příbuzným nebo známým. Při vyplňování dotazníku byla vedena u této otázky s žáky diskuze, kdy autorka zkoumala, jak studenti nahlíží na tuto problematiku a jaký mají názor na půjčování finančních prostředků.

V rámci této otázky jsou odpovědi škálové, kdy respondenti vybírali z následujících odpovědí: rozhodně ano, spíše ano, nevím, spíše ne nebo rozhodně ne.

Získané odpovědi jsou znázorněné na Obrázek 18:

Obrázek 18 Jsi v určitých situacích ochoten / ochotna půjčit peníze svým příbuzným nebo známým? (N = 187 studentů)

Zdroj: vlastní zpracování na základě dotazníkového šetření

Na všech zkoumaných školách se odpovědi velice podobaly, nejčastěji se studenti přikláněli k odpovědi, že pokud by bylo třeba, tak by svým příbuzným nebo známým rozhodně půjčili peníze. Následovala odpověď, že by respondenti peníze spíše půjčili, záleželo by však na konkrétní situaci a pouze hrstka z nich nevěděla jak na tuto otázku odpovědět a rozmýšleli se.

Jak již bylo výše zmíněno, autorka vedla diskuzi se studenty na tuto otázku a bylo zjištěno, že žáci, kteří jsou od mala rodiči vedeni k tomu, aby si se svými finančními prostředky vystačili, a slovo úvěr je v rodině „sprosté slovo“, tak byli na vážkách, někteří se přikláněli k odpovědi, že za určitých okolností, které by musely být skutečně závažné, by peníze půjčili, jiní si nebyli jistí. Žáci, kteří si běžně půjčovali od rodičů nebo kamarádů s tím neměli problém.

4.3 Shrnutí a diskuse klíčových zjištění

V následující kapitole budou shrnuty a diskutovány jednotlivá klíčová zjištění, která z výzkumu vyplynula.

Finanční gramotnost je implementována do základního vzdělávání teprve od roku 2007. Tzn., že teprve před třinácti lety se Česká republika začala zajímat o vzdělávání v oblasti finanční gramotnosti. Stále se však na školách nevyučuje jako samostatný předmět a tyto nedostatky ve vzdělávání se ukázaly také na získaných datech z výzkumu. Nelze však tvrdit, že výsledky jsou silně neuspokojivé, protože v některých ohledech respondenti příjemně překvapili.

Co se týče pozitiv, musí se vystihnout skutečnost, že většina respondentů dostává kapesné (byť v symbolické výši) a jsou rodiči vedeni k tomu, aby se naučili hospodařit se svými penězi. Jako velice uspokojivé zjištění lze uvést také skutečnost, že většina respondentů si se svým kapesným vystačí a nemají sklony k půjčování si. Dalším kladným zjištěním je, že respondenti mají negativní přístup k půjčování si na věc / zážitek, který má kratší životnost než doba splácení dluhu. Toto bylo vysledováno dokonce i u nejmladších respondentů ve výzkumu.

Kromě výše uvedených pozitiv je třeba uvést i skutečnosti, které je nutné zlepšit. Jedná se hlavně o skutečnost, že většina studentů si své peníze (naspořené či jiným způsobem získané) chce investovat do rychloobrátkového zboží (značkové oblečení, elektronika, gurmánské zážitky, hry atp.) a jsou velice silně opomíjeny investice například do vzdělávání nebo hodnototvorných aktiv, které postupem času naopak ještě více získávají na své hodnotě. Další problém, který je třeba zmínit je fakt, že v případě půjčování si, respondenti nejsou ochotni dát proti zapůjčeným finančním prostředkům nějakou věc do zástavy, tím naznačují, že neznají základní zákonitosti úvěrování a mají v této oblasti zkreslené představy.

Bylo také zjištěno, že stát nemá přehled o tom, zda a jakým způsobem konkrétní školy realizují výuku finanční gramotnosti. Stát stanovil pouze standardy pro výuku finanční gramotnosti, ale již chybí kontrola, zda studenti skutečně splňují uvedené požadavky na výstupy z této problematiky, v rámci jakých předmětů probíhá finanční vzdělávání a zda škola má k dispozici kompetentní osoby, které by mohly vyučovat finanční gramotnost.

Z tohoto důvodu ředitelé škol mnohdy využívají fakultativní formy vzdělávání, které nejsou nutně špatné, ale jsou mnohdy za poplatek nebo se náklady na jejich úhradu čerpají z různých fondů a stát nemá dostatečný přehled o kvalitě těchto forem vzdělávání a v tomto ohledu je

třeba chránit před nekvalitními výukovými programy nastavením jasných parametrů a transparentních pravidel.

Dalším důležitým zjištěním, kterého si autorka diplomové práce všimla pouze u Základní školy Vlašim – Březinská je fakt, že děti, protože skutečně neměli velké znalosti, co se týče financí a ani výuka matematiky a ostatních věd podporující finanční gramotnost nebyla na srovnatelné úrovni jako na Základní škole Divišov, tak byly velice důvěřiví, mnohdy až naivní. To je poměrně alarmující, protože právě tato skupina je velmi ohrožená a hrozí u ní v budoucnu například, že mohou půjčit peníze osobě, od které již zapůjčené finanční prostředky nikdy nezískají zpět nebo mohou propadnout do dluhových pastí, exekucí, propadnout hazardu, osobním bankrotům a podobně. Z tohoto důvodu je autorka diplomové práce přesvědčená, že právě tuto skupinu je třeba nejvíce chránit, protože i přes to, že mají obrovský zájem se naučit nové věci a byli aktivní při výuce finanční gramotnosti, tak to nemusí vždycky stačit a ve skutečném životě mohou mnohdy díky své důvěřivosti a naivitě začít věřit osobě, která s nimi nemá nejlepší úmysly.

Z rozhovorů s respondenty však vyplynulo, že mají zájem o tuto oblast, mají zájem se co nejvíce naučit, protože si jsou vědomi důležitosti této problematiky v běžném životě. Studenti také velice pozorně sledovali a zapojovali se aktivně do diskuse.

Mezi hlavní problémové okruhy zjištěné v průběhu výzkumu lze zařadit:

- **nedostatečnou kompetenci k výuce finanční gramotnosti samotných učitelů:** z toho plyne, že v některých případech může mít samotný ředitel školy pocit, že nemá pro výuku dostatečné kapacity, a i z tohoto důvodu nemusí výuce finanční gramotnosti věnovat potřebnou pozornost;
- **nedostatečná míra spolupráce mezi vládou, jednotlivými školami a soukromým sektorem;**
- **nedostatečná kontrola státu nad výukovými programy soukromých institucí;**
- **větší tlak na propagaci významu finanční gramotnosti, pořádání celostátních soutěží;**
- **chybí dostatečná propojenost teoretických znalostí s praxí** – studenti snadno podlehnou různým „lákadlům“ v praktickém životě a nedokážou si mnohdy představit konkrétní čísla, jsou poměrně naivní a o penězích mají zkreslenou představu;
- **nedostatečná snaha rodičů o seznámení dětí se světem financí;**
- **nedostatečná úroveň finanční gramotnosti samotných rodičů a jejich špatné finanční zvyklosti** - tyto zvyklosti se následně přenáší na děti a to mnohem dříve, než se děti mají vůbec možnost dostat k finančním prostředkům.

V souvislosti s posledními dvěma body je nezbytné uvést, že rodina by měla být nejen správným vzorem pro chování dětí v oblasti financí, což po rodičích vyžaduje, aby sami disponovali kompetencemi v oblasti finanční gramotnosti, ale také by se měla podílet na získávání a prohlubování praktických dovedností uplatnitelných ve světě financí.

V mnoha rodinách ale zcela chybí povědomí o tom, že právě rodiče svými názory a způsobem jak o penězích mluví, mohou nepřímo u svého dítěte utvářet jeho postoje k financím. Tyto rodiny si často ani neuvědomují nutnost vést své děti k jisté finanční gramotnosti. Problémy mohou nastat paradoxně i tam, kde jsou rodiče pro děti v rámci finančního jednání dobrým vzorem a kteří si nutnost jisté výchovy k finanční gramotnosti uvědomují. Zde se odhaluje skutečnost, že rodiče neví, jak své děti, kromě vlastního příkladu, správně vést k tomu, aby

uměly lépe nakládat se svými financemi a v budoucnu předcházely finančním problémům, protože jim chybí jakýsi návod, jak ve finanční výchově postupovat.

Zjištěné skutečnosti jsou v souladu s publikovanými údaji a při porovnání způsobu výuky finanční gramotnosti ve srovnaných zemích v rámci této diplomové práce jsou zjištěné problémové okruhy logicky odůvodnitelné.

4.4 Modely nakládání s finančními prostředky žáků

Při diskuzích s respondenty v průběhu vyplňování dotazníků a dalších kontextuálních rozhovorů byly identifikovány také hlavní trendy nakládání žáků s finančními prostředky.

Jedním z hlavních zjištění byla skutečnost, že mladá generace zažívá v současné době markantní posun ve způsobu nakládání s finančními prostředky do digitálního světa. Dle názoru autorky, tato generace nebude mít problém s omezováním hotovosti v budoucnu, mají ale následkem výše uvedeného zkreslené představy o konkrétních příjmech, výdajích a rodinném rozpočtu. Nedokážou si představit, kolik rodiče zaplatí měsíčně za spotřebu elektrické energie či za vodu a dalších nutných výdajů a zkreslené představy mají také o možnostech pořízení vlastního bydlení, zjednodušeně řečeno se ztotožňují se názorem, že jakmile budou pracovat, tak bude lehké si vše pořídit, protože budou mít na vše dostatek peněžních prostředků. Nedokážou si ani představit, že je třeba si na větší výdaj naspořit, že mohou v životě nastat období, kdy má jedinec vyšší výdaje (příchod dětí...) nebo naopak přijde období, kdy již tak vysoké výdaje na život mít nebudou, protože budou již mít zajištěné vlastní bydlení, již nebudou žít se svými dětmi a podobně. Také nemyslí na to, že se jednou v důchodu budou muset o sebe s největší pravděpodobností postarat, protože jim důchod na slušné živobytí stačit nebude a bude třeba mít naspořené peníze i pro takové případy.

4.5 Doporučení pro zlepšení finanční gramotnosti žáků v systému českého školství

V rámci provedeného výzkumu byly identifikovány základní problémy, na jejichž vyřešení se orientuje soubor doporučení pro zlepšení finanční gramotnosti žáků v systému českého školství. Tato doporučení se týkají jak obecného systému výuky, tak například větší podpory státu v tomto segmentu.

V následujících podkapitolách jsou tato doporučení strukturovaná do třech skupin:

- doporučení ve vztahu k institucionálnímu vzdělávání;
- doporučení ve vztahu k fakultativnímu vzdělávání;
- doporučení ve vztahu k výchově v rodině.

Soubor doporučení byl formulován na základě zjištění v dotazníkovém šetření a validován kontextuálními rozhovory s pí Evou Vízkovou, supervizorkou projektu Finanční vzdělávání ČSOB pro školy a Mgr. Marii Míkovou, ředitelkou Základní školy Vlašim, Březinská.

4.5.1 Doporučení ve vztahu k institucionálnímu vzdělávání

Jedním z doporučení vztahujících se k institucionálnímu vzdělávání, kterému by měla být zaměřena mnohem větší pozornost je systém vzdělávání samotných pedagogů v této oblasti. Toto doporučení úzce souvisí s jednou z bariér finanční gramotnosti uvedenou v rámci této diplomové práce a také se zjištěním z rozhovoru s pí Mgr. Marií Míkovou, ředitelkou Základní školy Vlašim – Březinská - přepis tohoto rozhovoru je uveden v příloze č. 2 diplomové práce. Jedná se o situaci, kdy samotný učitel je postaven do situace, kdy musí učit předmět, který se sám neučil, z tohoto důvodu se řada učitelů nemusí cítit k výuce kompetentní. Také řada ředitelů může mít pocit, že nemají pro výuku dostatečné kapacity a může mít tendence odsunout výuku finanční gramotnosti na vedlejší kolej. Řešením by tedy bylo poskytnout pedagogům ucelený systém vzdělávání v této oblasti a v budoucnu na vysokých školách vychovávat pedagogy zaměřené na tuto problematiku, to by ale vyžadovalo rozsáhlou školskou reformu.

Navazující na uvedené je i doporučení o vytvoření uceleného systému vzdělávání na školách a mnohem větším dohledu státu nad výukou této problematiky.

V rámci doporučení ke zlepšení finanční gramotnosti ve vztahu ke vzdělávacímu systému a také v návaznosti na kapitulu 1.3 Psychologické a sociální ukotvení finanční gramotnosti autorka diplomové práce považuje za zajímavé, aby se do školních osnov některé psychologické teorie zasadily, aby měl žák možnost se v jistých momentech nad svým jednáním zastavit a zamyslet se. Aby měl prostor si uvědomit, proč má takové emoce a tendence chování a díky tomuto porozumění mohl snáze své chování formulovat ke svému reálnému prospěchu.

Dalším zjištěním z kontextuálních rozhovorů je problém učebních materiálů ze strany státu nebo soukromého sektoru. Ze strany státu je často problém s dostupností výukových materiálů a výukové materiály ze soukromého sektoru jsou poskytovány za poplatek, který je v některých případech poměrně vysoký. Z tohoto důvodu autorka diplomové práce doporučuje, aby byl kladen tlak ze strany státu na to, aby i materiály ze soukromého sektoru byly poskytovány pouze za symbolický poplatek a byla větší dostupnost výukových materiálů ze státní sféry.

4.5.2 Doporučení ve vztahu k fakultativnímu vzdělávání

V českém prostředí existují různé organizace a společnosti zabývající se finančním vzděláváním dětí a samotných pedagogů, za zmínku stojí například tyto společnosti: Centrum finanční gramotnosti, o.s., Yourchance o.p.s., ABC Finančního vzdělávání, o. p. s. Tento způsob vzdělávání působí na bázi dobrovolnosti, jsou to organizace, které působí externě a jejich činnost je většinou placená ať již z různých fondů nebo přímo poptávajícím subjektem. Toto nemusí být nutně špatně, ale vypovídá to o skutečnosti, že pro pedagoga není ze strany státu stanoveno přesné a ucelené kontinuální vzdělávání. Projektů pro žáky je také málo, existuje například projekt Finanční vzdělávání ČSOB pro školy, který žáky aktivně a kreativně zapojuje do tajů finanční gramotnosti. Na druhou stranu, pokud se v rámci této práce bude uvažovat, že tento projekt byl u nás zaveden až v roce 2016, jedná se o jeho relativně krátkou existenci, je tedy stále prostor pro různá zlepšení. Doporučením v rámci této subkapitoly je mnohem intenzivnější spolupráce soukromého sektoru, neziskových organizací, vlády a pedagogů v rámci výuky finanční gramotnosti.

Jak již bylo zmíněno, v současné chvíli je na českém trhu bezpočet neziskových organizací ale i institucí ze soukromého sektoru, které se zabývají otázkou finančního vzdělávání, ale neexistuje systém vyhodnocení efektivity tohoto vzdělávání. O této skutečnosti vypovídá i

rozhovor se supervizorkou projektu Finanční vzdělávání ČSOB pro školy, Evou Vízkovou, která uvádí, že výstupy z výuky si kontroluje sama, o těchto výstupech se nevedou žádné reporty, ani se nikam neodesílají, vedení banky zajímá pouze odučené hodiny a počet žáků. Stát nemá přehled o tom, nakolik jsou tyto programy efektivní, co konkrétně své účastníky učí a jaký je tedy výstup z nich. Autorka práce tedy považuje za vhodnou i účast státu v tomto směru, aby se programům dál rámeč a ochránil spotřebitele i v tomto ohledu.

Dalším doporučením ve vztahu k fakultativnímu vzdělávání je pořádání celostátních soutěží a projektů zaměřených na finanční gramotnost a také vytváření různých zábavných e-learningových kurzů nebo vizualizací. Tyto soutěže motivují studenty k lepším výsledkům, mají snahu se neustále zlepšovat, snadno se nadchnou a odhalují oblasti, kterým se studenti budou chtít věnovat i v budoucnu. Naopak díky zábavným vizualizacím a e-learningovým kurzům si děti mnohem rychleji a snadněji zapamatují získané znalosti.

4.5.3 Doporučení ve vztahu k výchově v rodině

Není pochyb o tom, že rodina a nejbližší mají mezi všemi ostatními institucemi na dítě největší vliv. Z tohoto důvodu je třeba, aby se zapojili do finančního vzdělávání dítěte i jeho rodiče a nejbližší.

Je obecně známo, že děti se nejlépe učí formou her – gamifikací, proto je důležité, aby rodiče hráli s dětmi hry vedoucí k finanční gramotnosti. Těchto her je celá řada, za zmínku určitě stojí následující:

- Monopoly⁹
- Cashflow¹⁰
- Dostihy a sázky¹¹

Nemusí to být pouze hry zaměřené na finanční gramotnost, v dnešní době existuje nespočet komiksů, interaktivních her a dalších zábavných forem vzdělávání a přiblížení skutečného života dětem.

Dle názoru autorky je správné, aby rodiče s dětmi komunikovali o penězích, aby je sebou brali na nákupy a děti zjistily, kolik jaký předmět stojí, aby měly přehled o příjmech a výdajích v rodině, o rodinném rozpočtu, závazcích, finančních rizicích nebo o hazardu. Je důležité, aby jim nejbližší také přiblížili, jaké jsou peněžní ekvivalenty a jak funguje platební karta a bankomat. Z tohoto důvodu je velice důležité, aby se rodiče snažili neeliminovat děti z rozhovorů o financích.

Důležité je také zajištění kontinuálního finančního vzdělávání i dospělé populace, například v rámci určitého druhu celoživotního vzdělávání, to však vyžaduje hodně času a energie. Pokud však bude chtít stát zajistit lepší ekonomickou kondici celého hospodářství a společnosti jako takové a zvýšit imunitu ekonomiky v případě budoucích hospodářských recesí je toto nezbytný krok.

⁹ Monopoly – Svět her (2020) uvádí, že tato hra učí děti jak správně zacházet s platební kartou a penězi, navíc odhaluje způsoby fungování trhu s nemovitostmi

¹⁰ Cashflow – Cashflow klub (2020) popisuje, že toto je vzdělávací desková hra, která stimuluje skutečné životní finanční strategie a situace. Stejný zdroj uvádí, že tuto hru vytvořil Robert Kiyosaki, autor knihy Bohatý táta, chudý táta.

¹¹ Dostihy a sázky – Ušetřeno (2020) píše, že hráči si při této hře mohou vyzkoušet, jak s rozmyslem investovat své peníze a zároveň se ocitnou v situacích, kdy budou muset strategicky rozhodovat, zda se jim vyplatí zariskovat.

4.6 Limitace výzkumu finanční gramotnosti

I přes všechny snahy provést regulérní dotazníkové šetření v oblasti finanční gramotnosti studentů základních a středních škol se objevilo několik faktorů, které mohou nepříznivě celý výzkum limitovat. Jedním z hlavních faktorů je počet respondentů z toho důvodu, že provedení výzkumu i na dalších školách by zajisté zvýšilo obzory této diplomové práce a také interpretaci dosažených výsledků. U sesbíraných odpovědí však lze předpokládat, že obdobné šetření na jiných školách podobného charakteru by přineslo stejné výsledky.

Dalším limitem při vyhodnocení dat je kontrola dat více výzkumníky, tuto metodu však není možné vzhledem k rozsahu a záměru práce využít.

Délka dotazníku, který čítá 12 otázek, nečinila potíže. Průměrný čas potřebný k vyplnění byl okolo 10 minut na studenta a provedení přímo ve výuce studenty motivovalo k úplnému vyplnění. Objevily se ale i případy, kdy dotazníky nebyly z velké části vyplněné a musely být důsledkem tohoto z výzkumu vyřazené. Tento jev lze přiřazovat i možnému nezájmu či nepozornosti samotných studentů – jednalo se o 8 % navrácených dotazníků.

4.7 Návrh dalšího výzkumu

Jako návrh dalšího výzkumu finanční gramotnosti autorka diplomové práce považuje za zajímavé zaměřit pozornost na úroveň finanční gramotnosti napříč dospělé populace a to analýzou finanční gramotnosti populace v produktivním a důchodovém věku s akcentem na sociálně vyloučené skupiny.

Důraz na tuto skupinu z toho důvodu, že u sociálně slabších a pologramotných skupinám hrozí větší riziko podpisu dokumentace, jejímž obsahem jedinci nejsou plně seznámeni a nerozumí například textaci nebo dalším souvislostem spojených s podpisem dokumentů a jejich následků. Mohou se dostat mnohem snadněji do dluhových pastí, exekucí, platební neschopnosti, podlehnout hazardu nebo například podepsat směnku, o které nemají tušení, jaké závazky obnáší a další podobné situace.

Jedním z cílů tohoto výzkumu by byla analýza a zhodnocení současné úrovně finanční gramotnosti dospělé populace. Další cíl by byl zaměřen na formulaci obecných doporučení pro finanční vzdělávání jedinců ze sociálně slabších skupin. Je zřejmé, že finanční vzdělávání je lepší aplikovat jako prostředek prevence než jako řešení již nastalých problémů. Nicméně se často stává, že lidé si jsou často vědomi své nedostatečné finanční gramotnosti až příliš pozdě, většinou ve chvíli, kdy jsou jejich finanční problémy akutní.

Pozornost by z tohoto důvodu byla zaměřená i na nejvyšší dosažené vzdělání respondentů a jejich věku a proběhla by komparace jednotlivých skupin respondentů od nejvzdělanějších po nejméně vzdělané.

Hlavním cílem výzkumu by v tomto případě bylo analyzovat a zhodnotit současnou úroveň finanční gramotnosti populace v produktivním a důchodovém věku s důrazem na sociálně vyloučené skupiny.

Je samozřejmé, že takový výzkum bude vyžadovat rozsáhlou kvantitativní analýzu z důvodu zajištění větší validity zjištěných údajů a rozšíření obzorů, takový výzkum by však autorka považovala za velice přínosný a užitečný pro budoucí možnosti zlepšení úrovně finanční gramotnosti celé populace.

5 Závěr

Téma finanční gramotnosti jako takové je velice obsáhlé z toho důvodu, protože se skládá ze znalostí a dovedností potřebných k zodpovědnému finančnímu rozhodování. Mezi její složky patří numerická, informační, právní a finanční gramotnost. Tyto složky obsahují nespočet informací a pojmů souvisejících s danou problematikou.

Ve finančním vzdělávání byly vymezeny standardy finanční gramotnosti, které byly implementovány do rámcového vzdělávacího programu. O celkovém rozsahu výuky rozhoduje ředitel školy. Toto téma je však mnohdy opomíjeno z toho důvodu, že povinný vzdělávací program je předimenzovaný a stále se do něj přidávají nová témata a tomuto tématu není dán takový prostor, jaký by si zasloužilo. Finanční vzdělávání by mělo sloužit jako prevence proti zadlužení, kdy často dospívající mohou mít sklony řešit neuvážené finanční problémy okamžitou půjčkou. Vzniká riziko předlužení, osobních bankrotů nebo podlehnutí různým lákadlům ve formě hazardu. U mladších žáků je důležité do výuky finanční gramotnosti zapojit také různé formy gamifikace, protože je obecně známo, že děti se lépe učí formou různých her, komiksů atp.

Důležitost finanční gramotnosti roste přímo úměrně s přibývajícimi možnostmi na finančních trzích a je nezbytné tyto dovednosti dále rozvíjet. Finanční vzdělávání podporuje aktivní roli občana jako spotřebitele a vede k pochopení a přijetí osobní odpovědnosti za finanční zajištění sebe i své rodiny. Je velice důležité zvýšit povědomí této problematiky celého obyvatelstva, protože na snaze každého občana se v těchto oblastech vzdělávat a podporovat samostudium stojí celkové finanční zdraví národní ekonomiky. Ze zájmu o zapojení se do různých programů o rozvoj finanční gramotnosti škol a následně i aktivity studentů při těchto přednáškách je patrné, že zájem společnosti o vzdělávání se v této oblasti je markantní, proto by bylo vhodné je v této snaze co nejvíce podporovat formou různých přednášek či projektů.

Téma nebylo zvoleno náhodou a to z toho důvodu, že autorka práce pracuje ve finanční oblasti a toto téma se jí osobně dotýká. Je zaměstnankyní ČSOB, a. s. již třetím rokem, pracuje v oblasti osobního bankovníctví a dobrovolně vyučuje finanční gramotnost jako ambasadorka projektu Finanční vzdělávání ČSOB pro školy.

Tato práce měla za cíl formulovat soubor doporučení pro zlepšení finanční gramotnosti v systému českého školství a následně komparovat výsledky výzkumu provedeného dotazníkovým šetřením mezi jednotlivými vybranými školami.

Dílčím cílem je identifikace aktuálních modelů nakládání s finančními prostředky žáků na těchto školách.

V teoretické části se autorka zabývá definicí pojmu finanční gramotnosti, historickým ukotvením dané problematiky, psychologickým a sociálním ukotvením finanční gramotnosti, dále vzděláváním zaměřené na tuto problematiku a krátkou kapitolou věnovanou finanční gramotnosti v podnikatelském prostředí. Není opomíjeno ani téma ochrany spotřebitele, bariéry finanční gramotnosti a teoretická část se zaměřuje také na popis jednoho z projektů zaměřeného na tuto oblast – Finanční vzdělávání ČSOB pro školy.

Výzkumné části předcházelo důkladné prostudování odborné literatury, metodických příruček pro pedagogy a konzultace s odborníky v daných oblastech.

Praktická část je zaměřená na kvantitativní a kvalitativní výzkum úrovně finanční gramotnosti žáků na základních a středních školách, na vypracování doporučení pro zlepšení úrovně finanční gramotnosti a na identifikaci modelů nakládání s penězi u žáků na zkoumaných školách.

Byly zkoumány faktory, které ovlivňují dosažené výsledky v empirické části dotazníkového šetření. Mezi významné veličiny, co se týče statistického výzkumu, bezpochyby patří zaměření školy, kterou jednotliví studenti navštěvují. Zkoumání vlivu této proměnné bylo také jednou z výzkumných otázek analytické části práce a její vliv se podařilo prokázat. Při porovnání výsledků na zkoumaných středních školách, dosáhli studenti Obchodní akademie Vlašim prokazatelně lepších výsledků než studenti Střední průmyslové školy Vlašim, kde je prostor pro výuku témat ovlivňujících finanční gramotnost omezen. To samé platí i v případě zkoumaných základních škol, kdy žáci Základní školy Divišov dosahovali lepších výsledků než žáci Základní školy Březinská – Vlašim (základní škola speciální). Další výzkumnou otázkou byla míra ovlivnění úrovně finanční gramotnosti studentů dle ročníku jejich studia. Bylo prokázáno, že starší studenti mají vyšší úroveň finanční gramotnosti než jejich mladší spolužáci na všech 4 zkoumaných školách.

Mezi hlavní pozitivní zjištění ve vztahu k analýze úrovně finanční gramotnosti žáků na základních a středních školách lze například zařadit velký zájem o výuku studentů v této oblasti a velkou aktivitu žáků při výuce, dále skutečnost, že většina respondentů je rodiči vedena k tomu, aby se naučili hospodařit se svými finančními prostředky, dále je třeba uvést, že většina studentů si se svými penězi vystačí a nemají sklony k půjčování si.

Mezi některé zjištěné problémové okruhy autorka diplomové práce uvádí, že velká část respondentů má tendence své peníze utrácet za rychloobrátkové zboží, elektroniku a podobně a opomíjejí investice do vzdělání a hodnototvorných aktiv. Dalším zjištěním je, že většina respondentů nemá ponětí o základních zákonitostech úvěrování a mají v této oblasti zkreslené představy.

Dalším problémovým okruhem je nedostatečný přehled státu o tom, jakým způsobem jednotlivé školy realizují výuku finanční gramotnosti a chybí zde i kontrola nad fakultativním vzděláváním v této oblasti.

Posledním zjištěním, které je nezbytné uvést ve vztahu k analýze úrovně finanční gramotnosti žáků na základních a středních školách je skutečnost, že čím nižší úroveň vzdělání byla u respondentů, tím více důvěřiví a dá se říct, že až naivní studenti byli a právě tady vzniká velké riziko, že tyto sociálně slabé a pologramotné skupiny obyvatel mohou v budoucnu spadnout do dluhových pastí, exekucí, platební neschopnosti, podlehnout hazardu a další.

Dle názoru autorky je důležité, aby prvotní základní vzdělání v této oblasti poskytla rodina. Děti by se měli seznámit s problematikou peněz a naučit se s nimi nakládat již od útlého věku, ještě před tím, že mají sami možnosti si nějaké finanční prostředky sami vydělat. Velmi důležitou funkci v tomto ohledu plní kapesné a různé hry zaměřené na rozvoj finanční gramotnosti. Školní vzdělávání pak navazuje na již získané informace a sestavování rodinného a osobního rozpočtu nebude pro děti v budoucnu natolik obtížné. Budou mít přehled, co jsou příjmy, výdaje a tak lehce je nepřekvapí nástrahy finančního světa. Získají dobrý přehled a prohloubí si schopnost sami spořit a investovat a budou připraveni na nenadálé výdaje, čímž mohou předejít zbytečnému zadlužování.

Je také nezbytné zasadit různé psychologické teorie do výuky, aby měl jedinec možnost si v jistých momentech uvědomit, proč má různé emoce a tendence chování, zamyslet se a formulovat své chování ke svému prospěchu.

Také je důležité zaměřit větší pozornost na samotné vzdělávání pedagogů v této oblasti, protože není výjimkou, že pedagogové nebo samotní ředitelé škol mohou mít pocit, že nemají k výuce finanční gramotnosti dostatečné vzdělání nebo v případě ředitelů jednotlivých škol, kompetentní pracovníky.

Ve vztahu k fakultativnímu vzdělávání je nezbytná větší kontrola státu nad vzdělávacími programy těchto institucí a tlak na spolupráci mezi jednotlivými školami, státem a soukromými institucemi a pořádání celostátních soutěží, které by studenty motivovali k lepším výsledkům.

Mezi zjištěnými modely nakládání s finančními prostředky studentů na základních a středních školách patří tendence mladé generace přesouvat svůj život do digitálního světa, ať již se to týká osobního života, nebo i způsobu nakládání s finančními prostředky. Z toho plynou další skutečnosti, kterým je třeba věnovat pozornost, například nedostatečný přehled o rodinném rozpočtu, příjmech a výdajích a naivní představy o možnostech výtěžku finančních prostředků, konkrétní výše platu a přehledu o výši konkrétních nákladů.

Výsledky diplomové práce budou předány zástupcům škol a budou sloužit jako podpora pro formulování vzdělávacího programu v této oblasti.

Literatura

Primární zdroje

Inspekční zpráva čj. ČSIS-2264/15-S. Vlašim, 2015. Dostupné z WWW: <file:///C:/Users/Stefi/Desktop/VŠEM/odborné%20práce/díplomová%20práce/podklady/inspekční%20zpráva%20SPŠ%20Vlašim.pdf>.

Mimořádné opatření č.j.: MZDR 10666/2020-1/MIN/KAN. Praha, 2020. Dostupné z WWW: <https://www.mzcr.cz/wp-content/uploads/wepub/18697/40548/Mimořádné%20opatření%20-%20zákaz%20konání%20akcí%20nad%20100%20osob%20od%2018%20hodin%20dne%2010.%203.%202020%20-.pdf>.

Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání základní škola speciální. Praha, 2008. Dostupné z WWW: http://www.vuppraha.rvp.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVP-ZSS_kor-final.pdf.

Výroční zpráva o činnosti Obchodní akademie Vlašim, 2019. Dostupné z WWW: <http://www.vlasimoa.cz>.

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)

Zákon č. 634/1992 Sb., zákon o ochraně spotřebitele.

Monografie

BOHANESOVÁ, E. *Finanční gramotnost*. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. 7 s. ISBN 978-802-445-397-2.

DVOŘÁK, T. *Úvod do studia dějepisu*. Brno : Masarykova univerzita, 2014. 68 s. ISBN 978-80-210-7012-7.

DVOŘÁKOVÁ, Z. a L. SMRČKA. *Finanční vzdělávání pro střední školy: se sbírkou řešených příkladů na CD*. Praha : C.H. Beck, 2011. 19, 30, 34, 35 37 s. ISBN 978-807-400-008-9.

HESOVÁ, A. a E. ZELEDOVÁ. *Finanční gramotnost ve výuce metodická příručka*. Praha : Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků (NÚV), divize VÚP, 2011. 7, 40, 41, 42 s. ISBN 978-80-86856-76-6.

KLÍNSKÝ, P. *Finanční gramotnost: obsah a příklady z praxe škol*. Praha : Národní ústav odborného vzdělávání, 2008. 3 s. ISBN 978-80-87063-13-2.

KOŘÍNEK, M. *Statistické zpracování dat*. Hradec Králové : Gaudeamus, 2014. 52 s. ISBN 978-80-7435-399-4.

RIEGEL, K. *Ekonomická psychologie*. Praha : Grada, 2007. 7, 59, 146 s. ISBN 978-802-471-185-0.

SADIL, J. *Vzkaz Jana Sadila ambasadorům k novému školnímu roku*. Praha, 2020.

SKOŘEPA, M. a E. SKOŘEPOVÁ. *Finanční a ekonomická gramotnost pro základní školy a víceletá gymnázia*. Praha : Scientia, 2008. ISBN 978-808-6960-418.

ŠPAČEK, M. a K. ČERVENÝ. *Kreativní metody v inovacích*. Praha : Oeconomica, nakladatelství VŠE, 2020. 11, 12 s. ISBN 978-802-4523-224.

TEPLÝ, P. *Navigátor bezpečného úvěru*. Praha : Karolinum, 2013. 41 s. ISBN 978-802-462-287-3.

Internetové zdroje

CASHFLOW KLUB: *O hře Cashflow* [online]. Zlín : 2020 [cit. 2020-08-02]. Dostupné z WWW: <http://www.cashflow-klub.cz/o-hre-cashflow>.

COLE, S. a kolektiv. *Smart Money: The Effect of Education, Cognitive Ability, and Financial Literacy on Financial Market Participation*. *Research gate* [online]. Harvard : Harvard Business School, 2009 [cit. 2020-07-18]. Dostupné z WWW: https://www.researchgate.net/publication/228590711_Smart_money_The_effect_of_education_cognitive_ability_and_financial_literacy_on_financial_market_participation.

ČECHÁK, V. *Explanace* [online]. Praha : 2017 [cit. 2020-08-30]. Dostupné z WWW: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Explanace>.

ČESKÁ SPOŘITELNA: *Abeceda peněz* [online]. Praha : Česká spořitelna, 2019 [cit. 2020-07-18]. Dostupné z WWW: <https://www.csas.cz/cs/page/abecedapenez>.

ČNB: *Ochrana spotřebitele* [online]. Praha : ČNB, 2019 [cit. 2020-07-18]. Dostupné z WWW: <https://www.cnb.cz/cs/dohled-financi-trh/ochrana-spotrebitele/>.

ČSOB: *Pro vzdělání* [online]. Praha : Československá obchodní banka, 2020 [cit. 2020-07-25]. Dostupné z WWW: <https://www.csob.cz/portal/csob/spolecenska-odpovednost/odpovedne-podnikani/pro-vzdelani>.

ČSÚ: *Počet obyvatel v obcích - k 1.1.2020* [online]. Praha : Český statistický úřad, 2020 [cit. 2020-07-19]. Dostupné z WWW: <https://www.czso.cz/csu/czso/pocet-obyvatel-v-obcich-k-112019>.

DEUTSCHE BUNDESBANK: *Schule und Bildung* [online]. Berlin : Deutsche Bundesbank, 2014 [cit. 2020-07-19]. Dostupné z WWW: http://www.bundesbank.de/Navigation/DE/Service/Schule_und_Bildung/schule_und_bildung.html.

DIVIŠOVÁ, V. *Obsahová analýza* [online]. Brno : Masarykova univerzita, 2017 [cit. 2020-08-29]. Dostupné z WWW: https://is.muni.cz/el/fss/jaro2017/BSS405/um/67987374/Seminar_-_obsahova_analyza_-_26.4.2017.pdf.

EULOG INFORMAČNÍ LOGISTICKÝ PORTÁL: *Vše rozhodnou náklady na udržování zásob* [online]. Praha : Eulog informační logistický portál, 2009 [cit. 2020-08-31]. Dostupné z WWW: <https://www.eulog.cz/index.php?lx=cs&cmx=clanky&clnazev=vse-rozhodnou-naklady-na-udrzovani-zasob&mt=&id=1661&m=a04>.

FINANČNÍ A EKONOMICKÉ INFORMACE: *ČSOB bude vzdělávat učitele v oblasti Finanční gramotnosti* [online]. Praha : Finanční a ekonomické informace, 2019 [cit. 2020-07-18]. Dostupné z WWW: <https://faei.cz/csob-bude-vzdelavat-ucitele-v-oblasti-financi-gramotnosti/>.

HAJČOVÁ, J. *Školy stojí o výuku finanční gramotnosti* [online]. Praha : 2019 [cit. 2020-08-01]. Dostupné z WWW: <https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwiK9-lhfrqAhWoQEEAHfHpAD8QFjAMegQIBhAB&url=https%3A%2F%2Fefpa.cz%2Fphoto-files%2Ftinymce>

files%2FhtmlField%2Fgmw_presentations_2019%2F%25C4%258CSOB_Haji%25C4%258Dov%25C3%25A1.pdf&usg=AOvVaw3UDau0knMtRDzlkq87iGNR.

HOANG, A. N. *Hlubkové a kontextové rozhovory v designu služeb* [online]. Praha : 2019 [cit. 2020-08-02]. Dostupné z WWW: <https://medium.com/design-kisk/hlubkové-a-kontextové-rozhovory-v-designu-sluzeb-49381f756efa>.

HOMOLA, V. *Úvod do statistiky* [online]. Ostrava : 2014 [cit. 2020-08-04]. Dostupné z WWW: <http://homel.vsb.cz/~hom50/SLBSTATS/UST/GS02.HTM>.

HORA, O. *Sekundární analýza dat* [online]. Brno : . 2017 [cit. 2020-08-30]. Dostupné z WWW:

https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:38WInuWymooJ:https://is.muni.cz/el/1423/jaro2018/SPR705/um/VPL118_12_2017.ppt+&cd=1&hl=cs&ct=clnk&gl=cz&client=opera.

INTERNETOVÁ ENCYKLOPEDIA DĚJIN BRNA: *prof. JUDr. Karel Engliš* [online]. Brno : Internetová encyklopedie dějin Brna, 2019 [cit. 2020-07-19]. Dostupné z WWW: https://encyklopedie.brna.cz/home-mmh/?acc=profil_osobnosti&load=71.

IPODNIKATEL.CZ: *Rozhovor: David Nevečeřal z Ušetřeno.cz ví o start-upu své* [online]. Praha : *iPodnikatel.cz*, 2015 [cit. 2020-07-19]. Dostupné z WWW: <https://www.ipodnikatel.cz/Podnikatelske-pribehy/rozhovor-david-neveceral-z-usetreno-cz-vi-o-start-upu-sve.html>.

JAK VYUČOVAT FINANČNÍ GRAMOTNOST: *Metodické materiály a pomůcky pro výuku finanční gramotnosti* [online]. Praha : Jak vyučovat finanční gramotnost, 2019 [cit. 2020-07-18]. Dostupné z WWW: <http://www.jakvyucovatfinancnigramotnost.cz/page-pomucky-a-materialy-pro-vyuku-financni-gramotnosti/>.

JANDOVÁ, L. *Výsledky dotazníkového šetření k metodice výuky finanční gramotnosti na základních školách* [online]. Praha : 2014 [cit. 2020-01-18]. Dostupné z WWW: <http://www.financnigramotnostdoskol.cz/products/vysledky-dotaznikoveho-setreni-kmetodice-vyuky-financni-gramotnosti-na-zakladnich-a-strednich-skolach/>.

KALMI, P. *The Effects of Financial Education: Evidence from Finnish Lower Secondary Schools* [online]. Helsinki : 2017 [cit. 2020-07-19]. Dostupné z WWW: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/ecno.12114>.

LORENC, M. *Závěrečné práce - metodika* [online]. Praha: 2013 [cit. 2020-08-30]. Dostupné z WWW: <https://lorenc.info/zaverecne-prace/metodika.htm>.

LYN G. *How should we define "rarity"?* [online]. Iowa : 2019 [cit. 2020-07-19]. Dostupné z WWW: <https://www.econ.iastate.edu/ask-an-economist/how-should-we-define-rarity>.

METODICKÝ PORTÁL: *Definice finanční gramotnosti* [online]. Praha : Metodický portál, 2019 [cit. 2020-07-18]. Dostupné z WWW: <https://digifolio.rvp.cz/view/artefact.php?artefact=58591&view=2939&block=18975>.

METODICKÝ PORTÁL: *Digifolio* [online]. Praha : Metodický portál, 2019 [cit. 2020-07-25]. Dostupné z WWW: <https://digifolio.rvp.cz/artefact/file/download.php?file=78996&view=13192>.

MF: *Finanční vzdělávání na školách* [online]. Praha : Ministerstvo financí České republiky, 2014 [cit. 2020-07-19]. Dostupné z WWW: <https://financnigramotnost.mfcr.cz/cs/pro-odborniky/financni-vzdelavani-na-skolach>.

MF: *Rámcová politika OSFT [online]*. Praha : Ministerstvo financí České republiky, 2007 [cit. 2020-07-18]. Dostupné z WWW: <https://www.mfcr.cz/cs/soukromy-sektor/ochrana-spotrebitele/ramcova-politika-mf-ochrany-spotrebitele>.

MF: Ministerstvo financí České republiky: *Finanční gramotnost aneb Proč se finančně vzdělávat? [online]*. Praha : Ministerstvo financí České republiky, 2019 [cit. 2020-07-18]. Dostupné z WWW: <https://www.psfv.cz/cs/pro-odborniky/financni-vzdelavani-na-skolach>.

MPSV: *Aktivity MPSV v oblasti finanční gramotnosti [online]*. Praha : 2020 [cit. 2020-08-01]. Dostupné z WWW: <https://docplayer.cz/3196172-Aktivity-mpsv-v-oblasti-financni-gramotnosti.html>.

MZ: *Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj [online]*. Praha : Ministerstvo zdravotnictví České republiky, 2014 [cit. 2020-07-19]. Dostupné z WWW: https://www.mzcr.cz/Unie/dokumenty/oecd_9053_3116_8.html.

OBCHODNÍ AKADEMIE VLAŠIM: *O nás [online]*. Vlašim : Obchodní akademie Vlašim, 2020 [cit. 2020-07-19]. Dostupné z WWW: <http://www.vlasimoa.cz>.

OECD: *Education [online]*. Paris : OECD, 2019 [cit. 2020-07-18]. Dostupné z WWW: <https://www.oecd.org/education/>.

OECD: *OECD Financial Education Project: Background and Implementation [online]*. Paris : OECD, 2007 [cit. 2020-07-19]. Dostupné z WWW: <http://www.oecd.org/daf/fin/financial-education/oecdfinancialeducationprojectbackgroundandimplementation.htm>.

OECD: *Who we are [online]*. Paris : OECD, 2019 [cit. 2020-07-18]. Dostupné z WWW: <https://www.oecd.org/about/>.

PLEVA, M. *Krizoví manažeři sestavili rady firmám, jak na krizi v důsledku koronaviru [online]*. Kladno : 2020 [cit. 2020-08-31]. Dostupné z WWW: <https://kladensky.denik.cz/poradna-podnikani/krizovi-manazeri-sestavili-rady-firmam-jak-na-krizi-v-dusledku-koronaviru-20200318.html>.

POTŮČEK, M. *Nastavení, přednosti a problémy českého penzijního systému [online]*. Praha : 2017 [cit. 2020-08-01]. Dostupné z WWW: <http://www.rscr.cz/wp-content/uploads/2017/11/OKDR-přednosti-a-problémy-českého-důchodového-systému.pdf>.

SIVÁK, J. *Smlouvy uzavřené v rozporu s dobrými mravy [online]*. Praha : 2016 [cit. 2020-07-19]. Dostupné z WWW: <https://www.pravni prostor.cz/clanky/obcanske-pravo/smlouvy-uzavrene-v-rozporu-s-dobrymi-mravy#note-6>.

STŘEDNÍ PRŮMYSLOVÁ ŠKOLA VLAŠIM: *Škola [online]*. Vlašim : Střední průmyslová škola Vlašim, 2020 [cit. 2020-07-19]. Dostupné z WWW: <https://www.sps-vlasim.cz/index.php?type=Blog&id=9&ids=8>.

SVĚT HER *Monopoly [online]*. Praha : 2020 [cit. 2020-08-02]. Dostupné z WWW: <https://www.svet-her.cz/spolecenske-hry/monopoly>.

U.S. DEPARTMENT OF TREASURY: *Financial Literacy and Education Commission [online]*. Washington, D.C. : U.S. Department of the Treasury, 2019 [cit. 2020-07-19]. Dostupné z WWW: <https://home.treasury.gov/policy-issues/consumer-policy/financial-literacy-and-education-commission>.

UŠETŘENO: *Finanční gramotnost hrou: Nadělte blízkým dárek, který pobaví, ale i poučí [online]*. Praha : 2015 [cit. 2020-08-02]. Dostupné z WWW: <https://www.usetreno.cz/spolecenske-hry-financni-gramotnost/>.

VLAŠIM: *Vlašim Info* [online]. Vlašim : 2019 [cit. 2020-08-01]. Dostupné z WWW: <http://www.vlasim-info.cz>.

VODÁKOVÁ, A. *Komparace* [online]. Praha : 2017 [cit. 2020-08-02]. Dostupné z WWW: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Komparace>.

YLIPISTO, H. *Kirsti Lonka: Education lifted Finland out of poverty, but we need to keep developing to remain at the cutting edge*. [online]. Helsinky : 2018 [cit. 2020-07-19]. Dostupné z WWW: https://www.helsinki.fi/en/news/education-news/kirsti-lonka-education-lifted-finland-out-of-poverty-but-we-need-to-keep-developing-to-remain-at-the-cutting-edge?gclid=EAIaIQobChMIwv-R4KrN6gIViYBQBh2rFg2-EAAYASAAEgIbDfD_BwE.

ZÁKLADNÍ ŠKOLA DIVIŠOV: *Historie* [online]. Divišov : Základní škola Divišov, 2020 [cit. 2020-07-19]. Dostupné z WWW: <https://zsdivisovvychozi.blogspot.com/2008/09/historie.html>.

ZÁKLADNÍ ŠKOLA DIVIŠOV: *Informace* [online]. Divišov : Základní škola Divišov, 2020 [cit. 2020-07-19]. Dostupné z WWW: <http://www.zsdivisov.cz/>.

ZEMAN, M. *FINANČNÍ GRAMOTNOST: Jak se připravit na stáří* [online]. Praha : 2019 [cit. 2020-08-01]. Dostupné z WWW: <https://www.bankovnipoplatky.cz/financni-gramotnost-jak-se-pripravit-na-stari-36936>.

ZPRAVODAJSTVÍ 24: *5 tipů pro firmy, jak se vyhnout finančním problémům* [online]. Praha, 2019 [cit. 2020-08-31]. ISSN 2336-3320. Dostupné z WWW: <https://zpravodajstvi24.cz/financni-potize-podniku/>.

ZŠ BŘEZINSKÁ: *O škole* [online]. Vlašim : ZŠ Březinská, 2020 [cit. 2020-07-19]. Dostupné z WWW: <http://zsbrezinska.cz/o-skole/>.

Přílohy

Příloha 1 Přepis rozhovoru mezi tazatelkou a supervizorkou projektu Finanční vzdělávání ČSOB pro školy, Evou Vízkovou.

Přepis nahrávky č. 1

Rozhovor vedl výzkumník (studentka) v místě výkonu práce respondentky. Rozhovor byl veden polo-strukturovaně, v neformálním duchu.

Datum realizace rozhovoru: 25. 05. 2020

Délka rozhovoru: 40 minut

Seznam použitého označování:

T: tazatelka

R: respondentka

T: Kdy se poprvé začalo oficiálně v ČSOB diskutovat o tématu finanční gramotnosti a co banku k tomu vedlo?

R: Oficiálně se v ČSOB o tomto tématu začalo diskutovat v roce 2016, kdy se pod hlavičkou CSR začaly k tomuto tématu vytvářet nové možnosti.

Nejdříve jsme si udělali průzkum trhu v České republice, ve kterém jsme zjistili, že děti i rodiče jsou se znalostmi ohledně finanční gramotnosti velice špatně. U rodičů jsme například zjistili, že téměř čtvrtina je zadlužená naprosto nestandardním způsobem.

Na základě tohoto průzkumu se banka rozhodla, že půjde v rámci společenské odpovědnosti touto cestou a bude vzdělávat děti od první třídy základní školy až po maturanty.

T: Jaká byla hlavní motivace ČSOB k vytvoření tohoto projektu?

R: Motivace byla skutečně vzdělávat děti a předat know-how našich odborníků těmto žákům. Náš projekt je unikátní v tom, že výuku uskutečňují naši zaměstnanci – tzn. lidi z praxe a v rámci výuky se vyhýbáme jakémukoliv náznaku businessu. Máme našeho maskota, Filipa, který s dětmi mluví bankovní řečí a provádí je světem financí, ale tento projekt není o tom, abychom dětem představili naše produkty a v tom je hlavní rozdíl mezi projektem České spořitelny a námi, protože oni si děti zvou účelově na pobočky a snaží se jim ukázat, jak mají skvělé produkty. Náš projekt je naprosto čistý, bez náznaku jakéhokoliv obchodu, bereme to pouze jako poslání.

T: Kdo se podílel na formulaci standardů a s jakými institucemi banka spolupracuje v rámci zavádění těchto standardů?

R: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy nám tento projekt muselo schválit. Dále spolupracujeme s Českou bankovní asociací a také s našimi dceřinými společnostmi (například ČMSS, ČSOB Leasing, ČSOB Pojišťovna atd.)

T: Co je produktem / výstupem tohoto projektu?

R: Výstupy kontrolujeme přes aplikaci Kahoot. Žáci nám v rámci výuky vyplňují různé dotazníky a testy a my vidíme ten výstup ihned. Výstupy si zároveň kontrolujeme tím, že si nás školy zvou opakovaně, takže naši ambasadoři si mohou ověřit znalosti žáků po roce, při další návštěvě. Určitě si nekontrolujeme výstupy tím, že bychom obeslali školy a sepsali si, co si děti zapamatovaly.

T: Jaké jsou zpětné vazby na práci ambasadorů a na to co tento projekt přináší studentům a školám?

R: Zpětné vazby jsou skvělé právě v tom, že přijde odborník z praxe, hraje si s dětmi, žáci dostanou dárky – je to klasická škola hrou.

K reakcím škol na toto téma celkově, ty jsou také skvělé, protože když si školy pozvou specializované firmy zaměřené na tuto výuku (např. Brookers), tak je to vždy za poplatek nebo se využívají evropské fondy, kdežto my toto děláme zdarma a jsme odborníci z banky. Nabízíme školám také stáže a exkurze na naše ústředí nebo do našich poboček.

Navíc tím, že si nás školy zvou opakovaně, tak je jasné, že jsou spokojené.

T: Jakým způsobem školíte své ambasadory?

R: Školení ambasadorů je v tuto chvíli problematické, protože školení probíhají aktuálně přes videohovory. Za standardních podmínek školení probíhá tak, že jednou za 2 – 3 měsíce proběhne školení na ústředí a nováčci jsou v začátcích přiřazeni seniorním ambasadorům, kdy spolu objíždí školy a tak získávají zkušenosti.

T: V čem si myslíte, že je největší problém ve vztahu k finanční gramotnosti žáků?

R: Největší problém je u rodičů, děti nemají základ z domu. Děti dnes nejvíce zajímá online svět, bitcoiny apod. Je vidět, jak se hodně rychle přetransformovaly z hotovostních peněz do elektronických. Problém je v tom, že si představují, že vše na síti je možné. Musí si ale uvědomit, že vše má svá pravidla a oni již budou generace, která nejspíš nebude znát hotovost, ale pořád je třeba myslet na to, že někdo musí zaplatit ty pravidelné měsíční výdaje domácnosti a bez práce to nejde. Vztah dětí k online světu jde hodně dopředu, ale jejich úroveň finanční gramotnosti není vůbec na takové úrovni, aby tyto zákonitosti dokázaly pochopit. Neřekla bych, že jejich vztah k finanční gramotnosti je úplně špatný, ale je třeba, aby si dokázaly představit konkrétní čísla, jejich problém je takový, že si představují, že půjdou do práce, budou vydělávat a budou si moci koupit hned dům za 5 milionů Kč.

T: Jakým způsobem hledáte vhodné školy k zaškolení?

R: My školy k zaškolení nehledáme, oni se ozývají sami. Máme na internetových stránkách nabídku finanční gramotnosti, občas máme informaci i v různých denících nebo na sociálních sítích. Ta spolupráce funguje hlavně na dobrých referencích a naši ambasadoři mají poté svůj regionální vztah se školami.

T: Pro jakou cílovou skupinu je tento projekt zaměřen?

R: Projekt je zaměřen pro žáky od první třídy základních škol až po maturanty.

T: Jakým způsobem vyhodnocujete efektivitu projektu?

R: Efektivitu vyhodnocujeme odučenými hodinami, počty dětí a počty škol. Toto vyhodnocení provádím pouze já a vedení zajímá pouze počet odučených dětí a počet ambasadorů.

Příloha 2 Přepis rozhovoru mezi tazatelkou a ředitelkou Základní školy Vlašim – Březinská, Mgr. Marií Míkovou.

Přepis nahrávky č. 2

Rozhovor vedl výzkumník (studentka) v místě výkonu práce respondentky. Rozhovor byl veden polo-strukturovaně, v neformálním duchu.

Datum realizace rozhovoru: 29. 07. 2020

Délka rozhovoru: 30 minut

Seznam použitého označování:

T: tazatelka

R: respondentka

T: Jakým způsobem se na této škole vyučuje finanční gramotnost?

R: U nás na škole se základy finanční gramotnosti vyučují v rámci společenských a přírodních věd, konkrétně v matematice, informatice občanské výchově. Výuka matematiky je zaměřená na činnostech a dovednostech, které žáci využijí v běžném životě, snažíme se posílit jejich schopnost logického myšlení a seznamujeme je se základními matematickými pojmy, symboly a postupy. V rámci výuky informatiky se v této oblasti, kromě jiného, zaměřujeme na schopnost vyhledávat relevantní informace na internetu a porovnávat tyto informace (tato dovednost je trénována i v rámci občanské výchovy) a výuka občanské výchovy se z části zaměřuje na náročné životní situace, do kterých se lidé mohou dostat a možnosti, jak je řešit, dále se snažíme alespoň v nějaké omezené míře seznámit děti se základními psychologickými zákonitostmi, které mohou ovlivnit chování člověka.

T: Myslíte si, že pedagogové jsou dostatečně kompetentní k výuce finanční gramotnosti nebo se setkáváte s případy, kdy pedagog odmítne vyučovat daný předmět, protože se k výuce cítí nekompetentní?

R: Jsem si vědoma toho, že samotní pedagogové v této oblasti musí vyučovat věci, které se sami na škole neučili a mohou se cítit k výuce nekompetentní, sama jsem se ale nesetkala s tím, že by pedagog měl vyloženě problém danou látku vyučovat. Většinou jsme si všichni vědomi toho, že výuka finanční gramotnosti je nezbytná, ještě více u této skupiny žáků, kteří mnohdy pocházejí ze sociálně slabších rodin nebo mají jiné problémy, a kde někteří rodiče mají špatné finanční návyky a hrozí, že žáci, dovršením plnoletosti budou opakovat chyby rodičů. Proto se snažíme využívat všechny možné prostředky, které se nám nabízejí a navázali jsme v této oblasti spolupráci i s ČSOB, která několikrát do roka realizuje výuku finanční gramotnosti a kyberbezpečnosti u nás na škole. Děti tento způsob výuky baví, učitelé mají pocit, že si z výuky žáci odnáší spoustu potřebných informací a i já jsem ze spolupráce nadšená. Navštěvují nás přímo pracovníci z pobočky v Benešově, což je pro děti zpestření výuky, uvádí jim situace, které se mohou v běžné praxi vyskytnout a s čím se denně setkávají. Navíc je tato spolupráce zdarma, což při obecně omezených rozpočtech škol je velice přínosné.

T: Myslíte si, že míra spolupráce mezi vládou, jednotlivými školami a soukromými vzdělávacími institucemi je dostatečná?

Toto si určitě nemyslím a uvedu konkrétní příklad. Před tím, než jsme navázali spolupráci s ČSOB, tak jsem se poptávala u několika soukromých institucí o možnost výuky, která by doplňovala naši standardní výuku finanční gramotnosti. Většinou si tyto soukromé instituce říkali o poměrně vysoké poplatky spojené s realizací výuky a já měla 2 možnosti, buď to uhradím ze školního rozpočtu, který tím, že máme již nějakou dobu plánovanou rekonstrukci školy (střecha, fasáda, interiéry...) je všechno možné, jen ne přebytkový a hledáme možnosti úspor, kde se dá, nebo požádám o dotaci z evropských fondů. Naštěstí jste ve správnou chvíli přišla Vy s nabídkou výuky finanční gramotnosti na naší škole, prohlédla jsem si výukové materiály, slyšela jsem na tuto výuku výborné reference a byla jsem součástí prvního výukového bloku a musím říct, že doufám, že tato spolupráce potrvá. Ministerstvo nám na tuto činnost peníze ani kontakty neposkytuje a všechno zařizování je na nás.

T: Uvítala byste organizaci celostátních soutěží mezi žáky na toto téma, obdobné, jako jsou například matematické klokanky nebo soutěže v anglickém jazyce?

R: Samozřejmě, děti se snadno nadchnou pro všechno a jsou soutěživí, soutěže by je k získávání vědomostí motivovaly ještě více.

T: Jaký máte názor na tvrzení, že děti snadno „kopírují“ chování svých rodičů / nejbližších a myslíte si, že mohou děti napodobit své rodiče i ve vztahu k penězům?

R: To je situace, se kterou bojuje snad každý pedagog. Učitel může být sebelepší, ale pokud jsou do dítěte vštěpovány od útlého věku nějaké špatné vzorce chování, které vidí dennodenně u svých rodičů, tak s tím pedagog nemůže udělat skoro nic. To se týká jak vztahu k autoritám, respektu k druhému pohlaví nebo právě například vztahu k penězům. Výsledky Vašeho dotazníkového šetření u nás na škole o tom vypovídají, protože i když jsou anonymní, tak si troufám říci, že tuším, kdo jakým způsobem odpověděl u jakých otázek, právě na základě toho, že dobře znám každé dítě a znám i jejich rodinné zázemí a rodiče.

Příloha 3 Dotazník: Analýza finanční gramotnosti žáků na základních a středních školách

Dotazník

Analýza současného stavu finanční gramotnosti mezi studenty základních a středních škol

Dobrý den, ráda bych Vás požádala o vyplnění dotazníku, který je součástí mé diplomové práce na téma „Analýza současného stavu finanční gramotnosti mezi studenty základních a středních škol“.

Vaše odpovědi a postřehy jsou pro mě velmi cenné, poslouží jako podklady k mé diplomové práci. Dotazník je zcela anonymní.

Mnohokrát děkuji za Vaši ochotu a čas.

Stefania Hanák, studentka 2. ročníku, magisterského studia, obor Management firem.

1) Vyděláváš si? Pokud ano, jakým způsobem?

.....

2) Dostáváš kapesné? Pokud ano, zakroužkuj přibližně v jaké týdenní výši:

- 0 – 150 Kč
- 151 – 300 Kč
- 301 – 450 Kč
- nad 450 Kč

3) Spoříš si část svého kapesného?

- Rozhodně ano
- Spíše ano
- Nevím
- Spíše ne
- Rozhodně ne

4) Co si za našetřené peníze chceš koupit?

.....

5) Vystačíš si se svým kapesným?

- Rozhodně ano
- Spíše ano
- Nevím
- Spíše ne
- Rozhodně ne

6) Půjčuješ si?

- Rozhodně ano
- Spíše ano
- Nevím
- Spíše ne
- Rozhodně ne

7) Od koho si nejčastěji půjčuješ?

.....

8) Když si půjčuješ peníze, jsi ochoten / ochotna dát nějakou věc do zástavy (a třeba o ni přijít)?

- Rozhodně ano
- Spíše ano
- Nevím
- Spíše ne
- Rozhodně ne

9) Myslíš si, že je správné půjčit si na věc, která má kratší životnost než doba splácení dluhu?

- Rozhodně ano
- Spíše ano
- Nevím
- Spíše ne
- Rozhodně ne

10) Kdybys vyhrál 100 000,- Kč, co by sis za to koupil?

.....

11) Jsi v určitých situacích ochoten / ochotna půjčit peníze svým příbuzným nebo známým?

- Rozhodně ano
- Spíše ano
- Nevím

- Spíše ne
- Rozhodně ne

12) Pohlaví

- Žena
- Muž

Příloha 4 Další dotazníky sloužící autorce k inspiraci

Dotazník ZŠ – Finanční gramotnost

Ahoj,

dostal se ti do rukou dotazník, který mi pomůže vytvořit bakalářskou práci na téma: Finanční gramotnost dětí a mládeže. Prosím odpovídej pravdivě a upřímně. Mohu tě ujistit, že dotazník je zcela anonymní a nebude nikde publikován. Děkuji Kristýna Míková

U jednotlivých otázek vyber z nabízených možností, pokud není uvedeno jinak, zaškrtni pouze 1 variantu. Do políček s tečkami můžeš doplnit vlastní odpověď.

Pohlaví:

- žena muž

Škola:

- I. stupeň II. stupeň

1. Dostáváš kapesné?

- Ano Ne

2. Pokud ano, za co dostáváš kapesné? (můžeš zaškrtnout i více variant)

- za úklid doma
- za známky ve škole
- jen tak

3. Kolik dostáváš?

.....na den xna týden xna měsíc

4. Šetříš si? (ukládáš si peníze do kasičky)

- Ano Ne

5. Proč si šetříš?

.....

6. Co si kupuješ za kapesné/ušetřené peníze? (můžeš zaškrtnout i více variant)

- jídlo a pití hry
- svačina oblečení
- sladkosti
- elektronika (mobil, notebook)

7. S kým žiješ?

- rodiči otcem
- matkou

8. Co by sis koupil, kdyby si vyhrál 100 000 Kč?

.....

9. Máš platební (běžný) účet?

- Ano Ne

10. Pokud ano, u které banky?

- Komerční banka
- GE Money bank
- Česká spořitelna
- ČSOB
- Fio banka
-

Dotazník

Dobrý den,

máte před sebou dotazník, o jehož vyplnění Vás žádám. Jmenuji se Monika Bártová a studuji Univerzitu Palackého v Olomouci, Filozofickou fakultu na katedře Sociologie, andragogiky a kulturní antropologie – obor Sociální práce. Otázky obsažené v dotazníku se zabývají finanční gramotností a dluhovou problematikou. Vyplnění dotazníku je jednoduché a mělo by Vám zabrat max. 15 minut. Dotazník je anonymní, obsahuje 15 otázek.

Velice děkuji za vyplnění dotazníku

Věk:

Pohlaví:

1. Setkal/a jste se v nějakém předmětu s finanční gramotností?

a) Ano

b) Ne

2. Pokud ano, tak v jakém předmětu a v jakém ročníku:

Předmět:

Ročník:.....

3. Dělá si Vaše domácnost rodinný rozpočet?

a) Ano

b) Ne

c) Nevím

4. Jak nakládáte s penězi? (i více možností)

- a) Peníze si šetřím
- b) Kupuji si, co mě napadne a co chci
- c) Přispívám rodičům na domácnost
- d) Kupuji jen potřebné
- e) Jiné.....

5. Kolik Kč měsíčně asi protelefonujete?

.....

6. Kdo Vám platí náklady na mobil?

- a) Rodiče
- b) Já sám/a
- c) Jiný

7. Co znamená zkratka RPSN ?

.....

8. Kontokorent je:

- a) Pevně stanovený úrok
- b) Účet, na kterém je možné čerpat do minusu
- c) Půjčka od nebankovní společnosti

9. Na co považujete, že je rozumné si půjčit (i více možností)?

- a) Dárky na Vánoce
- b) Dovolená k moři
- c) Na starý úvěr

- d) Auto
- e) Mobil
- f) Dům/byt
- g) Televize
- h) Další

10. Jak byste řešil/a problém se splácením půjček (i více možností)?

- a) Vzal/a bych si novou půjčku
- b) Žádal/a bych o snížení splátek
- c) Požádal/a bych o sjednocení půjček do jedné
- d) Půjčil/a bych si od známých
- e) Požádal/a bych o správcovství dluhů
- f) Žádal/a bych soud o oddlužení
- g) Neřešil/a bych to

11. Které kritérium bude pro Vás nejdůležitější při výběru půjčky?(vyberte jednu možnost)

- a) RPSN
- b) Výše úroku
- c) Výše měsíční splátky
- d) Doporučení známého
- e) Jiný

12. Co to znamená, když spotřebitel podepíše smlouvu, ve které je uvedena rozhodčí doložka?

- a) Při případné sporu rozhoduje soud

- b) Při případném sporu není zvýhodněn dlužník ani věřitel
- c) Při případném sporu rozhoduje třetí určená osoba, spor je vyňat z působnosti obecných soudů
- d) Rozhodčí doložka není důležitá

13. Rodina Čermáková má tento měsíc tyto příjmy a výdaje:

Pan Čermák obdržel čistou mzdu 26 000 Kč. Paní Čermáková dostala čistou mzdu ve výši 18 000 Kč.

Jejich výdaje za tento měsíc činily:

- příspěvek do fondu oprav 5 500 Kč
- inkaso 4 500 Kč
- potraviny a oblečení 7 000 Kč
- pojistné 4 000 Kč
- splátka hypotéky 8 000 Kč
- ostatní výdaje 3 000 Kč
- nákup nové televize 10 000 Kč

A) Čermákoví mají tento měsíc rodinný rozpočet:

- a) přebytkový
- b) vyrovnaný
- c) schodkový

B) Které z výše uvedených výdajů rodiny Čermákových jsou fixní?

- a) splátka hypotéky
- b) nákup nové televize
- c) potraviny

14. Představte si, že jste si vzal/a úvěr a po několika měsících splácení ztratil/a zaměstnání a tím i pravidelný příjem. Blíží se termín další splátky. Co byste udělal/a?

- a) Informoval/a věřitele co nejdříve a pokusil/a se dohodnout odklad splátky nebo nastavení jiného splátkového kalendáře (snižování splátky).
- b) Počkal/a, až mi věřitel doručí upomínku – do toho okamžiku mi nemohou hrozit žádné sankce a mám čas na sehnání peněz na splátku.
- c) Počkal/a do termínu další splátky, a pokud bych ani druhou splátku nebyl/a schopen (schopna) zaplatit, pak bych teprve informovala věřitele.
- d) Půjčila bych si od nebankovní společnosti.
- e) Neřešil/a bych to.
- f) Nevím.

15. Vezmete si úvěr ve výši 10 000 Kč na jeden rok s úrokovou sazbou 9,5% p.a. Kolik peněz bance zaplatíte, jestliže po roce úvěr splatíte?

- a) 10 000 Kč
- b) 10 095 Kč
- c) 10 950 Kč
- d) 19 500 Kč

Děkuji Vám za čas věnovaný vyplnění dotazníku.

1. Jakého jste pohlaví?

- žena muž

2. V jakém regionu se nachází místo Vašeho trvalého bydliště?

- hlavní město Praha
 Středočeský kraj
 Plzeňský kraj
 Jihočeský kraj
 Královéhradecký kraj
 Pardubický kraj
 Moravskoslezský kraj
 Ústecký kraj
 Vysočina
 Karlovarský kraj
 Liberecký kraj
 Jihomoravský kraj
 Zlínský kraj
 Olomoucký kraj

3. Jakou velikost má obec, ve které žijete?

- do 500 obyvatel včetně
 501 - 2000 obyvatel
 2001 - 5000 obyvatel
 5001 - 10000 obyvatel
 10001 - 50000 obyvatel
 50001 - 90000 obyvatel
 90001 a více obyvatel

4. Jste studentem/studentkou oboru s ekonomickým zaměřením?

- ano ne

5. Jste studentem/studentkou:

1. ročníku bakalářského stupně
 2. ročníku bakalářského stupně
 3. ročníku bakalářského stupně
 1. ročníku navazujícího magisterského stupně
 2. ročníku navazujícího magisterského stupně

6. Jste studentem/studentkou oboru:

Vepište odpověď:

7. Rekl/a byste, že máte alespoň přibližnou představu o tom, kolik peněz máte Vy osobně nyní okamžitě k dispozici (celkem v hotovosti, na běžném účtu, na spořicímu účtu, spoření apod.)?

- ano spíše ano spíše ne ne

8. Sledujete své osobní příjmy a výdaje, tedy tvoříte si svůj "rozpočet"?

ano ne

V případě, že jste odpověděli ANO, pokračujte prosím otázkou č. 9 a přeskočte otázku 10.

V případě, že jste odpověděli NE, pokračujte prosím otázkou č. 10.

9. Jakým způsobem sledujete své osobní příjmy a výdaje?

elektronicky v duchu si dělám představu na papíře jinak

Vlastní odpověď:

10. Z jakého důvodu si netvoříte přehled o svých příjmech a výdajích?

považuji to za zbytečné nemám na to časovou kapacitu nevím, jak správně na to

Vlastní odpověď:

11. Ukládáte si část svých příjmů jako rezervu pro případ nepředvídatelných výdajů?

ano ne

12. Přemýšlel/a jste doposud o svém zajištění ve stáří?

ano spíše ano spíše ne ne nevím

13. Jak plánujete financovat své potřeby ve svém důchodovém věku?

- budu spoléhat na důchod poskytovaný státem
- z důchodu a dalším způsobem (např. ze spoření)
- jinými způsoby než důchodem

Vlastní odpověď:

14. Využíváte v současnosti produkt Penzijní připojištění/Důchodové spoření?

ano ne

15. Využíváte v současnosti běžný účet?

ano ne

16. Využíváte v současnosti spořicí účet?

ano ne

17. Věděl/a byste jaký je rozdíl mezi kreditní a debetní platební kartou?

ano ne

V případě, že jste odpověděli ANO, pokračujte prosím otázkou č. 18.

V případě, že jste odpověděli NE, pokračujte prosím otázkou č. 19.

18. Jaký je rozdíl mezi platební kartou kreditní a debetní? Vysvětlete ve zkratce rozdíl.

.....

.....

19. S jakými riziky spojenými s platební kartou je podle Vás možné se setkat nejčastěji?

- Zneužití
- Ztráta
- Odcizení
- zneužití PIN kódu
- Vlastní odpověď

20. Vyzíváte internetbanking?

- ano ne nevím co to je

21. Jak hospodaříte s penězi?

U každé podotázky prosím zvolte odpověď na dané škále:

	ano	spíše ano	spíše ne	ne	nevím
Své účty platím zpravidla čas.					
Dříve, než si něco koupím, pečlivě si rozmyslím, zda si to mohu dovolit.					
Pravidelně sleduji svou finanční situaci.					

22. Jaký vztah máte k investování (i teoreticky)?

U každé podotázky prosím zvolte odpověď na dané škále:

	ano	spíše ano	spíše ne	ne	nevím
Při výběru spoření nebo investice upřednostňuji ty nejméně rizikové.					
Při výběru spoření nebo investice je pro mne nejdůležitější, abych měl/a vložené peníze kdykoliv k dispozici					
Při výběru spoření nebo investice upřednostňuji nejvyšší možný výnos.					

23. Věděl/a byste jaká je výše povinných minimálních rezerv u ČNB?

- ano ne

V případě, že jste odpověděli ANO, pokračujte prosím otázkou č. 24.
V případě, že jste odpověděli NE, pokračujte prosím otázkou č. 25.

24. Jaká je v současnosti výše povinných minimálních rezerv?

- 1 % 2 % 5 % 10 % nevím

25. Víte, co znamená zkratka RPSN?

ano ne

V případě, že jste odpověděli ANO, pokračujte prosím otázkou č. 26.

V případě, že jste odpověděli NE, pokračujte prosím otázkou č. 27.

26. Rozepište prosím, co tato zkratka znamená, případně k čemu se využívá.

.....
.....

27. Odhadněte, jaká byla v minulém roce roční míra inflace v České republice?

- do 0,5%
- 0,6 – 1,5%
- 1,6 – 3%
- 3,1 – 5%
- 5,1 – 8%
- 8,1 – a více
- nevím

28. Věděl/a byste, co znamená „p. m.“ a co „p. a.“?

ano ne

V případě, že jste odpověděli ANO, pokračujte prosím otázkou č. 29.

V případě, že jste odpověděli NE, pokračujte prosím otázkou č. 30.

29. Co tyto zkratky znamenají? Vepište krátkou odpověď:

.....
.....

30. Co vyjadřuje slovo inflace?

.....
.....

31. Jaká instituce v ČR vykonává dohled nad bankami?

.....
.....

32. Jaký je základní rozdíl mezi úvěrem a leasingem?

.....
.....